

בעזה שיי"ת

קונטרס

בירור דברים בענין שיער שמגיע מבתי ע"ז אשר בהודו,

במשנת הגאון רבי חיים יוסף דוד ווייס שליט"א,

דומ"ץ דסאטמאר אנטווערפן, ומחב"ס שו"ת ויען דוד

והוכחות שלפי דבריו אין מקום להתיר השערות כלל על פי המציאות

והפרטים החדשים הידוע לנו היום

- 1 ..... סימן א' - מבוא
- 5 ..... סימן ב' - הקדמה בגדרי תקרובת עבודה זרה
- 7 ..... סימן ג' - המציאות של הרב הכותב בתשובתו מול המציאות שנתברר היום
- 17 ..... סימן ד' - סיכום הענין לאור המציאות שנודע היום
- 19 ..... סימן ה' - בזה שכתב שאם מעשה השבירה הוי רק הכנה אינו עושה תקרובת
- 22 ..... סימן ו' - אם מעשה לשם הכנעה וניוול נחשב למעשה עבודה
- 22 ..... סימן ז' - אם יש ללמוד איסור או היתר מדברי הראשונים על נרות
- 27 ..... סימן ח' - אם לומדין מגדידה שיש מצוות לע"ז שאינם נחשבים עבודה
- 30 ..... סימן ט' - בזה שהניח שיש היתר למה שעושים רק לנקות חצר בית ע"ז מעשבים, אם יש מעשה עבודה בקצירה
- 30 ..... סימן י' - בצירופים שהביא הרה"כ
- 32 ..... סיכום:
- 36 ..... למען ירוץ בו הקורא, הבאתי את כל תשובת הרה"כ במילואו

שבט תשע"ט

מעודכן: אדר ב' תשע"ט

להערות: peaskeidma@gmail.com

סימן א' - מבוא

כידוע שבשנת תשס"ד נתעוררה שאלה חמורה של חשש תקרובת ע"ז בשערות היוצאים ממקדשי הודו, אשר מהם עושים פאות נכריות. בשנת תשס"ד קבעו גדולי הדור^א שאין להשתמש בשיער זה מחשש איסור תקרובת ע"ז, אמנם בשעתו יצאו עוד רבנים בכוחא דהיתרא, ופלפלו והעלו צדדים למה לדעתם נראה שאין כאן חשש תקרובת ע"ז. בראשם היה הרה"ג רבי חיים יוסף דוד ווייס שליט"א, דומ"ץ בקהל יטב לב דסאטמאר באנטווערפן, שהגדיל לכתוב כמה וכמה תשובות להתיר הדבר לכתחילה, ואף כתב שאין שום מקום לבעל נפש להחמיר, והדפיסם בחלק ו' מספרו "ויען דוד" כקונטרס בפני עצמו בשם "ראש דוד".

מאחר ששאלה זו שוב עומדת על הפרק, דברי בעל הראש דוד הם פתח לסוגיא זו, **והרבה מגדולי הפוסקים מורים להיתר רק מאחר שמסתמכים על תשובותיו אלו בעינים עצומות**, ואמרתי שאעיין בתשובותיו, ומתוך שעסקתי בו נתעורר לי כמה וכמה הערות, ומכיון שרבים מעיינים בסוגיא זו, העליתי את דברי על הכתב, ומיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה. כל הדברים לא נכתבו ח"ו לפגוע בתלמיד חכם כמוהו, אלא כדרכה של תורה דנתי בדבריו בכבוד ובכבוד ראש.

באמת כבר הארכנו בבירור סוגיא זו בעזהשי"ת בקונטרס פאת קדמה, מכל מקום חזרנו על הרבה מהדברים כאן, ואין בהמ"ד בלא חידוש.

באמת הגרחי"ד ווייס שליט"א (להלן – הרב הכותב או הרה"כ) כבר הרגיש שחלו שינויים בשאלה זו מאז שכתב תשובתו בתשס"ד, ולכן בתשע"ח שלח שליח חדש להודו לברר המציאות, ר' גרשון וועסט נ"י, והוא הלך וחקר ודרש הדק היטב מה עושים שם, ועדותו העלה ע"ג הכתב, וממנו העתקתי כמה דברים להלן.

על אף שכתב הרב הכותב שליט"א כמה תשובות בדבר, בשעתו פירסם תשובה בקובץ אור ישראל (חלק לו, תשובה זו נדפסה שוב בראש דוד סי' ט') אשר בו תמצית כל תשובותיו, וכולל כל עיקרי הדברים, ולכן עיקר דברינו הם על פי מה שכתב בתשובה זו, אם כי המעיין בדברים יראה שהקפנו גם מה שהעלה בשאר התשובות.

תמצית דברינו הוא:

- א- עיקר ההיתר של הרב הכותב תלוי במציאות שידע בתשס"ד, ועל פי הבירורים החדשים, כולל דברי שלוחו החדש ר' גרשון וועסט נ"י, אין מקום להתיר השיער.
- ב- גם אם נקבל המציאות כפי אשר כתב הרה"כ בתשס"ד, אחרי העיון בסוגיא נראה שיש הרבה מה להשיב על דבריו ולהוכיח שדינו של השיער הוא תקרובת ע"ז.

וקודם שנתחיל אכתוב את השתלשלות השאלה. הרב הכותב בשעתו היה מעורב בשליחות השליח מר אמיר דרומי הי"ו, שהלך להודו למשך שבועיים וחזר והעיד (ביום ט"ו אייר תשס"ד) לפני בי"ד של הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א, ובשעת גביית העדות היה הרב הכותב נוכח שם. עדותו של אמיר דרומי בשעתו נכתבה ע"י הבי"ד, ואמיר דרומי עבר על הדברים ואישרם כמדויקים^ב, ונתפרסם בשעתו גם בקובץ אור ישראל הנ"ל. להלן

א. הלא הם: מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, ומרן בעל שבט הלוי זצוק"ל, מרן הגר"מ ברנסדורפר זצוק"ל, ויבלחט"א מרן הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א, ומרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א.

ב. כתב הרב הכותב כמה פעמים על מידת מהימנותו: ראש דוד סי' ג' - "שלחתי איש נאמן יר"ש דייקן נפלא, הוא ואשתו שהתגוררו הרבה במדינת הודו ומכירים האנשים ההם ואת שיחם..". ובסי' ט' כתב: "לפי דברי עד נאמן שנשלח במיוחד כדי לברר פרטי הדברים בדיוק, ושהה שם שבוע אחד" ועוד כתב שם: "שליח מיוחד איש נאמן ודייקן נפלא שמכיר את אנשי הודו ואת שיחם" עכ"ל.

ג. כתב שם בזה"ל: "הרשימה הייתה גם לעיני השליח, ואושרה כמדויקת". גם בחודש ניסן תשע"ח, עוד לפני שחזר אמיר דרומי להודו, ביררנו אצל אמיר דרומי הי"ו כמה נקודות שהיה בהם סתירה בין גירסת הבי"ד לגירסת הרה"כ, ושמענו כגירסת הבית דין.

בדברינו נייחס לעדות זה בשם "נוסח הבית דין". כמו כן הרב הכותב ג"כ כתב העדות ששמע, והיא לו נדפסה בספרו ראש דוד סי' ג', ושוב כפל הדברים בקיצור בסי' ט'.

על פי עדותו של אמיר דרומי, כתבו מרן בעל השבט הלוי זצוק"ל ויבלחט"א מרן הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א מכתב (נדפס בחוט שני, שבת חלק ג עמ' רצד) שהורו על השיער שמגיע משם בזה"ל: "ואף שיש צדדים בהלכה בזה, דעתינו דעת תורה כיון שהדבר נוגע לפגם עבודה זרה החמור, על כן אין להשתמש בכאלה".

אמנם על פי אותו העדות, יצא הרה"כ בהבנה אחרת, והורה ששערות אלו הם מותרים לכתחילה ממש, ואף כתב שאין מקום אפילו לבעל נפש להחמיר בזה.

אחרי זה, נסע הגרא"ד דונר שליט"א להודו, וכשחזר והעיד מה שהעיד, פירסם הגרי"י אפרתי בשם הגריש"א זצ"ל ביום כ"ב אייר שאין להשתמש בפאות אלו. על פי עדותו של הגרא"ד דונר, גם בד"ץ עדה"ח פסקו שיש בשיער זה איסור תקרובת ע"ז, וחתמו עליו. שוב גילה הגרי"ש אלישיב זצוק"ל את דעתו בעוד מכתב שכתב לרבני ארה"ב בה' סיון תשס"ד, וכן בי"א סיון כתב תשובה להג"ר ישראל בעלסקי זצ"ל לבאר טעמו, והיא נדפסה בקובץ תשובות (חי"ג סי' קי"ח).

בשנת תשע"ח שוב נתעורר השאלה, והרה"כ שוב שלח שליח בשם ר' גרשון וועסט נ"י לברר הדברים. **עצם העובדה ששלח עוד שליח, מוכיח שדעתו הוא שיעקר השאלה תלוי במציאות**, וייתכן שעל פי איזה מציאות השער יהיה אסור, והוא דבר שצריכים לברר. ר' גרשון העלה עדותו עלי כתב, ובו נכתב בדקדוק גדול העובדות שבירר בהיותו באזור בית הע"ז הזה. [חובה לציין, שעדותו נכתב על ידי חבריו של ר' גרשון על פי דברי ר' גרשון, והוא עבר על הדברים הרבה הרבה פעמים, ודקדק בזה מאוד מאוד, עד שחתם שמו עליו לפרסמו כאילו הוא כתב הדברים, וכל מה שהבאתי כאן אינו אלא ממה שחתם שמו עליו].

אחרי זה, עוד נשלח מר אמיר דרומי שם, וג"כ בירר והקליט והסריט כל מה שראה שם, וחזר ואמר עדותו באסיפת הרבנים בביתו של הרב משה שטרנבוך בר"ח תמוז תשע"ח. רוב דבריו מתאימים לגמרי עם דברי ר' גרשון.

כמו כן, מזכי הרבים (בהוראת הרבנים שליט"א) ביררו עמוק היטב מהרבה הרבה מקורות מה הם מאמינים, ולא השאירו אבן על מקומה, וביררו ואספו הרבה הרבה חומר, הן מאתרי אינטרנט השייכים למנהלי בתי ע"ז, הן מהספרים שנדפסו ע"י כומרי בית הע"ז, הן ע"י דיבור בטלפון (מוקלט) עם המנהלים דשם, והן ע"י התכתבות עם כמה מהפרופסורים שמכירים את הדת הטמאה, והן ע"י התכתבות עם גדולי כומריהם. כל אלו המקורות כמעט כיוונו לדברים אחדים, עד אשר אין סיבה להסתפק במהימנותם, אם לא שנימא שאירע נס עוד יותר גדול מהנס בימי תלמי המלך, ובוודאי הדברים נתבררו הרבה יותר ממה שהיה ידוע בשנת תשס"ד.

ד. בעוד שהגרי"י קרליץ שליט"א אסר הפאות מעיקר הדין [כמבואר בעוד מכתב שנדפס בחוט שני שם], יש אומרים שהגרי"ש ואזנר זצ"ל על אף שכתב שאין להשתמש בהן, מכל מקום סבר שמעיקר הדין יש מקום לצדד לקולא, אלא שיש להחמיר משום חומרא דעבודה זרה [וי"א שרק אמר כן עד שהגרי"ש פסק מה שפסק, ויש אומרים שלא התכוון לומר שאין איסור, אלא אמר שאפילו אם תמצא לומר שיש מה לצדד בזה, מכל מקום ודאי מריח מע"ז ומאוס הוא]. מכל מקום ודאי דעת הגרי"ש ואזנר זצ"ל שאינו ראוי להשתמש בפאות אלו, מסיבה זו או אחרת, ובמכתב לבנו שליט"א, כתב על חומרת הדבר, בזה"ל: "מי יודע אם גם זה גרם להרבה מקרים גופניים ונפשיים בבתי ישראל", עכ"ל.

וזה שכתב הגרי"ש ואזנר זצ"ל שהנאה מע"ז גורם דין על ישראל רחמנא ליצלן, אינו חידוש דיליה, אלא הנאה מתקרובת ע"ז אסורה משום דכתיב "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", ומקרא מלא דיבר הכתוב (דברים יג יח) "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כאשר נשבע לאבתך", ואמרו בספרי (שם פד) "למען ישוב ה' מחרון אפו, כל זמן שעבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם. נסתלקה עבודה זרה, נסתלק החרון" עכ"ל.

ועי' עוד בדברי הרמב"ם במורה הנבוכים (חלק א פרק לו) "דע שאתה כשתסתכל בכל התורה ובכל ספרי הנביאים, לא תמצא לשון חרון אף, ולא לשון כעס, ולא לשון קנאה, אלא בע"ז לבד, ולא תמצא שיקרא אויב ה', או צר, או שונא, אלא עובד ע"ז לבד" עכ"ל.

בהמשך הדברים נברר מה יוצא מזה. על אף שכל המקורות הנ"ל מבוארים תוך דברינו, הרבה פעמים העתקנו רק דברי ר' גרשון וועסט נ"י, מכיוון שהוא היה שלוחו של הרה"כ, ולצרכינו דבריו הם בירור מספיק.

עדכון: אדר א' תשע"ט. המאמר הנוכחי זכה לפירסום גדול ב"ה, ואחרי זה שוב נסע ר' גרשון להודו פעם שנית לדקדק יותר, ונתברר שדבר אחד (אם הספרים חושבים עצמם ככומרים ממש, או הם רק מכת חשוב בגלל עבודתם לעשות שליחות לאליל) בלבד ממה שנכתב בעדותו לא היה מדוקדק כל צרכו, וטעה בזה בפעם ראשונה, ולכן הדברים מתוקנים תוך המאמר^ה, וכן אמר לי ר' גרשון נ"י שחוץ מזה אין ביננו שום חילוקים במציאות.

סימן ב' - הקדמה בגדרי תקרובת עבודה זרה

עוד לפני שנברר המציאות, אבוא בקצרה ממש לברר עיקרי הסוגיא, כדי שתוך בירור המציאות יהיה אפשר לעמוד על מה צריכים לברר. המעיין בתשובת הרב הכותב יבין שהוא מסכים עם עיקרי דברינו שכתבנו כאן. אסור מדאורייתא להנות מתקרובת עבודה זרה¹, ויש אומרים שהוא אף ביהרג ואל יעבור². מוסכם שאין לאיסור תקרובת עבודה זרה ביטול מדאורייתא³, ולכן אם מכר הגוי את תקרובת עבודה זרה עדיין אסורה. הלכה זו קיימת גם בתקרובת שאינה דבר מאכל⁴.

ה. יש להעיר, שגם אם נימא שהפרט הקטן שלא היה מדויק יש בזה נפק"מ להלכה, עדיין ההשגה שכתבנו במקומו הוא, מכיון שהרה"כ המשיך להתיר על סמך עדותו של ר' גרשון בעוד שהעיד דברים אלו.

ו. הרמב"ם כתב (פ"ז מע"ז ב) שהאיסור נלמד מהפסוק (דברים יג יח) "ולא ידבק בך מאומה מן החרם", וכן מהפסוק (דברים ז כו) "ולא תביא תועבה אל ביתך". הרמב"ן (השגות לשה"מ ל"ת קצ"ד, וכן בפירושו לשמות לד טו) והחינוך (מצוה ק"ג, ולכאוף כן משמע ע"ז ח.) למדו שהאיסור נלמד מהפסוק (שמות לד טו) "פן תכרת ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחיו", וכל לשון פן הוי אזהרה ללא תעשה. וכן נקטו רוב רבותינו הראשונים שאיסור תקרובת ע"ז הוא מדברי תורה (רמב"ם הובא לעיל, רמב"ן הובא לעיל, תוס' ע"ז לב: ונב. וחולין יג:; ר"ש משאנץ זבים פ"ה יא, ריטב"א קידושין נח., ר"ן ע"ז נט:; סמ"ג מה, יראים קא, ועוד הרבה) וכן הוכיחו באריכות הרבה אחרונים מכמה סוגיות התלמוד (משנה למלך פ"ה מהלכות יסודי התורה, שער המלך אישות ה א, ספר דברי אמת קונטרס התשיעי סימן ה', בית הלוי א לב, שו"ת טוב טעם ודעת מהדורה ד' סי' ד', חזון איש יו"ד סי' ס' אות כא, ועוד).

ועיין עוד בתוס' בב"ק עב: שנסתפקו בזה, אבל כבר כתבו האחרונים (עיי' שער המלך הנ"ל) שדבריהם אינם אלא למ"ד בגמ' שם שלשון אכילה אינו משמע איסורי הנאה, עיי"ש, אבל כתב שלהלכה שלא קי"ל כנ"ל אין צד שהוא דרבנן. ובדעת הרשב"א, עיי' דבריו בתורת הבית שער ה' אות א', שמפורש שהוא איסור דאורייתא, דלא כדבריו בקידושין נח., וכבר כתבו האחרונים (עיי' שדי חמד כללי הפוסקים י', אות ב') שאם יש סתירה ברשב"א בין חידושו לתורת הבית, נקטינן כדבריו בתורת הבית. ועיי' בחידושי הגרעק"א לחולין יג: שמפורש שגם למ"ד שתקרובת ע"ז אינו אסורה אלא מדרבנן עדיין אמרינן ספיקא לחומר.

ז. עיי' ביאור הגר"א יו"ד קנז ס"ק יד.

ח. בגמ' איתא על הפסוק "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים", שתקרובת ע"ז הוקשה למת, מה מת אין לו ביטול אף תקרובת ע"ז אינה בטילה. בראשונים מבואר שדרשה זו דאורייתא, כלומר שאין לה ביטול מן התורה, עיי' תוס' ע"ז לב: שם ד"ה והיוצא, וכן בחולין יג: ד"ה תקרובת, ע"ז נב. ד"ה תנהו, תוס' הרא"ש סנהדרין מח. ד"ה משמשין.

ט. בגמ' איתא דין זה של תקרובת ע"ז שאין לה ביטול - באבני מרקוליס שאינם מידי דאכילה, וכן בראשונים ג"כ אמרו דין זה בשופר של תקרובת, ובלולב של תקרובת, וכן במנעל לענין חליצה, וכן דנו כל הראשונים על הנרות של הנוצרים אם הם תקרובת ע"ז שאין לה ביטול על אף שאינם מידי דאכילה.

- בכדי לעשות חפץ תקרובת ע"ז צריך שתהיה הקרבתה כעין הקרבת פנים' - פירוש: כעין הנעשה במקדש. ויש שני אופנים שתקרובת ע"ז נאסר^א:
- א- חפץ שהוא כעין פנים (כלומר שכיוצא בו מובא במקדש), כגון בשר, שהובא לפני האליל לשם דורון^ב או לשם תקרובת^ג, גם בלי שום מעשה עבודה^ד.
- ב- דבר הנעשה בו מעשה עבודה כעין פנים [כעין זביחה או זריקה], אפילו אם החפץ אינו כעין פנים, עצם מעשה העבודה אוסרת את החפץ, גם בלי מעשה נתינה או הקרבה^{טו}.
- כל פעולה שיש בה מעשה חיתוך נחשב "כעין זביחה"^{טז}.

י. מסקנת הגמ' ע"ז נ. שאבני מרקוליס אינם אסורים משום תקרובת ע"ז משום "בעינא כעין פנים וליכא", ופירש"י "כעין פנים, כעין זבחים שבמקדש הוא דהוי תקרובת, כדכתיב זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו, אלמא דומה כלפנים קרי זבח ע"ז, ואבנים אין עובדים בהם בפנים".

יא. וכן מפורש בשו"ע יו"ד קלט, ג. וז"ל: "ותקרובת, כל שכיוצא בו קרב על גבי מזבח, כמו כל מיני מאכל, כגון בשר שמנים וסלתות מים ומלח, אם הניחו לפניו לשם תקרובת, נאסר מיד. אבל דבר שאין מקריבין ממנו בפנים, אינו נאסר אלא א"כ עשה ממנו כעין זביחה או כעין זריקה המשתברת, והוא דרך לעבדה באותו דבר, אף על פי שאין דרך לעבדה בזה הענין" עכ"ל.

יב. ע"י רש"י יבמות קג: ד"ה מנעל, ותוסי' ע"ז נ: ד"ה כעין, ובאמת משמעות תקרובת ומשמעות דורון הם אותו דבר, ובכמה מקומות בתורה שמוזכר מנחה, אונקלוס תירגם "תקרובתא", ובתרגום המיוחס ליונתן תירגם "דורון", ע"י בראשית לב יד, לב יט, לג יא. וכן מבואר מזה שקרבן עולה מכונה "דורון" בכמה מקומות, וע"ע סנהדרין סג: "כל הזובח את בנו לעבודת כוכבים אמר לו דורון גדול הקריב לו יבא וישק לו", ומבואר שגם מה שנזבח לע"ז מכונה דורון.

יג. על פי הגמ' ע"ז לב: בשר שנכנס לפני הע"ז דינו כתקרובת ע"ז, וע"י תוסי' נ. ד"ה כעין פנים שהביא כן בשם רש"י, וע"י הרא"ש פרק רבי ישמעאל סוף סי' א'.

יד. החזון איש (יו"ד סי' נו, יא ד"ה ואמנם) הקשה איך ייתכן שיהיה תקרובת ע"ז בלי מעשה עבודה ואפי' שזה ניתן לו כמנחה, ותי' שחפץ שהוא כעין פנים מספיק אם יש מעשה עבודה כעין זריקה, על אף שאינו זריקה משתברת, ולכן כל הנחה לפני הע"ז הוי כמעשה זריקה. הרי שהיה פשוט לו שרק עבודה עושה תקרובת ע"ז, ולא להיפוך שכל מתנה הוי תקרובת.

טו. מפורש בגמ' (חולין יג: , לח: , וע"ז לב:), שאם שחט בהמה ובמעשה שחיטה עבד לע"ז, הבהמה אסורה משום תקרובת ע"ז, גם מבלי שיקריב שום חלק, וגם מבלי לכוון להקטיר שום חלק. והסיבה היא כמו שכתב רש"י (ע"ז לב:): "וכי שחטה עבדה לעבודה זרה בשחיטתו ונאסרה, דשחיטתה היא תקרובתה". ומצינו בגמ' (סנהדרין סב.) שהגמ' דורשת שם שיש אבות ותולדות לעבודה זרה, אבות היינו זבח כו', ותולדות היינו שבירת מקל, זאת אומרת ששבירת מקל הוי תולדה דשחיטה. ומצינו שגם שבירת מקל עצם מעשה השבירה אוסר את המקל משום תקרובת ע"ז, כמפורש בגמ' (ע"ז נא.) "עבודה זרה שעובדין אותה במקל, שבר מקל בפניה, חייב, ונאסרת". לא מצינו שום תנאי בתקרובת ע"ז שצריך להיות דבר שהע"ז חפץ בעצם הדבר, אלא מספיק שעצם המעשה נעשה במצוות הע"ז. וכן מבואר בגמ' (ע"ז נ: , וע"ש במאירי, והר"ן על הרי"ף), שגם צואה לחה וגם מי רגלים שנזרק וניסך לפני ע"ז דינם כתקרובת ע"ז, ולדעת רש"י שם הגמ' מיירי בכל ע"ז שבעולם, הרי שמעשה זריקה בלחוד עושה תקרובת, גם אם הדבר הוא בעצם זילזול לע"ז. וכן מבואר ברש"י (ע"ז נ. ד"ה מנין), וכן האריך באבן האזל (פ"ג הי"ד מהלכות ע"ז).

עוד מצינו שיין נסך שהוא תקרובת ע"ז (ע"ז כט:), נאסר במעשה שכשוך לבד גם בלי מעשה נתינה, ע"י רש"י גיטין נב: ד"ה מנסך, וכ"ה בחולין מא. ד"ה שניסך, תוסי' בגיטין שם, ובפסקי הרא"ש ע"ז פ"ד הלכה יג, ראב"ד ע"ז עד., ריטב"א ע"ז עב: ד"ה דנרגמה.

עוד ראיה לזה הוא מהנרות שנהגו הנוצרים להדליק לכבוד אלילים, שהאריכו כל הראשונים לדון בהם, ורובם ככולם (ומקצתם אף אסרו אותם משום תקרובת ע"ז) כתבו שבאמת הם ראויים להיות תקרובת ע"ז אלא שחסר התנאי של כעין פנים, הרי אילו היה במעשה ההדלקה מעשה שהוא כע"פ היו אסורין, על אף שאין כאן שום נתינה.

טז. לשון הר"ח ע"ז נ: ד"ה שבר "השבירה היא מעשה עבודה כגון חתיכה", וכע"ז כתב המאירי שם וז"ל: "וכל חתיכה תולדת זביחה".

- להלכה, כל חפץ שדרך עבודתו של ע"ז זו הוא עם החפץ הזה, אם עשה מעשה כעין זביחה או זריקה עם החפץ, דבר הנוצר על ידי מעשה הזה נאסר משום תקרובת ע"ז. דין זה שייך גם אם דרך עבודתה באופן רגיל אינו במעשה כעין זביחה. כגון, אם יש ע"ז שעובדים אותה בקשקוש מקל, אף אם שבר מקל לפניו נאסרה משום תקרובת עבודה זרה, וכל שכן אם עבודתה בשבירת מקל"ז.

היוצא מזה: עיקר הבירור הוא האם מעשה הגילוח הוא נחשב למעשה עבודה לע"ז זו, ואם הוא כן נחשב למעשה עבודה פשיטא שהשער נחשב לתקרובת ע"ז.

סימן ג' - המציאות של הרב הכותב בתשובתו מול המציאות שנתברר היום

בסימן זה הבאתי רוב דברי הרה"כ, והערתי בהערות על המציאות שנתברר אחרת משאר המקורות. יש לציין שההערות אינם תוספת לדברינו, אלא הם עיקר הבירור להוכיח שהמציאות היום נודע אחרת ממה שעליו סמך הרב הכותב.

בסימן זה השמטתי כל הטענות שהם טענות להלכה, ובמקומם כתבתי רק תמצית הדברים כדי שאפשר לעמוד על ההמשך. אמנם כל תשובתו על גדר תקרובת ע"ז מובא בסימן זה, או בלשונו או בתמצית, ולקמן (סימן ה' – ט') נביא את ציטוטי דבריו לענין בירור ההלכה. היוצא מזה, יש במאמר זה כל התשובה של הרה"כ בלשונו שקשור לדבריו על תקרובת ע"ז. לא הבאתי את המשך דבריו על איסור מהנה לע"ז, וענין מיאוס עבודה זרה, על אף שיש גם מה להעיר על הדברים, עיקר הבירור שלנו כאן הוא בהלכות תקרובת ע"ז.

וזה לשון הרב הכותב בתחילת תשובתו:

"מקור שערות אלו (לפי דברי עד נאמן שנשלח במיוחד כדי לברר פרטי הדברים בדיוק, ושהה שם שבוע אחד), העכו"ם בהודו שרוצים לקבל איזה טובת הנאה מהאליל"י, מגדלים שערותיהם, והולכים למקום

יז. הראשונים פירשו שהסיבה שאם עבודתה רק בקשקוש מקל אזי גם בשבירת מקל אסורה, כיון שמקל לע"ז זו שעבודתה במקל הוי כבהמה לע"ז אחרת, ובשחיטת בהמה חייבין בכל ע"ז שבעולם גם אם אין דרכו בכך.

יח. זה נכון, שנוהגים לנדור בשעת צרה או שמחה, שהם יגלחו שערותם לאליל זה. אמנם זה רק חצי הסיפור, כי הם גם אומרים שאלילים אוהב שערות, והוא מקבל השערות, ואומרים שזה נחשב קרבן יותר מהקרבת הקוקוס על המזבח שודאי הוי קרבן וכו'.

חוץ מזה יש להם סיפור [עכ"פ בבית הע"ז המרכזי אשר בטירופטי, שמובא בנוסח הבי"ד של עדותו של אמיר דרומין] ששגור בפיהם איך שהיה לאלילים חוב, והוא יכול לשלם חובו ע"י קבלת שערותם [לא משום המכירה, כי האמינו בזה עוד לפני שמכרו השער, אלא הכוונה שזה נותן לו כח לשלם חובו, ולא בפועל]. וזה מוכיח שיש לאליל איזה עסק עם השיער הנגלח, והרי יש השמטה גדולה בדברי הרה"כ.

וזה לשון הבי"ד:

"אליל בעל כוחות וכו' שהי' צריך "להינשא" ולשם כך "לווה" את כל העושר וההון שיש בעולם, והתחייב להחזיר את החלוואה בריבית וכו'. ומכיוון שזה קשה מאד להחזיר כ"כ הרבה, לכן אלו המאמינים בו ומכירים בכוחו מוסרים לו תוך כדי הכנעה דברים שונים, והוא גומל להם במילוי בקשותיהם ובהשפעת טובה וכו'. הדברים שמביאים לו הם ממגוון רחב מאד: זהב, יהלומים, מזון מכל הסוגים כגון קוקוס, חמאה ועוד ובגדים. השיער הוא אחד מהדברים הניתנים לו, אלא שיש בו גם פן מיוחד של התבטלות - לאור הערכתם את השיער. הנהוג הוא שאדם נודר לאליל בנוסח: "אם תתמלא בקשתי... אביא מנחה/קרבן את השיער/מזון/זהב וכו'". את נדרו זה מביא הנודר לאחר מילוי בקשתו או אף קודם לכן." עכ"ל.

וכל זה מה שידוע בתשס"ד מפי אמיר דרומי, אמנם כהיום הזה מפורסם מאוד באתרי בתי הע"ז, וכן הוא בספריהם, וכן שמענו מכומריהם כולל הכומר הראשי, שאלילים קיבל מכה בראשו, ואלילה אחרת נתנה לו שער למלאות המכה, ומשום זה הם נוהגים לגלח ראשם, ומאמינים שהאליל יקבל השער. וכן שמע ר' גרשון וועסט מהרבה מהם, שהכירו הסיפור והאריכו לבאר ה"לומדות"

הטינופת ומתגלחים שם, רובם מתגלחים בבית גדול מיוחד לגילוח סמוך ונראה לבית הע"ז הגדול, שנכנסים לשם כמיליון עכו"ם בכל שבוע, ורובא דרובא מהבאים אין מתגלחים כלל י"ט, בבית זה גם מתרחצים וגם מכינים השערות למכירה. המגלחים אינם כמרים, רק ספרים אומנים, **ואדרבה הם מהשפלים באומה זו**². בתוך בית התגלחת לא נמצא שום אליל או תמונה, חוץ מחדר אחד קטן המיוחד

איך האליל מקבל השער ונותנו להאליל השני. הוא זכה גם לשמוע ויכוח בין הספרים על זה, איזה אליל בדיוק מקבל השיער, וכן שמע הסיפור הזה מאחד מגדולי הכומרים שם. (זה אמנם שהניח ר' גרשון וועסט שהכנעה גם הוי אחד מטעמי הגילוח, אבל הבנתי ממנו שהסיפור הוא מופץ במאוד בכל בית הע"ז בטירופאטי, אלא שגם שמע הטעם של הכנעה, ואי"ז סתירה. ואולי גם נוטה הנ"ל שהסיפור הוא המצאה די חדשה (אם כי יש פרופסור שאומרת שהכירה את הסיפור עם כל פרטיה מלפני 50 שנה...), אמנם בה"ז הוא מודה שזה מעיקרי טעמי הגילוח, וחזינן שבודאי ובודאי יש וגם יש להם איזה אמונה תוך המעשה שאלילם מקבל השיער. [אין הנידון כלל מהו עיקר סיבת הגילוח, אלא האם שיער הנגלח חשוב בעיני אלילם או לא. ע"פ הסיפור, וכן ע"פ דבריהם, ברור שהאליל אכן אוהב ורוצה שערותיהם, ודו"ק]

יט. ר' גרשון כתב ששליש מהם מתגלחים. ושוב הגיע לדינו מספרים מדויקים של שנת 2017 למניינם: ביקרו שמה 27 מיליון אנשים, ויותר מ-12 מיליון מהם עשו גילוח.

כ. בנוסח הבי"ד לא הזכירו פרט זה כלל, רק כתוב שלא חושב השליח שהם מכהני הדת, וזה"ל:

"ספרים אלו ממונים על ידי המערכת ואין סתם אדם יכול לספר כיוון שיש נהלים ככל דבר והם מקפידים מאד על נהלים וכו'.

שאלה: אם יבוא יהודי, שיציג עצמו כיודע לספר, האם הוא יורשה לעשות זאת?

תשובה: לא שאלתי, אני מניח שיהודי יכול להסתפר אך בשום אופן לא לספר אחרים. הם לא יקחו מי שאינו שייך אליהם, וכבר מאות שנים שהם שומרים על נוהגם באופן קפדני. כאמור, הכל נמצא תחת חסותם, ואין הם נותנים מקום ליוזמות פרטיות, האנשים המוכשרים בתור ספרים הם אנשים רגילים במערכת בית הע"ז ולא אלו הנחשבים יותר... אני יודע רק שכל האנשים המורשים לספר הם אנשים מאמינים, ועברו הכשרה מיוחדת. כפי שאמרו לי, יש להם הדרכות והנחיות בכל דבר, אך אני לא חושב שהם נחשבים לכהני דת אפילו לא מדרגה נמוכה. עכ"ל הבי"ד.

הרי יש לפנינו סתירה של ממש, שהרה"כ תלה בדברי השליח שהספרים הם השפלים באומה זו, ואילו בנוסח הבי"ד כתוב שהשליח רק שיער השערה מעצמו שהם אינם כהני הדת.

אמנם יהיה איך שיהיה, נתברר כעת שהדבר טעות גמור, ואדרבה הספרים הם נחשבים ככת מיוחד שעבודתם לעשות שליחת האליל ולגלח השער, והם אינם פשוטי עם. דבר זה נתברר מהרבה מקורות, כולל ראיון שהיה בין אמיר דרומי והכומר הראשי.

וכן כתב שלוחו של הרב הכותב, ר' גרשון וועסט, וזהו לשונו:

"עם ההודים מחולק בעיקר לחמש כיתות, הנקראים Brahmin, Kshatriya, Vaishya, Shudra, Harijans (וכל כת מחמש כיתות הללו מחולקת לכמה כיתות קטנות (sub-castes) עם שמות שונים). כת היותר חשובה ונעלה מחמש כיתות אלו, היא כת 'ברהמין', שמשם באים הכומרים העובדים בהטמפלים שמגישים המאכלים אל האליל וכדו', והם נקראים 'ברהמין פריסטס' (Brahmin Priests). לעומתם, המגלחים הם באמת אנשים פשוטים וגרועים ולא כומרים, שכולם באים מכת אחרת הנקראת 'נאאי' (Nai), והיא sub-caste מכת הרביעי הנ"ל (Shudra) וכו'. בכל זאת, המגלחים עצמם טוענים שמקור מוצאם הוא באמת מכת הברהמין, ומחמת זה הם מחזיקים עצמם כאילו יש להם דרגא של כומר, ולכן הם קוראים לעצמם Nai-Brahmin. נמצא, כי מצד הכומרים האמיתיים אין המגלחים נחשבים לכומרים, אבל המגלחים לעצמם מחזיקים את עצמם כאילו הם כומרים בדרגא נמוכה עכ"פ שעוסקים בעבודת הטומאה עבור האליל, ואינם מחזיקים עצמם כמגלחים פשוטים. כששאלתי לשני מגלחים אם הם 'ברהמין פריסטס', השיבו לי: "Second Brahmin - Nai-Brahmin. It's a second category of Brahmin", עכ"ל ר' גרשון. [תרגום: שזה נחשב למדרגה שניה של כומר ברהמין].

הבהרה: אחרי ששוב הלך ר' גרשון להודו (שבט תשע"ט), בירר שאין הספרים ככומרים ממש, רק הם כת מיוחד של אומן שעבודתו לעשות מעשה זו. וכע"ז העיד אמיר דרומי כדלהלן:

לפולחן כ^א, ורוב האנשים אינם נכנסים שם, גם בקיר החיצון (מחוץ לבנין, לצד היציאה, כי הכניסה מצד אחר והיציאה מצד השני) יש פסל ענקי, באופן שאין שום פסל לפני המתגלחים שם. אמנם בשעת

ועוד נקודה סיפר ר' גרשון בעל פה, שהספרים בעיר טירופאטי לובשים כולם בגדים לבנים, דומה לבגדי הכומרים.

וזה מה שהעיד אמיר דרומי בתשע"ח בזה"ל:

"הספרים הם כת מיוחדת הנקראת נהיי-ברהמינים. יש את הברהמינים שהם כמו הכוהנים לע"ז, הם נחשבים הרמים ביותר שם, והכת הזו של הספרים נקראת נהיי-ברהמינים, וזהו התפקיד של הכת הזו, להיות השליחים של האליל לעשות את התגלחת למתגלחים. שאלתי עשר או חמש עשרה ספרים במקומות שונים שהגעתי, וכולם אומרים שהם שליחים של האליל לעשות את העבודה הפיזית של הגילוח" עכ"ל.

"אז אלה, הספרים, הם נקראים נאי ברהמין, זאת אומרת זה ברמילי, שאלתי מה הם כוהנים? אומרים לא לא לא, הם לא כוהנים אבל יש להם מעמד מקודש בעצם יש להם כת של ספרים, בגלל שהם עושים את התספורת הזו ב"קדושה" שלהם, וטומאה שלנו, של הקרבה של פולחן האלילי, אז יש להם את הייחוס שלהם ורק הם יכולים לספר או לגלח, ומאמינים בקורבן הזה" עכ"ל.

סוף דבר: לא רק שאין הספרים נחשבים שפלים שבאומה כמו שכתב הרב הכותב, אלא הם נחשבים ככת מיוחד שעבודתו הוא לעשות שליחות של האליל. יש הלכה במין, כלומר מי שאדוק בע"ז, שאמרינן סתם מחשבתו הוא לע"ז, עיי חולין יג: ואכמ"ל. וברור שמי שחושב בעיני עצמו שהוא שלוחו של האליל לעשות פולחן זו, דינו כמין וסתם מחשבתו הוא לע"ז.

כא. וז"ל נוסח הבי"ד:

"בחדרי התספורת אותם בדקתי אין ע"ז או תמונות של הפסל. ואין רואים במבט החוצה את הפסל שבחוץ. אך בבנין זה בקומת התספורת התחתונה ישנו מקדש קטן עם כמה מן הע"ז שלהם והוא מיוחד לתפילה ולהקטרה קטורת ומנחות, חלק קטן מאד של האנשים בערך 3 מתוך 200 איש שמתפללים שם מניחים קטורת אך אף אחד לא מסתפר שם" עכ"ל.

כעת העידו השליחים שיש תמונות על הקיר בבית התגלחת חוץ ממה שבתוך החדר הזה הקטן. וגם שחדר זו אינו דבר שמופקע משאר האולם, אלא יש לו דלתים פתוחים לתוך האולם, להבדיל אא"ה כמו ארון קודש פתוח לתוך ביהכ"ס. באמת לא כל כך חשוב להאריך בפרטים אלו, כיון שלדברינו אין כאן נפק"מ למעשה כ"כ, מכל מקום אעתיק דברי ר' גרשון על פרט זה:

"עיקר הכניסה היא לקומה התחתונה, ואם קומה זו מתמלא עוברים המתגלחים למעלה אל קומה השנייה, ואם גם שם מתמלא הולכים לקומה השלישית. בקומה התחתונה אין שום צורות או פסלים על הכותלים סביב סביב, אבל באמצע האולם אצל כותל המזרחית יש כמין חדר או היכל קטן בנוי בתוך אולם הגדול ופתוח אל האולם [דוגמת להבדיל אלף אלפי הבדלות ארון הקודש שלנו באמצע הכותל בצד מזרח], ובתוך חדר זה תלוי תמונה גדולה מהאליל, וחדר זה נחשב אצלם בית עבודה זרה (shrine) אורך ורוחב החדר הוא בערך ד' על ד' מעטער, ובצד פניו [כותל האמצעי] של החדר יש ב' דלתות רחבות [וגבוהות, מהקרקע עד הגג] שהן פתוחות לרחבה [נוטים לתוך החדר], באופן שחדר הע"ז פתוח תמיד אל אולם התגלחת. כיון שתמונת האליל נמצא בתוך החדר [יותר לאחורה] והחדר בולט לתוך האולם כנ"ל, נמצא שהאליל אינו נראה אלא למי שעומד כנגד דלתות הפתוחות או קצת לצדדים כשעומד באמצע האולם, אבל המתגלחים שיושבים אצל הכותלים [בצד מזרח] לשני צדדי ההיכל, אינם רואים את האליל בשעת התגלחת.

בקומה השנייה אין שום תמונה או צורה, אבל קומה השנייה היא באמת רק גאללעריע [כעין עזרת נשים שלנו] הפתוחה לגמרי לקומה הראשונה [הכותלים גבוהים בערך 10 צענטימעטער, ועליהם כמין גדר של מתכות, באופן שאפשר לראות למעלה מהכותל (דרך הגדר) אל קומה הראשונה, ואפשר לראות היטב חדר העבודה זרה שיש בקומה הראשונה וגם לראות התמונה שבתוכה].

קומה השלישית היא קומה בפני עצמה שאינה פתוחה לקומות שלמטה, והתם יש תמונה גדולה מהאליל תלויה על הכותל באמצע, ונראית לרוב המתגלחים [תמונה זו נראית להם יותר מהמתגלחים בקומה הראשונה, כיון דבקומה הראשונה תמונת הע"ז היא בתוך ההיכל, ולכן אותם שיושבים לצדדי ההיכל אצל כותל המזרחית אינם רואים את התמונה, משא"כ בקומה שלישית שהתמונה תלויה על הכותל, היא נראית היטב לרוב המתגלחים שפניהם אל הכותל]. גם כשהייתי בבנין תגלחת אחר בטירומאלא [לא בנין הגדול] ראיתי תמונה גדולה תלויה על הכותל. אבל עלי להעיר, דעצם תליית תמונה

התגלחת בערך ארבעים אחוז מהמתגלחים מזכירים שם העבודה זרה, ועוד בערך ארבעים אחוז מהמתגלחים חושבים שם האליל בלבם.^{כב}

אחר שהשליח שאל אנשים אין מספר, כולם פה אחד אמרו שבית זה אינו בית ע"ז, כי בבית עבודה זרה יש פסל או פסילים, ועובדים או מתפללים שם, ומביאים לו דברי מאכל, ומקטירים שם קטורת וכו'.^{כג} משא"כ בבנין התגלחת אין עובדים שם עבודות לאליל (חוץ מחדר קטן כנ"ל), ומכל מקום נחשב להם כמקום קדוש. ומטעם זה הולכים יחף שם, ויש שהולכים כך בכל הסביבה מחמת "קדושת" הסביבה.^{כד}

באיזה מקום עדיין אינה הוכחה שכל הבית נחשב כבית עבודה זרה, כי כל הודי בביתו וביקאר' שלו נמצא תמונה מהאליל. אמנם החדר הנ"ל שיש בקומה הראשונה, זה כבר היכל מיוחד לדבר, ונחשב אצלם בית עבודה זרה" עכ"ל ר' גרשון.

וזה לשון אמיר דרומי מתשע"ח:

"שאלה: יש פסל בתוך החדר של הספרים?

תשובה: כן. הפסלים האלה קיימים כמעט בכל בית, בכל חדר, בכל פינה של רחוב, ואתה רואה אנשים עוברים ואז פתאום הם מדליקים איזה נר ועושים ככה וככה וככה בדרכם. עכשיו אתם שואלים אתם מתפללים שיש איזה תמונה של העבודה זרה בתוך החדר הזה, למה תתפלאו, זה דבר הכי טבעי והוא באמת קיים, וחלק מהספרים גם דאגו לשים מעל למקום התספורות שלהם איזו תמונה קטנה שגם לזה יש מקום במקום.

שאלה: זו תמונה או עבודה זרה?

תשובה: אצלם אין הבדל, הם גם מצעירים" עכ"ל.

כב. הכומר הראשי אמר לאמיר דרומי (בתשע"ח, ומוקלט), שכולם אומרים שם האליל בשעת הגילוח, וכשנשאל "כולם?" ענה, מה לעשות, לא לכולם יש "מסורת" טובה, אבל ככה ראוי לעשות.

כג. אמנם כעת נתברר שעבודות אלו נעשים בכל שטח ההר ולא רק בבית ע"ז ליד הפסל.

כד. נוסח הבי"ד על פרט זה:

"לעומת זאת בבית התגלחת המרכזי אמנם המתגלחים נכנסים יחפים, וישנם כל מיני סימנים המראים שזה מקום "קדוש", אבל בחדרי הגילוח שבבית התגלחת המרכזי לא ראיתי תמונות של הפסל.

שאלה: מה ההסבר לכך שבבית התגלחת אין להם צורך בתמונות של הע"ז בשעת התגלחת, מה שאין כן בתי ההארכה ששמים תמונות וקטורת במקומות שלהם?

תשובה: כאמור לפי הסימנים שתיארתי גם מייחסים קדושה מסוימת לבית התגלחת, אומנם שאינו מוגדר אצלם כ"טמפל", ושאלתי אותם האם כאן זה טמפל? ואמרו לי לא, ה"טמפל" הוא שם. ושאלתי אז מדוע אתם יחפים, ומה כל הנהלים שאני רואה שזה מורה על מקום קדוש? וענו לי כאן זה המקום למסירה תוך כדי הכנעה של שיער אדם לאליל, וכמו שכתוב על השלט בחוץ.

יש בבית התגלחת בקומה התחתונה בית תיפלה קטן ובו פסלים של ממש, וכמו"כ על הבניין מבחוץ ישנו פסל ענק. משא"כ בבתי ההארכה. ולכן שם התגלחת נעשית כאשר ישנן תמונות, פסל וקטורת וכו'. עכ"ל.

ובכדי להבין את זאת על דיוקו, צריכים לדעת שמנהגם הוא שמגיעים לבית ע"ז וממתיינים המבקרים שעות רבות בכדי להכנס לפני הפסל הגדול לשניות ספורות, והם קוראים לזה "דרשן". לפני "דרשן" זה עם הפסל, קרוב למחציתם מגלחים את כל שער ראשם לכבוד האליל, והרבה מהם מקריבים כל מיני קרבנות ופירות, כמו קוקוס ועוד דברים. קרבנות אלו לא נעשים לפני הפסל הגדול עצמו, ואף לא בבנין שבו נמצא הפסל, כי אם במתחם הכללי השייך לבית הע"ז וגם בבנין הגילוח. ולכן הדבר פשוט שהם

יש כלי קיבול לעבודה זרה הנקרא "הונדי", וכל הדורות שמביאים שם (זהב וכסף ומרגליות ואבנים יקרות וכו') מניחים בתוך כלי זה דייקא, כלים כאלו נמצאים בבית העבודה זרה, וגם בבית התגלחת, ושם יש בכל קומה שני כלים האלו עבור השערות שמקפידים מתחילה ליטלם מן הרצפה ולתנם לתוך כלי זה דייקא (כי המטורפים האלה מאמינים שבתחתית כלי זה יש כח השפעת ישועה של הפסל), ומשם לוקחים השיער לייבוש ולעיבוד באותו בנין כ"ה.

לא חושבים שהגילוח נעשה בטמפל, כי לזה הם ממתנינים שעות רבות לראות פני האליל, מכל מקום ברור שזה לא מוכיח כלום אם זה קרבן או לא, כי הלא גם הקוקונאט שמקריבים על מזבח ממש, אינו נעשה לפני הפסל, אלא נעשה בשטח ההר.

וכיון שענין הקוקוס אתי לידן, נימא בה מילתא. באתר של בית הע"ז ובעוד מקורות מבני דתם כתוב שהסיבה שמקריבים אותו הוא משום שהקוקוס הוא סמל של ראשו של אדם, ובשבירתה הוי כאילו שוברים הראש, שהוא סמל של הכנעה. ואביא את לשונם באנגלית:

So coconut is very special to Lord... and coconut is offered to him. Next, the breaking of coconut symbolizes the breaking of the ego. The coconut represents the human body and before the Lord it is shattered – breaking the 'ahem (ego)' and symbolically total surrendering and merging with the Brahman – supreme soul

הרי שגם לקרבנות ממש אומרים שהסיבה שעושים את זה הוא משום שהוא סמל של הכנעה, אם כן כשעושים הגילוח ואומרים שטמעו משום הכנעה, אין ללמוד מזה שום הוכחה שלא מדובר בקרבן.

ולרווחא דמילתא נביא כאן דברי ר' גרשון:

"אין שום חובה מטעם אמונתם להתגלח קודם שהולכים לדארשאן, ואכן לא כולם וגם לא רובם הולכים להתגלח, כי עיקר סיבת ביאתם לטירופאטי הוא רק לילך ל'דארשאן' כני"ל. אבל חלק גדול וניכר [בערך שליש מהמבקרים] הולכים להתגלח טרם הליכתם לדארשאן. כאמור לעיל, עומד בנין התגלחת על הר טירומאלא, רחוק קצת מהטמפל דרך הילוך איזה דקות [אבל למעשה מתארך הרבה יותר, כיון שיש תור ארוך ליכנס].

ברור שהרגש ה'טומאה' שרואים אצלם כלפי הטמפל עצמו, אינו דומה כלל להרגשתם כלפי בנין התגלחת. לדוגמא, אסור ליכנס אל הטמפל אלא עם לבוש בגד לבן מיוחד לכבוד האליל, וכן אסור ליכנס שם עם טלפון, משא"כ בבנין התגלחת נכנסים עם סתם בגדים, וגם מותר ליכנס ולהשתמש שם עם טלפון. בכל זאת, כנראה שיש להם איזה הרגש של טומאה גם כלפי בנין התגלחת, שכן כל האנשים מסירים את מנעליהם קודם כניסתם אל הבנין, והולכים שם יחף, ובשני הפעמים שבאתי אל הבנין [עם מלוויים אחרים] אמרו לי המלוויים שלי שאני צריך לחלוץ מנעליי טרם כניסתי אל הבנין. [אבל עלי להעיר, שגם כשעליתי לביתו של כומר הגדול אמרו לי קודם שנכנסתי שאני צריך לחלוץ המנעלים מפני הכבוד. ובאמת אפילו בסתם מקומות בהודו, בבית ובחוץ, ראיתי כמה הודים מסתובבים יחף, וכן בבית מלון שלי היו הפועלים הולכים יחף, ורק להעיר באתי].

עוד כתבו אלי באימעיל, שמי שמגלח את עצמו ירחץ עצמו תחלה, ואחר הגילוח ירחץ עצמו שנית קודם הליכתו לדארשאן [אבל יתכן שאין רחיצה זו לשם 'טהרה' כהכנה ל'עבודה', אלא רק להקל על גילוח, ואיני יודע בהחלט]. עכ"ל.

כה. גם הקוקוס אחרי השבירה והקטרה, דברים שמוכחים שהוא ממש קרבן, נוהגים להכניסו לתוך כלי שנקרא הונדי ונמצא בכמה אולמות שבשטח ההר. אמנם בבית אשר בו נמצא הפסל, יש שם הונדי גדול ששם שמים כל נדבותיהם (כדי לשלם החוב של הע"ז...), ולדעתם הע"ז מקבל מה שנמצא תוך ההונדי הזה. באתר האינטרנט של בית הע"ז כתוב שהנדרים והנדבות ששמים תוך ההונדי בפנים, יכולים גם לתתם בהונדי שבחוץ ונמצא בכל שטח ההר אשר בו שמים הקוקוס. הרי שהם מייחסים להונדי שנמצא בחוץ אותן השפעות שהם מתייחסים להונדי בפנים.

וכדי להבין הדבר לאושרו, אביא את נוסח הבי"ד שהרחיבו בזה מאוד:

"עפ"י אמונתם הם מייחסים כוחות לכלי זה, וברור שאי"ז סתם מקום איחסון, אלא הם מעוניינים שכל מה שהם נותנים לפסל יעבור דווקא דרך שם. עפ"י אמונתם ה"י כלי "הונדי" אחד מקורי שה"י בבית הע"ז הקדמון לפני הפסל שבו היו מניחים את כל ה"עשירות" שמביאים, כיום ישנם כלי "הונדי" בעוד מקומות, בבית התגלחת ישנם 4 הונדי, בכל חדר

תספורת. יש "הונדי" המיוחדים לזהב, יהלומים כו', וישנם 2 כלי "הונדי" המיוחדים לשיער, השיער נאסף ע"י האנשים הממונים לכך מהרצפה והוא מונח ב"הונדי". כאשר מצטברת כמות וכו' הם מעבירים זאת לחצר למטה, שם מתבצע תהליך של מיון לפי אורך השיער, סוגים וכו'.

שאלה: האם ההקפדה להניח ב"הונדי" הוא חלק הכרחי מתהליך המתנה/קרובן, אולי זו רק הוכחה לפסל שהנה תרמתי ונתתי?

תשובה: יש הרבה סוגים ודרגות בהבנתם של הנותנים. שמעתי אומנם גם איזשהו נוסח שאמרו לי (זה הנוסח "החילוני" שלהם, ואיני חושב שהוא הנוסח השגור) שזה הוכחה לאליל, אך רוב האנשים כנראה לא מבינים כך, אלא מייחסים לכלי "הונדי" כוחות והשפעות, וכמו כן מביאים לשם את כל המנחות שלהם.

ישנם אנשים שאינם רוצים לבוא ולהתגלח עם כולם בבניין הראשי והם מתארחים בבתי המלון שבסביבה, והספרים נשלחים אליהם לגלחם תמורת תשלום. בכל המקומות האלו, התספורת נעשית דוקא כאשר יש שם תמונה של הפסל, ומסביב לתמונה זו מגישים קטורת, פרחים וכו'....

שאלה: מה האנשים יודעים על "הונדי" והאם הם מייחסים "כוחות" ל"הונדי" עצמו או שזה סתם מקום להנחת המנחה/קרובן? והאם כוחות אלו הם כוחות הפסל עצמו, או משהו אחר כמו "נציג" או "חברת בת" וכו'?

תשובה: בבסיס אמונתם יש להם את האליל הראשי שהוא התגלמות של ה"וישנו" ומשם נוצרו פיצולים וכו', עד כדי 7 פסילים משניים השייכים כולם ל"ראש" המדובר, וכל אחד מהמאמינים מלבד אמונתו הראשית בפסל הראשי יש לו פסל שלו המייצג כוח מיוחד מכוחות הפסל הראשי בו הוא חפץ וכיו"ב.

הם מייחסים לפסל הראשי מלבד כל הבעלות על העושר כאמור, גם כוח ריפוי, ישועה, פוריות, נישואין, בריאות, אריכות ימים וכו'.

לפי שטותם אין הפסל מצטמצם לצורתו המוכרת בלבד, אלא מפושט הוא, ולדוגמא "כוח הישועה" של הפסל עצור וטמון מתחת לכלי "הונדי" האמור, שם הוא רובץ והוא הוא ה"מושיע" אותם בעת שמגישים לו מנחה או קרבן.

צריך לדעת שהתייחסותם וגישתם ל"הונדי" היא שהכלי הזה אוצר בקרבו כוחות של ע"ז. סיפור שגור אצל כולם הוא על נערה שנדרה טבעת עתיקה הנמצאת במשפחתה מדורי דורות באם תתמלא בקשתה, בעודה עומדת מול ה"הונדי" נתחרטה על מה שוויתרה על טבעת מיוחדת זו ולכן שמה ב"הונדי" את תמורת הטבעת ואז יצא "כוח" מה"הונדי" ושאב את הטבעת מידה אל תוכו. לכאורה ברור שאין כוח זה כעין "נציג" של הע"ז אלא הם מבינים שזה הע"ז בעצמו בחלק ה"מושיע" שלו.

שאלה: האם הם מייחסים קדושה לשיער שנכנס ל"הונדי"? ארחיב ואשאל - אילו כל דבר המתקדש אצלם הי' מקבל צבע ירוק, האם השיער הנכנס ל"הונדי" הי' מקבל צבע ירוק?

תשובה: בהחלט שהם אוחזים שישנה "קדושה" בכל דבר שניתן לפסל. הם מייחסים "דרגות" של "קדושה" לכל דבר, לי נראה שהתרחש שם תהליך שהוא כעין "ירידת הדורות" בכך שפעם הפולחן הזה הי' מצוי רק למעטים שהצליחו להגיע, וכיום זה השתנה למצב שכולם באים. יש לכל אחד בביתו פסל ומקטירים לו מתפללים אליו וכו'. אך לכל דבר הניתן יש קדושה, ובמילים אחרות הוא בהחלט הי' נצבע בירוק, רק שאין אני יודע את מחשבתם לגבי המשך התהליך, ויתכן שהם היו אומרים שבמכירת השיער אח"כ יורדת קדושתו, אך לא בירדתי זאת. עכ"ל נוסח הביי"ד.

והנה דברי ר' גרשון וועסט בזה, וזה לשונו:

"תיבת 'הונדי' באמת פירושה 'קופסא' כמו להבדיל באידיש 'פושקע', וכמו אצלינו מתפרש תיבת 'פושקע' על כלי חשוב המיוחד למעות צדקה, וגם מתפרש על סתם כלי שמחזיק דברים [לדוגמא 'טאביק פושקע'], כן הדבר להבדיל לענין תיבת 'הונדי' בהודו, שאינו מוכרח דכל כלי אשר יכונה בשם 'הונדי' כוונתו לכלי שמייחסים לו כח הטומאה, אלא גם סתם כלי נקרא כן.

העשירים בדרך כלל אין מתגלחים בבית התגלחת הגדול, רק בבתי מלון שנבנו סביבות מקום העבודה זרה, ומתגלחים על ידי הספרים שבאים אליהם ונוטלים שכר פעולתם. בחדר התגלחת (במלון) יש תמונה של העי"ז על הקיר, (תמונות עי"ז נחשבות להם כעין פסלים, ויש להם תמונות כאלו בכל מקומות מושבותיהם, ובמקומות מלאכה, ובכיסים, ולפעמים אף מקטירים לפניהם, אך אין שום קשר בין ההקטרה לשעת הגילוח) וגם שם יש כלי קטן "הונדי" שמניחים שם השערות אחר הגילוח, ואחר כך מובאים לבית התגלחת הגדול לייבוש ולעיבוד.

אחר התגלחת והרחיצה, הולכין לבית העי"ז הגדול המלא גילולים, ועושים מה שעושים מדרכי עבודתם, חלק גדול מהמתגלחים (5 או 10 אחוז בערך) לוקחים איתם כמה שערות משיער ראשם שנתגלח, ונותנין בכלי ה"הונדי" המונח שם, וגם אלו השערות מובאים בחזרה לבית התגלחת עבור הבירור והיבוש, אבל אין מקטירים מהשערות כלל וכלל"

עכ"ל הרה"כ.

כל זה כתב כהקדמה לתשובתו לברר המציאות. אחרי זה כתב הרה"כ "גדרי תקרובת עי"ז" אשר בו כתב שרק מה שעבודתו הוא בעצם השבירה נחשב לתקרובת עי"ז, אבל אם השבירה הוא רק כדי להביא את השברים לעי"ז אחרי זה אינו נחשב לתקרובת. והעיר שעל אף שדברי הרשב"א מוכח דלא כזה, יש לומר שדווקא בדבר שהוא דומה לביכורים כתב כן, משא"כ שיער. ולכן החליט שלכו"ע צריך שעצם מעשה השבירה הוא העבודה עצמה, ואינו רק הכשר למה שעושים אח"כ עם השברים. [טענה זו יש בו מה לדון, ועיי לקמן סימן ה'].

ולכן כתב שיש להוכיח שנידון דידן אין הגילוח עצם מעשה העבודה, ולכן אינו תקרובת עי"ז, והוכיח כן מכמה דברים, ונעתיק דבריו :

והנה כלי ה'הונדי' המונח בתוך הטמפל הראשי, ידוע שמייחסים לו כח מיוחד של טומאה, ושם נותנים את כל נדבותיהם אל האליל, כגון קוקונוס ושאר דברים. אבל כלי ה'הונדי' המונח בבנין התגלחת [בכל קומה יש 'הונדי' אחת], מיוחד אך ורק לשערות [יש טבלא על הכלי שלא להניח בתוכו שום דבר מלבד שערות], ובמשך היום מסתובבים פועלים לאורך ורוחב האולם וכונסים כל השערות ומניחין אותן לתוך ההונדי, ובסוף היום מוציאים משם השערות לתוך שקים גדולים, ומשם נלקחות לתהליך של ניקוי וסידור לצורך מכירה. ובכן ממה שכלי זה נקרא 'הונדי', עדיין אין הכרח שמייחסים אליו שום כח של טומאה, ויתכן שהוא כלי בעלמא עבור אסיפת השערות...

ובהמשך הדברים הביא ר' גרשון את תוכן השיחה שהיה לו עם הכומר, וכתוב בזה"ל:

"שאלתי, שאם בכל זאת יש אדם שרוצה להביא משערותיו אל האליל עצמו, האם יכול לעשות כן? והשיב:

"They put one hair, and put some money, and put in hundi"

. שאלתי לו, האם כוונתו אל ההונדי שבתוך הטמפל, או ההונדי בבנין התגלחת [הנקרא קאליאנאקאטא], והשיב:

"Kalyanakatta is also hundi, is there offering" עכ"ל ר' גרשון.

כלומר שאל אותו אם הכוונה על ההונדי בפנים, וענה שגם ההונדי בקליינאקייטא, שהוא המקום של הגילוח, ג"כ נחשב אופעריני"ג, ולא רק ההונדי בפנים. הרי שעל אף שמשמעות של הונדי הוא כלי סתם, מכל מקום הם אכן מייחסים להונדי הזה בחדר הגילוח את אותו הענין שמייחסים להונדי בפנים. וכמו כן יש להוכיח כן ממה שכתוב באתר שלהם שאפשר ליתן נדרים ונדבות גם בהונדי שבמקום ששוכרים הקוקונוס, על אף שאינו לפני עצם הפסל.

"היות שהנכרים הבאים להתגלח לשם עבודה זרה, אין עושים מעשה הגילוח בעצמם, אלא מתגלחים על ידי ספרים בעלמא (השפלים שבאומה)^כ, לא ע"י כמרים^כ, ושלא בפני ע"ז^כ, ובבית התגלחת אין שום אליל^כ, והבניין לא נחשב להם לבית עבודה זרה^כ, ונבנה בשביל מלאכה בזויה דגילוח והכנת השערות למכירה^כ, וגם אין מקפידים להתגלח שם דווקא, והעשירים מתגלחים בבתי מלון שבסביבה על ידי ספרים שבאים שם ונוטלים שכר עבודתם^כ, וכל מעשה הגזיזה עושים בדרך אומנות, ואין מזכירים שם עבודה זרה^כ, ואין עושים שום תנועה לעבודה זרה^כ, וכן לא הוזכר לא בפי הכמרים ולא בספריהם (אשר

כו. ע"י לעיל שנתברר שהספרים יש להם מדריגה של כבוד בגלל שהם שליחים של האליל לעשות מעשה הזה, והם רואים חשיבות במעשיהם, וראוי להעיר שהרבה מהם עובדים שם חינם. חוץ מזה עיקר ההוכחה של הרה"כ לא הבנתי, וכי יש ריעותא בכך שנותנים לספר אומן לגלח במקום לעשותו ע"י עצמן, הלא הם מתגלחים באופן שלא משיירים שום שארית משום שיער, ומי האומן הגדול שיכול לעשות את זה על עצמו? הא להבדיל אא"ה האם יש חסרון בחביבות המצוות של כלל ישראל שנותנים למוהל לעשות המילה במקום לעשותו ע"י עצמם (ואין הכוונה לעשותו ע"י עצמם מאחר שהמוהל המומחה כבר הכין הכל, אלא הכוונה להוכיח שבמקום שצריכים מומחה אין שום ריעותא שלוקחים מומחה, ופשוט).

כז. כנ"ל, שאין זה נכון. אבל בלא"ה לא הבנתי מאי קאמר, ומאיפה לו חידוש זה שרק כומר יכול לעבוד ע"ז! הלא כל מי שרוצה לעבוד ע"ז בידו לעשותו, ולר"א סתם מחשבת עכו"ם לע"ז, על אף שאינו כומר. ובכלל המונח "כומר" אינו תלוי מה חושב מנהל הטמפל, ולא מה שחושב הספר עצמו, אלא הוא גדר בהלכה, שמין האדוק לע"ז סתם מחשבתו לע"ז. וכן הקוקוס ושאר הקרבנות, נעשה ע"י הגוים הפשוטים המבקרים שם, ולא על ידי הכומרים.

כח. וכן שאר קרבנותיהם אינו בבית הע"ז דהיינו לפני הפסל אלא בכל שטח ההר ולפני הצלמים, כגון הקוקוס שמקריבים, ואין הם רואים ריעותא בזה כלל, אלא אומרים שכל ההר הוא שייך להאליל. וחוץ מזה יש הרבה ראיות מהש"ס וראשונים ששפיר אפשר לעשות תקרובת גם שלא לפני הע"ז.

כט. רק חדר גדול פתוח שיש שמה אליל, וכן בקומה שלישית יש שם פסלים מכיון שאינו פתוח לאולם הנ"ל. הרי שבאמת הם מקפידים שיהיה אליל, או עכ"פ פתוח לאליל, וכן גילוח העשירים יוכיח שנעשה לפני התמונה של האליל, וכנ"ל אם כל שטח ההר שייך להע"ז אין בזה טענה.

ל. ביארנו שלא משום שחסר שם איזה טומאה, ולא משום שאינו ראוי לעבודה או להקריב קרבנות שם, אלא שאינו באותו מדריגות טומאה של הפסל הגדול, אבל מהיכן מצינו שבית הע"ז הוי רק המקום הכי "קדוש" שלהם, הלא כל מקום שמיוחד לעבוד ע"ז להלכה נחשב לבית ע"ז. וכל זה חוץ מזה שרואים את כל ההר כמקומו של הפסל.

לא. לא שמענו לא מפי השליחים ולא מפי כתביהם, שהמלאכה הוי בזויה והשיער הוי טמא, והם נהגו ובנו בנין זה עוד לפני שחידשו שיש להרוויח במכירת השיער. אלא פשוט שנבנה בשביל עבודת גילוח השער, ולא "מלאכה בזויה דגילוח והכנת השערות למכירה".

לב. הם כן מקפידים לגלח דווקא באופן שיש איזה פולחן וצלם, כלומר עם פסל והונדי לפני המגלח. הם לא מגלחים סתם לשם חולין, ובפירוש אומרים שאלו שנדרו נדריהם חייבים לגלח שם. גם המלונים של העשירים ראוי להעיר שאין זה סתם מלון, אלא זה מקום מיוחד במלון ששייך למנהלי הבית ע"ז.

לג. אם הכוונה על המתגלחים כבר כתב שרובם חושבים או אומרים שם אלילים. ואם הכוונה לספרים, נביא כאן מדברי אמיר דרומי (תשע"ח): "הספרים - בתחילת המשמרת שלהם הם אומרים תפילה הכוללת את שמו של האליל, ובהם נכנסים לעשייה לשם האליל", עכ"ל.

וכע"ז כתב ר' גרשון וועסט "כששאלתי אחד מהמגלחים אם המגלחים מתפללים או מזכירים שם האליל, השיב לי שקודם שמתחילים לגלח אומרים שם האליל 'ג.....' [ובאמת 'שם' זה מצפצפים הרבה בכל דרך הילוכם על ההר, בדרך chant]. והנה אני בעצמי לא ראיתי שאומרים כן, אבל אולי היתה כוונתו שאומרים כן בכל יום בתחלת ה-shift שלהם, ולא לפני כל גילוח, או אולי רק לא הבחנתי באמירתם" עכ"ל.

לד. איני יודע מה רוצה הכותב בזה, וכי מעשה עבודה רק הוי ע"י תנועה מיוחדת?

שם מבואר כל סוגי עבודתם) שיש ענין של פולחן במלאכת החיתוך^ל, והמאמינים בה וכמריה לעולם אין מהדרים לעשות מעשה גזיזת שערות לעבודה זרה^ל, נמצא דאין כאן עבודה בעצם מעשה הגילוח^ל. ואף דודאי הגילוח הוא לכבוד העבודה זרה, היינו שמתגלחים לכבודה, וזה מצד המתגלח שמסיר

לה. אדרבה, מפיהם ומפי כתבם עולה שהוא עבודה חשובה, ויש הרבה הרבה ספרים שנדפסו ע"י מנהלי הטמפל עצמם שמדברים בבירור איך הוא עבודה חשובה. וכן הוא בכמה ספרים שנדפסו על דתם מעתיק יומין, מלפני 150 שנה ויותר שמבררים שהשיער הוא קרבן כו'. **ואדרבה לא מצינו שום ספר על דתם שאומר אחרת, ולא מצינו שום כומר שאומר אחרת!**!! וכל המקורות לזה הם מהפרופסורים מסבירי דתם, או מאלו שהושפעו מתרבות המערב ורוצים לשפר דתם.

לו. לא מצאתי שום מקור לטענה זו בדברי השליחים, וכן נסיתי לברר דבר זה, ולא הצלחתי למצוא מישהו שאומר דבר זה. נכון שאין הכומרים מגלחים כל יום, אבל מה בכך? גם המבקרים לא חושבים שצריכים לעשות את זה כל יום, אלא פעם בכל כמה זמן.

וחוץ מזה, אפילו יוכיח שהכומרים לא מאמינים שיש לעשות הגילוח, וכי זה חידוש שהכומרים לא מאמינים בשטותי הע"ז? הלא כבר היה לעולמים שיונתן בן גרשום היה הכהן של פסל של מיכה, אע"פ שלא האמין בע"ז. וסברא היא שהכומרים לא מאמינים בע"ז, כי הם מכירים מבפנים מה הולך שמה, ויודעים שאין בו ממש.

לז. כל דבריו עד כה להוכיח שאין צד שיש במעשה הגילוח משום עבודה.

מאידך כתב מרן הגר"ש אלישיב שהוא כן נחשב מעשה עבודה, והוכיח כן מכמה דברים במציאות (שכולם נתבררו מעל כל ספק כנכונים), וז"ל: "אשר לטענה הראשונה, לפי דברי הרא"ד [דונר] שליט"א, עצם התגלחת עבודתה בכך. וכנראה זה ע"פ מש"כ הרמב"ם בספר המצוות (מצוות לא תעשה ו') וזה לשונו "ובתנאי שיעבוד כדרכה, כלומר בדבר שדרכה שתיעבד בו וכו' כמו פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שער לכוּש". וכאן בזמן התגלחת הם מזכירים שם האליל. והמגלחים אמרו לו על אף שעושים בשביל קבלת שכר עבור התגלחת, מכל מקום אמרו הלא גם הם מאלה הטמאים הרואים בזה פולחן לע"ז. ובכה"ג הדבר פשוט שאומרים בזה סתם עכו"ם לע"ז, עיין חולין י"ג שהרי עצם מטרת המתגלחים היא לע"ז" עכ"ל הגר"ש אלישיב זצ"ל.

והיינו שהוכיח שהוא כן מעשה עבודה משום :

- א- משום שאומרים שם אלילים. (עי' בתבואות שור ריש סי' ד' שכתב שבשחיטה אם אומרים שם האליל הוי תקרובת ע"ז).
- ב- הספרים רואים במעשה הגזיזה איזה פולחן. וכבר כתבנו שעדיף מזה הדברים, שהספרים נחשבים כומרים, עכ"פ בעיניהם.
- ג- כבר היה לעולמים ע"ז שעבדו אותו בגילוח שער, וכמו שאלו ימצאו במקום נידח בסוף העולם אנשים שעובדים לאיזה ע"ז בזריקת אבנים יש להניח שהוא מתולדותיו של מרקוליס, ה"ה מאחר שמצינו שעבודת כמוש הוא גילוח השער כמו כן מסתבר שיש מקומות בעולם שעובדים לע"ז באופן הדומה.

אמנם חוץ מכל זה, לפני שיגידו שזה לא מעשה עבודה צריכים להוכיח שבכלל יש מושג של דברים שעושים במצות אלילים שאכן לא נחשב מעשה עבודה.

בקיצור: עיקר הנידון הוא אם מעשה הגילוח הוא באיזה מדריגה של עבודה לע"ז, וברגע שנחליט שכן הוי מעשה עבודה, ברור שהשיער הוי תקרובת ע"ז. ורוב הטעמים שתלה הכותב שאינו מעשה עבודה נתבררו כלא נכונים ועל השאר הם המצאות בגדר מעשה עבודה שאין לו מקור. מאידך יש הרבה רגלים לדבר להניח שכן הוי מעשה עבודה, ובפרט שאם מסופקים אנו בכונות הספרים בזה, כיון שכבר כתבנו שהספרים הם אדוקים בע"ז, סתם מחשבתם לע"ז.

שערו^ל, אבל מעשה הגזיזה מצד המגלח ודאי דאינו עבודה וכנ"ל^ט. וכן כתב דודי הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סימן רס"ה) וזה לשונו, הן אמת דאף שהמתגלחות כוונתן לעבודה זרה, אבל המגלח אותם שהוא עושה למעשה את הגילוח אינו מתכוון בזה לעבודה זרה (אלא להרוויח כסף) עכ"ל^מ.

ואפילו אם תרצה לומר דיש במעשה הספרים ענין עבודה, דהלא יודעים לפי דעתם המשובשת שיש נחת רוח להאליל בגזיזת השערות, מכל מקום השערות לא נחשבים לתקרובת, דעיקר כוונת מעשה הגילוח הוא להסיר השערות לנוול בזה את המתגלחים לכבוד העבודה זרה^{מא}, וודאי אין כוונתם לעבודה

לח. משמע שרוצה לומר שאין לאליל ענין עם השיער שנגלח, אלא הכל מעשה רק להסיר השערות. אמנם דבר זה לא שמענו משום שליח שהלך לשם.

אמיר דרומי העיד (בנוסח הבי"ד תשס"ד) שיש חוב לע"ז שמשלמים ע"י נתינת השיער לאליל. וכמו כן העיד שההונדי כלי קיבול של האליל, הרי עצם זה שמכניסים השיער להונדי מוכיח שהאליל מקבל השערות.

וכמו כן, ידוע הסיפור של הקרחה, שהעידו עליה השליחים בתשע"ח, שיש לאליל צורך בשיער למלאות קרחתו.

הרא"ד דונר העיד שמאמינים שהעבודה זרה שלהם אוהב שערות, וכן יש הסרטות של גויים ששואלים את מבקרי הטמפל למה הם עושים את זה, והם אומרים שהאליל שלהם אוהב שערות.

ר' גרשון העיד הרבה דברים דומים, ואי אפשר להעתיק כולו כי יש אריכות רבה. אבל הוא שמע:

א- שאלילם אוהב שערות

ב- שהשיער מקובל ע"י איזה אליל

ג- שעצם מעשה הגילוח הוא סוג של תפילה.

וכמו כן שמע מהרבה מהם שיודעים ומאמינים בסיפור שלהם שיש לאליל קרחה, והשיער הנגלח ממלא אותו. [ר' גרשון מצדד שטעם ההכנעה הוא מעיקר סיבת הגילוח כו', אבל הוא מודה שהם מאמינים בסיפור הזה, וזה **חלק** מהסיבות של הגילוח, וכמו שכתבנו לעיל בהרחבה].

לט. בכדי לעשות תקרובת ע"ז צריך מעשה עבודה דהיינו שהע"ז רוצה בה, עם מעשה כעין עבודת פנים שכוללת חיתוך. ברגע שיש כאן מעשה עבודה, אפילו אם עבודתם לנוול את עצמם או את אחרים המתגלחים, עדיין הוי השער תקרובת ע"ז, כיון שיש כאן מעשה עבודה. לא מציינו בשום מקום שהחיתוך צריך להיות לתוצאה של דווקא דבר המחותר כמו להשיג את השיער בניד"ד, אלא בפירוש אמרו ששבירת מקל הוי כעין זביחה על אף שלא נתברר שהוא צריך כלום משברי המקל. חוץ מזה בניד"ד, הם מאמינים שע"י הגילוח האליל מקבל השער כמו שהרחבנו לעיל, וא"כ ודאי יש להם איזה תועלת מצד שיער המחותר.

מ. אמת כן כתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א בתש"ן, אבל בתשס"ד כתב (תשו"ה ח"ה סי' רס): "ומה שדנו להתיר, מצד שאף שהמתגלחים מתכוונים לשם ע"ז, מ"מ כוונת המגלח היא לשם ממון, הנה מלבד שאין הדבר נכון שהרי המגלח הוא בעצמו א' מהכת הטמאים ושייך לדתם, ומאמין באמונתם הטפילה, ובודאי נהנה כשמספרים לכבוד האליל ומתכוין לע"ז" עכ"ל.

וכמו כן כתב מרן הגר"י אלשיב זצ"ל "והמגלחים אמרו לו על אף שעושים בשביל קבלת שכר עבור התגלחת, מכל מקום אמרו הלא גם הם מאלה הטמאים הרואים בזה פולחן לע"ז. ובכה"ג הדבר פשוט שאומרים בזה סתם עכו"ם לע"ז, עיין חולין י"ג שהרי עצם מטרת המתגלחים היא לע"ז" עכ"ל.

מא. זה שכתב שזה עיקר הסיבה הוא לנוול בלבד, אינו נכון כמו שהארכנו עד כה.

בהקרבת השערות על ידי שבירתן, דעיקר העבודה הוא בהמתגלח שבא למלאות רצון העבודה זרה, לנוול עצמו לכבודה בסילוק השערות, בלי לעשות מעשה שבירה כלל מביי עכ"ל.

וכאן המשיך הרה"כ בדמיון לנרות, שחזינן שהדלקת נרות לע"ז אינו נחשב עבודה, ונידון דידן גרוע יותר מנרות, כיון שאינו בפני הפסל, משא"כ כאן "מציאות הדברים בעבודה זרה זו, דכל מה שמקריבים לה ממיני מאכל וקטורת עושים לפני דווקא". "וכתב עוד כמה חילוקים בין נרות שהתירו הראשונים לכאן, וכתב שאין לחוש שמא אחד מהספרים התכוון לעובדה ממש בהגילוח, כיון שאין עבודתו בכך, "מסתמא אין לחשוש שאחד מתכוון כוונה אחרת ממה שהוא לפי דתם" עכ"ל.

ושוב כתב :

"והנה כוונת המתגלחים לנוול עצמם בהסרת תפארתם, במסירות נפש לעבודה זרה, ולזה מורידים שערותיהם, והיות שאין מגלחים בבית עבודה זרה ולפני עבודה זרה, מקום שעושים כל עבודותיהם המתועבות, וגם אין עושים מעשה כלל, ולא נמנה בספריהם בכלל העבודות שעושים לכבודה, נראים הדברים שעצם התגלחת לא נחשב להם עבודה"

ושוב כתב שגם אם המתגלח מתכוון לשם ע"ז, הדבר הולך אחר הספר, שהוא העובד, ושוב כתב שהגילוח דומה לקצירת העשבים בחצר בית ע"ז.

ושוב פלפל אם השיער שמובא בפנים ליד הפסל אסור משום ההבאה, והעלה כיון שאינם באים בפנים צריכים מעשה כעין זביחה, ואף לדעת הרמב"ם שעצם ההכנסה אוסרת, לזה יש ביטול, ופלפל בזה. (לא נאריך בזה להלן כיון שאין הנידון משום זה).

ושוב דן לצרף בפוסקים שס"ל שתקרובת הוי רק דבר המובא בפנים, ולכן שערות אינם תקרובת, וכן רצה לצרף הראשונים שס"ל שתקרובת רק אסורה מדרבנן, וחזקת היתר שיש להשערות עוד לפני הגילוח.

ואחרי זה דן באיסור מהנה לע"ז אם שייך ע"י קניית השיער שמכרו בית ע"ז, וכן דן אם יש מקום להחמיר משום מאיסותא דע"ז.

זה תורף כל תשובתו. מי שמעיין בדברינו בהערות, יבין בבירור שכל תשובת הרב הכותב נכתב לשעתו ע"פ המציאות שהבין אז, ואינם ענין כלל להמציאות אשר מעיד ר' גרשון וועסט.

סימן ד' - סיכום העניין לאור המציאות שנודע היום

לשם הבהירות נחזור על סדר התשובה של הרה"כ בקיצור.

- א- מציאות הדברים ע"פ השליח אמיר דרומי.
- ב- תקרובת הוא רק בדבר שמעשה השבירה היא עצמה עבודה, ולא דבר שהשבירה הוי רק הכנה.
- ג- הגילוח אינו מעשה עבודה מצד עצמה מכמה סיבות.
- ד- ויש לדמותו לנרות, ולעשבים שמקצרים בחצר בית ע"ז.
- ה- אין לחוש שמא הספרים חושבים אחרת ממה שדת שלהם אומרת.
- ו- גם מה שמובא בפני הפסל יש להתיר.
- ז- יש עוד ספיקות לצרף.
- ח- אין איסור מהנה, מאיסותא, והנאה ממעשה עבירה.

מב. להלן נרחיב בטענה זו.

מג. זה אינו נכון, כמו שכבר כתבנו שהם מקריבים קוקוס ועוד דברים שלא בפני הפסל.

היוצא מזה, שעיקר הבירור להלכה הוא האם מעשה הגילוח נחשב למעשה עבודה. ועל פי כמה עובדות קבע הרה"כ שאין הגילוח נחשב למעשה עבודה, **וכל הסיבות שתלה בהם לקבוע שאינו מעשה עבודה נתברר שאינם נכונים כלל**, ואם כן שוב אין שום סיבה להתיר השערות.

מכל מקום לשם הבהירות נחזור עוד פעם בהטענות שיש להוכיח שלפי המציאות הידוע היום יש לדון מעשה הגילוח כמעשה עבודה לע"ז זו.

הרה"כ טען :

הספרים הם השפלים שבאומה, אבל :

- הספרים הם נחשבין מכת נאי-בראמין שעבודתם לעשות שליחות לאליל במעשה עבודה זו.

הרה"כ טען שלא מזכירים שם אלילים בשעת הגילוח, אמנם :

- הספרים טעונים שהם אומרים שם אלילים לפני תחילת משמרם, והמתגלחים בעת הגילוח או לפניו.

הרה"כ טען שהכל נעשה לנוול את עצמם, ואין לאליל עסק עם השיער, אבל :

- הם אומרים שאלילים אוהב שערות.

- הם מאמינים שהשיער נתקבל על ידי אלילים מסיבה זו או אחרת.

- הם קוראים מעשה זו סאקרפיס, שמשמעותו שהדבר בעיניהם כקרבן, וכן מדמים דבר זה לשאר הקרבנות כמו הקוקוס.

- יש מהם שאומרים שרואים את מעשה הגילוח כסוג של תפילה.

- יש מהם ששולחים שערותיהם ממדינת הים, וע"כ אינו מעשה ניוול דווקא.

- הם נודרים לגלח עבור האליל בעת צרה.

- הם מקפידים לרחוץ לפני ואחרי הגילוח.

הרה"כ טען שהגילוח נעשה שלא בבית ע"ז ושלא בפני הצלמים :

- הגילוח נעשה בבית המיוחד לעבוד עבודה זו, סמוך ונראה לבנין אשר בו נמצא הפסל, ובתוך בנין הגילוח יש הרבה צלמים או פסלים.

הרה"כ טען שהקרבת קורבנות ושאר עבודות של הע"ז אינם נעשים אלא בתוך הטמפל ממש ובפני הפסל בלבד ולא בבנין הגילוח או בשאר שטח ההר :

- הקרבת קורבן הקוקוס וכן שאר העבודות של ע"ז שנעשה ע"י מבקרי הטמפל נעשים בכל שטח ההר וגם בבנין של התגלחת (טקס הקרבת הקוקוס נעשה לפעמים גם בבית התגלחת עצמו כאשר מתועד בוידאו).

הרה"כ טען שלא נמצא בספרי אמונם ובדברי הכמרים עבודה כזו של תגלחת שיער עבור האליל :

- ואדרבה בכל ספרי אמונתם ודברי הכמרים מפורש שזו עבודה חשובה, ויש מהכמרים שאמרו שזו עבודה חשובה יותר מהקרבת הקוקוס.

אשר על כן, מכיוון שזו מעשה שעושים במצוות העבודה זרה במקומו של הע"ז, פשוט שהוא נחשב למעשה עבודה, וכן יוצא במשנת הרה"כ, שכתב כמה גדרים אשר בהם אפשר להבחין אם הוא מעשה עבודה אם לא, וכמעט כולם נתבררו כלא נכונים, כמו שכתבנו.

אם כן אפילו אם נקבל כל ההנחות ההלכתיות של הרה"כ בסוגיא זו, עדיין לפי המציאות שהתבררה פשוט שהשיער דינו כתקרובת ע"ז. מכל מקום לרווחא דמילתא אמרתי שאעיר גם על כמה מהטענות ההלכתיות שהעלה הרה"כ, בגדר דרוש וקבל שכר.

ועל אלו נקודות נרחיב.

סימן ה' - אם נימא שמעשה הגילוח הוי הכנה אם נאסר השערות.

סימן ו' - אם הגילוח נעשה לשם ניוול והכנעה אם נחשב למעשה עבודה.

סימן ז' - אם יש ללמוד היתר או איסור מדברי הראשונים לענין נרות.

סימן ח' - אם יש ללמוד היתר או איסור מדברי הראשונים לענין גדידה.

סימן ט' - במה שכתב שכיון שאין הגילוח אלא לשם תוצאה אין השער תקרובת.

סימן י' - בצירופי ספיקות שהביא הרה"כ.

סימן ה' - בזה שכתב שאם מעשה השבירה הוי רק הכנה אינו עושה תקרובת

כתב הרה"כ:

תקרובת עבודה זרה. איסור זה נלמד מקרא "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם", "ויאכלו זבחי מתים" (ע"ז כח:), והגם דע"ז עצמה ונויה ומשמשיה יש להם ביטול (ע"י שבירה וכדו'), תקרובת אין לה ביטול עולמית (דף נ.). אמנם לא הוי בכלל תקרובת אלא כשנעשה כעין פנים (גמי' שם). ולפי מה דנקטינן (יו"ד סי' קל"ט סעיף ג') יש בזה שני אופנים: א. דברים שמקריבים למזבח (בשר וככרות יינות ושמנים וסלתות וכו'), נאסרים בהנאה לפני עבודה זרה לשם תקרובת אף בלי שום מעשה כעין עבודת פנים. ב. שאר דברים, אינם נאסרים אלא ע"י מעשה כעין פנים (זביחה ניסוך זריקה הקטרה), ולדעת המחבר סגי בכעין זביחה וכו', (ודוקא באופן שדרך עבודתה במקל באיזה אופן שהוא, כגון שדרכה לקשקש לפניה במקל).

והני מילי כשעובדה בכך, ר"ל שעובד אותה בעצם השבירה, וזה עצם העבודה (למעוטי אם עושה מעשה שבירה כדי להביא השברים אח"כ לעבודה זרה), וכמו שכתב ברש"י רמב"ן ורא"ה ועוד ראשונים בסוגית הגמרא (דף נ"א), וכן מוכח מדברי הראשונים לענין ככרות, דאינן נאסרין מצד הלישה ושבירת החתיכות על דעת להביאן אחר כך לפניה לתקרובת עכ"ל.

ונחזור על דבריו בקיצור: יש סוג של תקרובת ע"ז שאסורה ע"י מעשה עבודה כעין זביחה, אבל...

א- זה דווקא אם עצם השבירה הוי עבודה, ואינו רק מעשה הכנה להביא השברים לע"ז,

ב- וכתב שכן כתבו הראשונים,

ג- וכתב שכן מבואר בעניין לישת הככרות.

[כמו שכבר כתבנו נידון זה אינו נצרך למעשה מכיוון שנתברר שיש עבודה לצורך עצמה ע"י הגילוח, ויעיי' להלן].

ועל הראשון ראשון:

א- האם מעשה הכנה נחשב למעשה עבודה.

זה שכתב שמעשה שבירה שהוא רק מעשה הכנה אינו עושה תקרובת, יש להוכיח דלא ככה ואפילו אם מעשה הגילוח הוא רק על דעת להביאו אח"כ לע"ז נחשב הדבר למעשה עבודה. ואבאר, עיי' זבחים י', ע"ז לד:; חולין לט. שנחלקו רבי יוחנן ור"ל אם מחשבין מעבודה לעבודה, זאת אומרת השוחט ע"מ לזרוק הדם לע"ז האם השחיטה אוסר את הבהמה. לדעת רבי יוחנן השוחט על מנת לזרוק דמה לע"ז דינו כתקרובת ע"ז, ולדעת ר"ל

אינו תקרובת ע"ז. להלכה קיימא לן (יורה דעה ד' סעיף א) כדעת רבי יוחנן. וזה לשון השו"ע, "השוטט לשם עבודת כוכבים: אפילו לא חישב לעובדה בשחיטה זו, אלא חישב בשעת שחיטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים הרי זה זבחי מתים ואסורה בהנאה" עכ"ל.

ויש להציע שיש שלשה מדרגות בשחיטה ע"מ לזרוק לע"ז:

- א- מעשה השחיטה הוא מעשה עבודה גמורה, ובנוסף לזה הוא הוסיף לכוון גם לזרוק הדם לע"ז.
- ב- מעשה השחיטה הוא רק היכי תימצא בכדי לזרוק הדם, ואין שום חשיבות לעצם מעשה השחיטה, מכל מקום לולי הזריקה לא היה שוחט הבהמה.
- ג- מעשה השחיטה הוא לצורך עצמו לאכול הבהמה, אבל הוסיף בדעתו גם כוונה לזרוק הדם לע"ז.

הנה אם הציור של המחלוקת הוא כצד א', שבמעשה השחיטה יש עבודה גמורה, לכאורה לא מובן הצד שאין כאן תקרובת, כי כבר הוכחנו שסתם מעשה שחיטה שהיו עבודה עושה בהמה תקרובת ע"ז, ודל מהכא המחשבה שהוסיף לזרוק הדם לע"ז, הלא ממחשבת השחיטה בלחוד ראוי לבהמה להיות תקרובת ע"ז, ופשוט.

אבל יש לדון האם נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בציור ב' או ג', כלומר האם השחיטה הוא רק היכי תמצא בכדי לזרוק הדם, או שמא השחיטה לא נעשה לשום ענין לע"ז אלא לצורך עצמו.

ונראה שיש להוכיח כצד ג' שאין שום חשיבות למעשה השחיטה מדברי רש"י בכמה מקומות.

רש"י חולין לט. ד"ה לזרוק: "לזרוק דמה לעבודת כוכבים. ודאשחטה לשם עבודת כוכבים שהיה בדעתו לעובדה בשחיטה זו דברי הכל אסורה דהא זבחי מתים הוא, אלא בשלא היה מתכוין להיות שחיטה זו עבודה לעבודת כוכבים, אלא שחטה לעצמו ע"מ שיעבוד העבודת כוכבים בזריקת דמה או בהקטר חלבה" עכ"ל.

רש"י סנהדרין ס: ד"ה לגופיה: "לגופיה אתא. ולאורוי דאפי' לא שחט שחיטת עצמו לעבודת כוכבים, אלא שוחט לעצמו וחשב בה ע"מ לזרוק דמה לעבודת כוכבים חייב ואפי' לא זרק:

הרי שרש"י הדגיש שמעשה השחיטה הוא לצורך עצמו, ולא כתב אוקימתא יותר פשוט ששחט כהיכי תימצא לזרוק הדם, כי לפני שחיטה אי אפשר לעשות זריקה. ונראה שיסוד הדברים הוא שכל דבר שהוא היכי תמצא היחיד להגיע למעשה עבודה, גם ההיכי תמצא הזה למעשה עבודה יחשב, ודו"ק.

לומדים מכאן שלכו"ע נחשב עבודת ע"ז אם המעשה הוא רק היכי תימצא להגיע לשלב הבאה. זאת אומרת לנידון דידן, אפילו אם תמצא לומר שהגילוח הוא בכדי להביא השער כמתנה לפני האליל אחרי זה, עדיין מעשה החתיכה הוא עבודה, ומספיק בכדי לעשותו תקרובת ע"ז.

וראוי להדגיש, שלהלכה שקי"ל כרבי יוחנן, על פי דברינו אפילו אם מעשה השחיטה נעשה בסתמא ממש, רק במחשבה שאחרי זה עושים הקטרה [ובנידון דידן נתינה בכלי ההונדי] הוי תקרובת ע"ז. והוא הדין בנידון דידן, אפילו אם אין להם שום חשיבות לעצם גזיזת השיער, אם נקטינן שהם עושים את זה בכדי ליתן לו השיער אחרי זה, זה עושהו תקרובת עבודה זרה. ואף שמעולם לא נותנים השיער אחרי הגזיזה, הדבר מפורש שהוא תקרובת עבודה זרה. שהלא השוחט על מנת לזרוק הדם, שלדעת רבי יוחנן הוי תקרובת ע"ז, אפילו אם לא זרק הדם בפועל, עדיין מעשה השחיטה אוסרת אותו.

הוכחנו שמעשה שחיטה נחשבת לעבודה אף אם השחיטה הוי רק היכי תמצא, וכמו כן תולדה דשחיטה, מעשה כעין זביחה, אם נעשה לצורך השלב הבא עדיין מצעד הזה נאסר.

ב- מה שכתב שהראשונים מפורשים שמעשה שבירה ע"מ להביאו לפניו אינו נחשב למעשה עבודה.

על זה שכתב שבראשונים מפורש שמעשה שבירה ע"מ להביאו אינו עושה תקרובת, איני יודע למה התכוון הרה"כ שרש"י והרמב"ן והרא"ה כתבו יסוד הזה. הגמ' שואלת שאין שום מעשה כעין פנים לאסור פרכילי ענבים, ומשני "כשבצרון מתחילה לכך" עכ"ל. כל הראשונים רק כתבו שבמעשה הבצירה היה עבודה. ותו לא

מידי. זאת אומרת שיש חשיבות בדתם במעשה הבצירה, ובדיוק כמו שכתבנו שגם המעשה הקודם כגון שחיטה ע"מ לזרוק דמה לכו"ע נחשב כמעשה עבודה שאוסרת את החפץ.

וכן הרחיבו הראשונים וחילקו בין הציורים שאמרינן שבצרן מתחילה לכך נאסר, לזה שאין הקדש לע"ז, וכתבו החילוק הנ"ל, שדבר שאין לו שום משמעות בדת שלהם, כלומר מעשה הבצירה אינו מעשה דתי כלל, לא נחשב בצרן מתחילה לכך.

ג- מה שכתב להוכיח כן מדברי הראשונים לענין ככרות.

ומה שכתב שהככרות הוי הוכחה לזה, אדרבה בראשונים מבוארים להיפוך ממש. יש שני מיני ככרות, יש מה שלקחו מן השוק, ובאלה כתבו שלא נאסרו משעת הלישה, והסיבה היא פשוט במאוד, מכיוון שאינו מעשה עבודה בלישתה, וראיה לדבר שהם בדרך כלל מביאים את זה מן השוק. ויש מה שהם מקפידים לעשות לשמה, ובזה כתבו שהוא נאסר משעת הלישה, עוד לפני שהוא מובא לפני הע"ז.

זהו לשונו של הרשב"א נא: "ואותן ככרות שלוקחין מן השוק ומקריבין אותן לפני הע"ז אסורין דכעין פנים איכא, ואם לשו עיסה וחזרו בהן מותרת דאין הקדש לע"ז, וגם משום ששברו אותה לע"ז אינה נאסרת לפי שאין בחוקי הע"ז ללוש אותה לשמה אלא לוקחין אותה מן השוק ומביאין, אבל אותם אובליאש שהוא לחם אונן שלהם לחם מגואל הוא ואסור משעת לישה דהוי כעין זביחה" עכ"ל.

הרי שהחילוק בין הלחם הראשון לשני, הוא אם יש מעשה "בחוקי הע"ז ללוש אותה" או אם "לוקחין אותה מן השוק ומביאין", וכל שהלישה הוי חלק מהטכס ועבודה שלהם, **גם משעת הלישה נאסר, על אף שהלישה הוי רק הכנה לצעד הבא.** ואין שום חידוש בזה מכיוון שעיקר תקרובת ע"ז נעשה ע"י מעשה שחיטה, שע"פ רוב אינו אלא הכנה למעשה הקרבה. אם כן בנידון דידן, מכיוון שלא לוקחים שיער ממקום אחר, אלא חלק מהטכס הוא הגילוח, דומה יותר לאובליאש.

עוד כתב:

אך לדעת הרשב"א שם, פרכילי ענבים שנמצאו לפני עבודה זרה, נאסרו מחמת שבצרם מתחילה על דעת להביאן אח"כ לפניה, אבל זה דווקא בפירות דדמי לביכורים שמביאין לפני ה', וכמשי"כ הרשב"א, משא"כ שאר דברים, כל שאינו עובדה במעשה השבירה לא נאסרו כלל, וכמו שכתבו הראשונים בפירוש הגמרא (חולין דף ל"ט) דשוחט על מנת להוליך או לקבל דמה לעבודה זרה לא נאסר, ואף בפרכילי ענבים כשאין עובדים אותה בשעת בצירה, לא מקרי תקרובת אף לדעת הרשב"א אלא כשדעתו להביאם לפני עבודה זרה ממש ולהניחם שם לשם תקרובת, וגם לא נאסר עד שיקריבם לפניה, וכמו שכתב שם הרשב"א.

הרה"כ הניח שלדעת הרשב"א באמת פרכילי ענבים הבצירה הוא רק הכנה לצעד הבא, אמנם חילק שזה דווקא משום שדמי לביכורים, משא"כ שאר דברים. וכתב שכן מוכח מהראשונים בפירוש סוגיא של שחטה ע"מ לזרוק.

אמנם כל זה שכתב בדעת הרשב"א אינו מוכח, שהלא יש מחלוקת ראשונים אם דבר שאינו מובא בפנים שייך להיות תקרובת בכלל [לדעת הרמב"ן והרשב"א כן הוא שיטת רבי יוחנן]. ולכן הרשב"א כאן לא חילק על גדר העבודה בשעת בצירה, וכמו שכתבנו לכו"ע כל מעשה שחיטה ע"מ לזרוק הדם נחשב למעשה עבודה. אלא שדעת הרשב"א כהרמב"ן שם שלהלכה תקרובת ע"ז רק אסורה אם כיוצא בו קרוב בפנים ולא קי"ל ששבירת מקל נאסר, ואעפ"כ כתוב במשנה שפרכילי ענבים אסורים וכתוב בגמ' בהוה אמינא שאינם כעיי"פ והגמ' רק תירץ שבצרן מתחילה לכך, וכפשוטו זה לא מתרץ זה שאינם כעיי"פ, אלא רק מתרץ שיש כאן מעשה עבודה, וא"כ קשה על שיטת הרשב"א והרמב"ן שכתבו שרק תקרובת כעין פנים אסורה, ואין לומר שסתם ענבים הוי כעיי"פ דאם כן הגמ' בהוה אמינא שמפורש שאינם כעיי"פ קשה, ולכן לומד הרשב"א עצם זה שבצרן מתחילה לכך עושהו דומה יותר לביכורים ולכן הוי כעיי"פ, משא"כ בהוה אמינא של הגמ' שלא בצרן מתחילה לכך לא הוי

כעיי"פ. כלומר, כל דברי הרשב"א כאן הם רק לתרץ שיטתו (שלא קיי"ל כוותיה) שתקרובת רק אסורה משום שהוי כעיי"פ, ומעולם לא חלק הרשב"א על גדר מעשה עבודה שנעשה לענבים.

ומשי"כ שמראשונים מבוארים ששחיטה ע"מ לקבל הדם אינו תקרובת, עיי לעיל, שאדרבה, רק מהשנשחט לצורך עצמו נאמר כן, ולא כל דבר.

סימן ו' - אם מעשה לשם הכנעה וניוול נחשב למעשה עבודה

עוד כתב הרה"כ בתשובתו כמה טענות להוכיח שאין הגילוח מעשה עבודה, ואחד מהם הוא :

"מכל מקום השערות לא נחשבים לתקרובת, דעיקר כוונת מעשה הגילוח הוא להסיר השערות לנוול בזה את המתגלחים לכבוד העבודה זרה, וודאי אין כוונתם לעובדה בהקרבת השערות על ידי שבירתן, דעיקר העבודה הוא בהמתגלח שבא למלאות רצון העבודה זרה, לנוול עצמו לכבודה בסילוק השערות, בלי לעשות מעשה שבירה כללי"

מלבד מה שכבר הערנו שמעשה הגילוח גם הוא ליתן שערותם לאליל, והם מאמינים שהאליל מקבלם, אפילו אם נקבל דברי הרה"כ שהניח כאן הנחה גדולה שמעשה הגילוח אינו אלא לנוול את עצמם, עדיין לא ברור איזה היתר יש בזה לומר שאין השיער תקרובת ע"ז. [ראוי להעיר שעוד לא מצינו שום מקור שמעשה הגילוח הוא כדי לנוול את עצמם, אם כי מצינו מקור שהם מאמינים שהוא גם מעשה של הכנעה].

כבר כתבנו שמעשה עבודה בלי שום נתינה עושה החפץ הנשבר תקרובת ע"ז, וזאת גם אם לא חושב העובד שעל ידי השבירה האליל מקבל השברים. וזהו שבירת מקל שמוזכר בתלמודא. אם כן גם מעשה של ניוול, משום שעושים הניוול הזה לדברי הכותב "למלאות רצון העבודה זרה", אם כן זה שוב מעשה של עבודה, כי עיקר עבודת עבודה זרה הוא לעשות מעשה למלאות רצונו [ולא רק מאהבה ויראה]. זאת אומרת שאין הגילוח סוג של גלגול השלג שהוא סיגוף עצמי בלבד, אלא הוא דבר שנעשה לעשות נחת רוח לע"ז.

ולכאורה יש להוכיח כן מדברי הרמ"ע מפאנו (שו"ת החדשות סי' ח') שהסרת המצנפת שנהגו הנוצרים "עבודה גמורה היא, שנהגו עובדיה להכנעה", כלומר היה פשוט לו שכל מעשה הכנעה הוי עבודה, ולכאורה כן פשוט כי עיקר עבודת ע"ז היא השתחוואה, שהיא מעשה להכניע המשתחוואה לפני הע"ז, והוא הדין כל מעשה הכנעה.

אמנם כל זה לרווחא דמילתא ואינו נצרך, כי כעת ראיתי מסמכים מהטמפל שנשאלו בטעם הקרבת אגוזי הקוקוס (טקס שבו שוברים קוקוס, ומקטירים מקצתה במזבח, והשאר שמים בהונדי, הכל שלא לפני עיקר הפסל), דבר שאף אחד לא חולם שאינו תקרובת, וכתבו (זה מהרבה מקורות, כולל אתר של בית הע"ז, וספריהם וכומריהם כו') שהקוקוס הוא סמל של ראשו של אדם, ובשבירתה הוי כאילו שוברים הראש, שהוא סמל של הכנעה. הרי על דבר שהוא ודאי קרבן אומרים אותן הדברים שהוא סמל להכנעה, ואעפ"כ הוא קרבן שממש מוקטר על מזבח, וכמו כן כשאומרים דברים הדומים על הגילוח, זה לא מוכיח כלום אם הוא קרבן בעיניהם אם לאו.

סימן ז' - אם יש ללמוד איסור או היתר מדברי הראשונים על נרות

עוד כתב שיש ללמוד היתר מנרות שלאו כל דבר שעושים עובדיהם שייך להיות תקרובת ע"ז.

וזה לשונו :

"ודמי למה שכתבו הרמב"ן והרא"ה והשלטי גיבורים שם לענין שיירי שעה של נרות שהודלקו לפני עבודה זרה, דלא נאסרו מדין תקרובת, (וכמו שנפסק בשו"ע שם סעיף מ'), הגם שעשה מעשה שבירה והקטרה על ידי הדלקת הנרות, מכיוון שאין בכוונת העבודה בעצם חיתוך ושריפת השעווה לשם הקרבה והקטרה, אלא מדליקים הנרות להאיר לכבודה, ולא דמי לשבירת מקל שכוונת העובדה שישבר המקל

לכבודה. וכן כתב הרשב"א שם זו"ל, כללא דמלתא, דלא נקרא תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי העבודה זרה שלהן שהיא חפצה בגופו של דבר.

ונדון דידן גרע מנרות, שהרי לא הובאו לתוך בית עבודה זרה ולא לפני האלילים, ומבואר בגמ' (דף נא: ובשו"ע שם סעיף ה') דשלא בפני עבודה זרה לא מנחי תקרובת, ומה שנמצא שם מסתמא דאין לתלות דתקרובות נינהו, וכן מציאות הדברים בעבודה זרה זו, דכל מה שמקריבים לה ממיני מאכל וקטורת עושים לפניו דווקא. ועוד, דבהדלקת נרות יש מעשה עבודה, (כמו דמצינו במקדש וכמו שכתב שם הרמב"ן) לכבוד עבודה זרה (ובעשיית הכמרים), משא"כ בנדון דידן וכנ"ל, ואפילו אי איתרמי שאחד מהספרים כיוון לשם עבודה ותקרובת, לכאורה לא נאסרו השערות בזה, כיון שאין דרך עבודתה בעצם גופן של השערות כלל, ונקטינן (שו"ע שם סעיף ג') כדעת רש"י דמקל לא נאסר בשבירתו, אע"ג דמתכוון להקריבו במעשה שבירה, אלא אם כן עצם המקל הוא דבר שרגילה בו, וכגון שעבודתה בקשקוש מקל, אמנם יש לדון בזה מאחר די ש מהם שמביאים מקצת השערות לפני עבודה זרה ממש, ונמצא דדרך עבודתה בהקרבת עצם השערות לפניו, אך עיין להלן לענין ככרות, דמה שנותנין לבסוף לגלחים אינו בדרך תקרובת, ובאמת מסתמא אין לחשוש שאחד מתכוון כוונה אחרת ממה שהוא לפי דתם, וכל שכן מאחר שאינו לפני עבודה זרה, כאורחא דמילתא בכל תקרובת, כמו שכתבו התוס' בחולין (דף מ.). עכ"ל.

נסכם את דבריו:

- א- נרות שמדליקים לכבוד ע"ז אי אפשר להיות תקרובת ע"ז כיון שאין ההדלקה בכוונת להקטיר ולהקריב.
- ב- הרשב"א כתב שתקרובת ע"ז הוי רק דבר שאוחזין בחוקיהם שהע"ז מתרצה בעצם הדבר.
- ג- כאן אינו נעשה לפני האליל, ושלא לפני האליל לא מנחי תקרובת.
- ד- הדלקת הנרות עדיף שיש מעשה עבודה דומה למנורה, שנעשה גם ע"י כומר.
- ה- מכיוון שאינו דרך עבודתו, אפילו אם מכוון לשם הע"ז אינו נאסר.

ונדון בזה אחת אחת:

א- הראיה מנרות

כמובן שכל זה אינו נצרך למציאות המבוארת שאכן מכוונים מחשבת קרבן בשעת הגילוח, ואוחזים בחוקיהם שאלילים אוהב שערות ויש לו קרחה, וגם כל שאר התקרובות שלהם אינם נעשים לפני הפסל הגדול, ונעשה ע"י ספר שנחשב לסוג של כומר, ואכן הוא דרך עבודתו. מכל מקום לרווחא דמילתא נבאר הדבר.

בענין הנרות, אדרבה, מנרות יש ראייה גדולה לאיסור. כי הנרות כמו שכתב אינו מעשה עבודה חשובה, אלא לנוי או להאיר נעשים, ואעפ"כ רוב מנין ובנין של הראשונים ראו צורך לדון שמא הנרות הם תקרובת ע"ז ורק כתבו שאינו תקרובת ע"ז מצד שאינו כעין זביחה. הא למדת, שלא חסר מצד היותה מעשה עבודה. עי' תוספות (ע"ז נ:), פסקי הרא"ש (ע"ז פ"ד ה"א), תוספי הרא"ש (שם נ:), תוס' ר"י מפארי"ש (שם), תוס' חכמי אנגליה (שם), תשובת הר"י הזקן (סי' קסא), הרא"ה, המאירי, תלמידי רבינו יונה, הנמוקי יוסף, הר"ן, הרשב"א, הריטב"א, ראבי"ה (סי' אלף נא), שבלי הלקט (דיני משמשי ע"ז אות ט), רבינו ירוחם (תולדות או"ח נתיב יז חלק ד), כל בו (סי' צז), ארחות חיים (הלי' ע"ז אות ו'), יראים (סי' קא), אגודה (הלי' ע"ז) שכולם דנו שמא הנרות תקרובת ע"ז, ורק התירו אותם משום שאין כאן מעשה כע"פ. וכל זה מלבד הפסקי הרי"ד (שם), והראב"ד (בכתוב שם, ריש פרק ד') שבאמת אסרו הנרות משום תקרובת ע"ז.

למעשה השו"ע סתם שהנרות הוי נוי ע"ז, ואמנם בבית יוסף, וכ"כ בביאור הגר"א, כתבו שראוי להיות תקרובת אלא שאינו כע"פ. מבואר שנקטו כרוב רבותינו הראשונים. והיוצא מכל זה שלפי רוב הראשונים גדר מעשה עבודה אינו דווקא מהדברים החשובים ביותר, אלא כוללת מעשה פשוט, שלא נעשה עם רוב התנאים שחידש הרה"כ להגדיר תקרובת ע"ז, אלא נעשה בעיקר להאיר ולנוי, ואעפ"כ לו יהיה מעשה כע"פ היו תקרובת ע"ז.

ומה שהביא הרה"כ מכמה ראשונים שאין הנרות אסורים משום שאין כאן מעשה עבודה, הלא הם הריא"ז, הרמב"ן והרא"ה. הנה הריא"ז כתב (הלכה יז): "הפתילות של שעה שדולקין בבתי ע"ז ואחר כך נוטלין אותן הכומרים, ביאר מז"ה שהן אסורין משום תקרובת, ואין להם היתר בביטול. ואני אומר שאין זו תקרובת כעין פנים, שהרי אין מדליקין אותן אלא להאיר, ואינו דומה לקיטור, ואין נאסרין אלא משום נוי ע"ז, ויש להם היתר בביטול, שמשברן הגוי והן מותרין", והמדקדק יבין שאין כוונתו לומר שאין כאן מעשה עבודה, כמו שהבין הרה"כ, אלא כוונתו להסביר למה אין ההדלקה דומה למעשה כעין פנים, משום שהוא דומה לקיטור ולכן יש צד לאוסרם. ועל זה כתב מכיון שלא הדליקו אלא להאיר, אינו דומה לקיטור, ושוב אין כאן מעשה כע"פ.

ובדעת הרמב"ן שבין הרבה מהטעמים שכתב להתיר את הנרות, כתב שאין הדלקת הנרות עבודת העבודה זרה, אלא "אלא לקלון ע"ז [ר"ל כבוד] עשויות ומשמשיה הן", יש לומר שכוונתו הוא שהנרות הם פשוט להאיר בלבד, ולהבדיל כמו נרות בבית הכנסת שאין בהם שום פולחן בהדלקתן, אלא הם להאיר בלבד. אבל אילו יש לנרות איזה חשיבות בדתם, אין שום צד לומר שאינם תקרובת ע"ז זולת התנאי שאינם כעין פנים, על אף שבהדלקת הנרות לא נותנים שום מתנה לע"ז, וגם אינו עיקר עבודתם. אמנם אחר העיון נראה שיש לפרש הרמב"ן באופן אחר, וכל דבריו לא קאי אלא על עשיית הנרות ולא על הדלקת הנרות, ע"י בהערה^מ.

מד. יש הרבה מה להאריך בדברי הרמב"ן, וקודם אקדים כמו שכתבתי למעלה, מכיון שיש יותר מעשרים ראשונים שחולקים על דבריו, וכן נפסק בשו"ע כמבואר בהמשך, באמת אין בכל זה נפק"מ למעשה.

הנה כתב הרמב"ן בזה"ל:

"והני נרות של שעה שמדליקין לפני ע"ז נוי ע"ז נינהו, ואף על פי שעשאו מתחילה לכך אין הקדש לע"ז ומותרין עד שמדליקין לפני ע"ז, דההיא שעתא ודאי אסירן ובביטול בעלמא סגי להו... (וממשיך הרמב"ן שיש ביטול במכירה)"

עד כאן מבואר שהרמב"ן דן על הנרות, שיש לדון מצד שהם נעשו מתחילה לכך, ומשיב שזה רק מצד אין הקדש לע"ז (כלומר שאין לזה קדושה, ונפק"מ אם הם יקנו את זה מן השוק). אם כן נמשיך הלאה בדברי הרמב"ן:

"ויש מי שאוסר בנרות של שעה משום תקרובת ומדמי לה לפרכילי ענבים שבצרון מתחילה לכך שהדלקתן זו היא שבירתן, ואינו נכון דהתם מתכוין לעבודה (נ"א, זרה) באותה בצירה דהיינו שבר מקל לפניו, וכן פי' רש"י ז"ל, אבל אלו אין עבודתה בכך אלא לקלון ע"ז עשויות ומשמשיה הן, ועוד שאין זה כעין פנים שהרי אינן קרבין ע"ג המזבח ואף על פי שהיתה הדלקה בפנים אינה עבודה כדאמרינן במס' יומא (כ"ד ב'), ולא נתרבו עבודות משום כעין פנים אלא זיבוח וקיטור וניסוך והשתחוואה כדאיתא בפי' ד' מיתות" עכ"ל.

ויש להעיר כמה דברים:

- מה ראה בצרון מתחילה לכך, שאינו בשבירת מקל, אם יש עבודה בבצירה היה לו לאוסרו מצד שבירת מקל, ואם אין עבודה מה יש לדמותו לבצרון מתחילה לכך.
- כמו כן כנראה הרמב"ן חולק כאן על כלל הראשונים כולם שצדדו שיש בנרות צד של עבודה שראוי להיות תקרובת, והלא אפושי פלוגתא לא מפשינן.
- כל הראשונים (חוץ מהרי"ד שדימה את זה להקטרה) הניחו שאין בהדלקת הנר מעשה כעין פנים, ודוחק לומר שהרמב"ן חולק עליהם, בפרט שדבריהם מסתברים כיון שאין חתיכה.
- יש לדקדק למה כתב ב' טעמים לדחות האוסר, חדא שנעשה לקלון, ועוד שאינו דומה לכע"פ.

ואחר הרבה עיון ודקדוק נראה לי שדברי הרמב"ן צריכים להבין ככה:

בהתחלה הרמב"ן רצה לאסור משום מעשה העשייה רק דחה שאינו אלא הקדש, ועל זה קאי דברי האוסר, שהוא רצה לאוסרם אעפ"כ, והוא משום שלדבריו גם מעשה הכנה של חולין נחשב עבודה (שעל זה השיב הרמב"ן שאין הקדש לע"ז), ולכן דווקא הביא ראייה מפרכילי ענבים, כיון שהבין מזה שכל מעשה הכנה גרידא הוי תקרובת, ועל זה השיב הרמב"ן שאין ללמוד מזה משום

ומה שהביא מהרא"ה, המעיין שם יראה שכל הצד לאיסור הוא שמא עשאו מתחילה לכך, ועל זה כתב שאין **העשיה** עבודה כי הם **נעשים** לנוי, וכלומר אין דבריו על ההדלקה אלא על העשיה. וזה לשונו "ולענין נרות של שעוה שמדליקין היום בפני ע"ז משתכח דלאו תקרובת ע"ז הוא, והוא לא מיתסרי משום תקרובת דלאו כעין פנים הוא בארבע עבודות, כדמוכח בגמרא אליבא דר' יוחנן דהלכתא כותיה דכעין פנים בד' עבודות בעינן, דהיינו זביחה וזריקה וניסוך והקטרה, כדפרישנא. ואף על גב דהוה הדלקה במקדש מכל מקום לא הוי דבר המשתבר דליהוי כעין פנים. בין הני תרי טעמי, כדאמרינן לעיל. ואפילו בשעשאן מתחלה לכך דאיכא שבירה, היינו מתכוין לעובדה בכך. ולא חשיב משתבר אלא כדאמרינן במתכוין לעובדה מתחלה לכך. ובהדלקה ליכא דבר המשתבר" עכ"ל.

הרי שאין שום ראשון שסובר ששייך מושג של הדלקה שהוא משום איזה פולחן לע"ז, ואעפ"כ מצדד שאין הנרות תקרובת ע"ז.

למעשה אך אם נימא שהראשונים הללו באמת ס"ל שאין כל מעשה שלהם נחשב עבודה, אין בזה מפקותא מאחר שרוב מנין ובנין של הראשונים לא ס"ל כן כדלעיל, וכן עולה מדברי הבית יוסף והגר"א שהבינו שהנרות למעשה יכולים להיות תקרובת זולת תנאי כעין זביחה, ונמצא שמנרות יש ראייה גדולה לאיסור, והיינו שגם מעשה של הדלקת הנר שנעשה רק על דעת להאיר, כיון שהוא גם לכבוד ע"ז עדיין נחשב למעשה עבודה ששייך לעשותו תקרובת ע"ז, וכ"ש הגילוח.

ב- דברי הרשב"א שרק מה שרוצה הע"ז הוי תקרובת

בעניין מה שהביא מדברי הרשב"א "כללא דמלתא, דלא נקרא תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי העבודה זרה שלהן שהיא חפצה בגופו של דבר", קודם כל עלינו להעיר שלא כתב הרשב"א בשום מקום בלשון הזה, אם כן אינו ראוי לכתוב ב"זה הלשון". מכל מקום הרשב"א בע"ז נא: אכן כתב כע"ז^מ, אמנם כיון שמעולם לא חלק הרשב"א על הדין של שבירת מקל, ופשוט שלא חידש הרשב"א כאן שתקרובת אינו אלא חפץ שהע"ז רוצה מצד עצמה, כי בודאי הרשב"א מסכים שלדעת רב עבודה זרה שעבודתה בקשקוש מקל ובא אחד ושובר מקל המקל, שברי המקל אסורים מדין תקרובת ע"ז, וצריכים לומר שכל דבר שהוא מעשה עבודה מספיק לאסור אותו אם

שבפרכילי ענבים עבד לע"ז בקציצה כמו שכתב רש"י (גם שזה עבודה של היכא תמצא – אבל דקדקו לעשותו דווקא באופן הזה), כלומר שאין הענין של בצרן מתחילה לכך משום שמעשה הכנה של חולין שנעשה להביאו לע"ז עושה תקרובת ע"ז, אלא שם יש מעשה עבודה בקציצה, ואילו כאן בעשיית הנרות - "לקלון ע"ז **עשויות** ומשמייה הן" כלומר מדברים על העשייה, ובמעשה העשיה אין עבודה דווקא, אלא נעשה לכבודה בלבד.

כלומר הנידון היה לאסור הנרות מצד מעשה העשייה ועל זה ענה הרמב"ן **שנעשה** לשם נוי, ואין זה עבודה. אבל מעולם לא כתב הרמב"ן **שהדלקת** הנר אינו מעשה עבודה, ונמצא שאין כאן מחלוקת עם שאר הראשונים.

ובאמת כן הם דברי הראב"ד בכתוב שם שאוסר הנרות (והוא היש מי שאוסר שהביא הרמב"ן): "כי הנרות של שעוה **שעשאו** לע"ז משתבר הוא, כעין פרכילי ענבים שבצרן מתחילה לע"ז וכע"ז יש דיון בדברי הרא"ה, וזה לשונו: "ואפילו **בשעשאן** מתחלה לכך דאיכא שבירה, אינו מתכוין לעובדה בכך (= כלומר העשייה). ולא חשיב משתבר אלא כדאמרינן במתכוין לעובדה מתחלה לכך. ובהדלקה ליכא דבר המשתבר" עכ"ל.

ועוד האוסר רצה לאוסרם מצד מעשה ההדלקה ("והדלקתן זוהי שבירתן"), אבל זה סיבה אחרת לאסור הנרות, ולא משום העשיה, ועל זה ענה הרמב"ן טענה שנית שהדלקה אינו כעין ד' עבודות, וכדברי הרא"ה. כתבתי מה שנלענ"ד אחרי הרבה עיון (ואולי יש איזה טעות סופר בסדר דברי הרמב"ן).

מה. וזהו לשונו: "שאינה נקראת תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי הע"ז שלהן שהיא חפצה בכך בזריקתן לפנייה או בהעמדתן לפנייה, כגון אבני המרקוליס שיש בחוקי המרקוליס שהיא חפצה בתקרובת זריקת האבנים ולפיכך היינו סבורים לומר שאע"פ שאינן תקרובת המשתברת יאסר כיון שיש כאן תקרובת הע"ז מיהא, **אבל הכלים והמעוה אינם תקרובת שתהא הע"ז חפצה בגופן של מעוה ושל כלים אלא שהמעוה הן נדרים ונדבות ליקח מהם צרכי ע"ז**, ומשום נדר ע"ז אינם נאסרים לפי שאין הקדש לע"ז, והכלים הרי אינם אלא לנוי הילכך כיון שאינם עומדין דרך נוי אינם נאסרין שאין הנויין אסורין אלא כשמונחין דרך נוי, ומיהא אפי' מעוה אסורין משום נויין מיהא וכדאמרינן בגמ' מעוה דבר של נוי הוא ואצטריכינן לאוקומה בכיס תלוי בצוארו" עכ"ל"

הוא נעשה בציווי העי"ז בלבד^מ, וכל כוונת הרשב"א הוא לאפוקי מדברים שמובאין לפני העי"ז כעין הקדש, כלומר ממון שהובא לפניו כדי לקנות ממנו דברים שצריכים לעי"ז, שאין זה תקרובת (גם למאן דאמר שאיי"צ כעין פנים). אבל פשוט גם לדעת הרשב"א אילו העי"ז רוצה מעשה זה דווקא פשיטא שאם הוא כעין פנים הוי תקרובת עי"ז. המדקדק בדברי הרשב"א יראה שמוכח מאוד כדברינו.

ג- תקרובת שלא לפני הפסל

מה שכתב שאינו נעשה לפני עיקר הפסל, מלבד שכל הקרבנות אינו נעשה לפני הפסל, וכמו כן לישת הלחם שאסרו הראשונים ג"כ לא נעשה לפני הפסל, וכן נחלקו התנאים [חולין לח: , ועי"ז לב:] אם סתם שחיטה של מומר הוי תקרובת על אף שאינו לפני העי"ז, אם כן אין שום תנאי שתקרובת צריך להיות לפני עי"ז. ומשי"כ שלא לפני העי"ז לא מנחי תקרובת, אינו ענין, כי קודם כל הגמ' מפורש שבפעור ועוד עי"ז אכן לא תולים כן, זאת אומרת שדבר זה תלוי בכל עי"ז ועי"ז כפי מנהגו, ובנידון דידן כבר כתבנו שהם מקטירים קרבנות שלא לפני הפסל, אם כן אין כאן במה לתלות. ועוד, עיקר הענין להביא נקודה זו הוא טעות, כי יש שני סוגי תקרובת עי"ז כמושי"כ הרה"כ, יש מה שכעין פנים ונאסר כשמונח לפני העי"ז, ויש גם מה שנאסר משום שנעשה בו מעשה עבודה. ואכן, בגדר התקרובת של הנחה, כתוב שלא נקרא תקרובת אלא כשמונח לפניו, ופשוט שלפני כן מחוסר מעשה, אבל בתקרובת שנעשה עי"ז מעשה עבודה לא מצינו כזה תנאי, אלא אדרבה כתבו הראשונים לענין לישת הלחם שנאסר על אף שאינו לפני הפסל.

ד- הדלקת הנרות דומה למנורה

ומה שכתב הרה"כ בזה"ל " ועוד, דבהדלקת נרות יש מעשה עבודה, (כמו דמצינו במקדש וכמו שכתב שם הרמב"ן) לכבוד עבודה זרה (ובעשיית הכמרים), משא"כ בנדון דידן וכנ"ל" עכ"ל, מלבד מה שיש להעיר על עצם הסברא, אין לנו אלא להעתיק דברי הרמב"ן שמפורש להיפוך מדבריו, וזה לשונו "ואף על פי שהיתה הדלקה בפנים אינה עבודה כדאמרינן במס' יומא (כ"ד ב') עכ"ל. הרי שאין צד להחמיר בנרות משום שהיתה הדלקה בפנים.

ה- אם אין דרך עבודתו בכך אם שייך להיאסר בכוונה של עבודה.

משי"כ לדון שאם אין דרכם לעבוד עי"ז בדרך הזה ובא אחד וכיוון לשם עי"ז, על אף שאליבא דאמת אין בזה נפקותא, נראה שיש מקום לחלוק גם על זה. והכל לרווחא דמילתא, ונראה שאפילו אם יש מי שמכוון במקום עי"ז זו לנוול את עצמו, לו נימא שאין זה עושה תקרובת עי"ז עם כוונה הזה, מכל מקום נראה שמאחר שדרך עבודתה הוא לכוון לשם מסירת השיער, שוב לא מועיל שום כוונה להיפוך.

ואבאר בקצרה. בסנהדרין סד. איתא שהעובד לבעל פעור עי"מ לבזויי חייב שכן הוא דרך עבודתו (ועי" ירושלמי בחלק, וכמו כן בזוה"ק פ' פנחס רלז.). ועוד הרבה מקומות במדרש, וכ"כ האלשיך הקדוש, והאור החיים הקדוש, והמלבי"ם והנצי"ב, שכלל ישראל במדבר שהלכו אחרי בעל פעור באמת כיוונו לבזויי, וטעה בהלכה זו, ובעבור טעות זה הגיע להם כל המגיפה, ואכמ"ל). רוב הראשונים לומדים מדין זה שהעושה מעשה שעושים עובדי העי"ז, אף שעושה כן שלא בכוונה, ואפילו אם עושים כן בכוונה היפכית, עדיין חייבים, שעל מעשה זו אסרה התורה, כלומר אסור לעשות כל מעשה של כל עי"ז אם זה דרך עבודתה ולא משנה מהו כוונתו. אם כן

מו. וגם מבואר בדברי הרשב"א שאילו באמת היה העי"ז חפץ בכלים וכסות, ודאי היה הדבר תקרובת, וצ"ל שהגמרא שהתירה מיירי במרקוליס לבד, וכמו שכתב הרשב"א שם בהמשך הדברים: "...דמתניתין לכאורה אפי' בשאין דרכה בכך מיירי דהא ממרקוליס סליק וסתם מרקוליס אין דרכו אלא בזריקת אבנים ולא בפרכילי ענבים וסלתות" עכ"ל. וראוי לציין גם לדברי הרשב"א שכתב כמו שאר הראשונים, שכל הסיבה שאין הנרות תקרובת עי"ז הוא משום שחסר בתנאי של כעין פנים, ועל אף שגם שם פשוט שאין האליל רוצה עצם הנרות, ובכלל לא נותנים לו הנרות.

מאחר שדרכם לעבוד ע"ז זו בגזיזת השער ע"מ שיקבלו, אף מי שחושב אחרת, מכיון שעבדה לע"ז במעשה הזו, עדיין שערו אסור.

ואמנם אם נימא שדרכם לעבוד אותו באופן שאינו עושה תקרובת, נראה שעדיין שייך ליחיד לעשות בו תקרובת, כי כשיבוא זה ויכוון שהע"ז זו יקבל שערו, הרי הוא כמחדש דת, ופשוט וברור שאפשר לכל גוי לחדש דת, וכל הענין של דרך עבודתו אינו אלא לחייב זה שעשה שלא בכוונה, והארכנו הזה במקו"א. ולכן מנהג הגוים נוגע לאסור מעשה כמעשיהם אף בלא כוונה. ולכן עבודה זרה שאין עבודתה בזריקת מקל, אינו חייב ונאסר אם שבר המקל סתם, אבל אם ע"י שבירת המקל חידש שזו היא עבודה לפסל זה, פשיטא ופשיטא שהוא חייב^מ, וכן כתב המנחת חינוך (כו, א).

סימן ח' - אם לומדין מגדידה שיש מצוות לע"ז שאינם נחשבים עבודה.

עוד כתב הרה"כ :

"נראים הדברים שעצם התגלחת לא נחשב להם עבודה, ולא כל דבר שעושים מחמת אמונתם ודעתם המשובשת הוי בכלל עבודה, וכדמצינו בגדידה שחובלים בעצמם בכלי לפני עבודה זרה ודרכה בכך, דלא נחשב עבודה, וכמו שכתב הרמב"ם (פרק י"ב מהלכות ע"ז הלכה י"ג ובכסף משנה שם, ובנימוקי יוסף הובא בבית יוסף סימן ק"פ), ונדון דידן שאינו בפניה ובשב ואל תעשה גרע מיניה, וכן כתב דודי הגר"מ שטרנבוך שליט"א בתשובה שם וז"ל, אין בתגלחת עצמה שום פולחן רק המטרה להסיר השערות עכ"ל.

והיינו שהניח שאינו עבודה, [ואמנם כל הסיבות שרצה להביא ראיות שאינו עבודה כבר דחינו] ועוד הוכיח שלא כל מה שעושים מחמת הע"ז נחשב עבודה, כמו גדידה, והביא שיטת הרמב"ם בזה. ועוד הביא שכן כתב הרב משה שטרנבוך שליט"א.

ועל האחרון ראשון, מה שהביא בשם הגר"מ שטרנבוך חשבתי לעצמי שזה קצת מוזר, שהלא עוד משה חי ובית דינו קיים, ובשעה שכתב הרה"כ את תשובתו כבר גילה הגר"מ שטרנבוך את דעתו (בער"ח אייר תשס"ד פרסם הגרמ"ש תשובה, שנדפס בתשו"ה ח"ה סי' ר"ס, ואילו הרה"כ רק שמע עדותו של אמיר דרומי בט"ו אייר) לאיסור, וכתב שם בפירוש המציאות המדוקדקת וזה לשונו: "כיון שעיקר הפולחן הוא עצם מעשה התגלחת לאליל שזהו הקרבן לע"ז (ולכן אף שיודעים שמוכרים את השערות לא אכפת להם מכך וכמשי"כ לעיל), אי"כ כיון שעשה בחיתוך השערות את עיקר העבודה ע"כ הוו השערות תקרובת ע"ז ואסורין בהנאה וכמ"ש. ועוד, שכל שעושה מעשה לשם ע"ז אף כשאינו מעיקר הפולחן, חשיב תקרובת ע"ז... דהרי פולחן גזיזת השערות של ההינדים הוא במה שנותן מכבודו לאליל, ולא שהתגלחת נועדה לנוול את האדם המתגלח, אלא, שהתגלחת היא לתת שערו שזהו כבודו לאליל (אף שאין צורך אח"כ לאליל בשער עצמו וכמשי"כ לעיל), ולכן הוי כקרבן לע"ז, שהרי מתחילה הם נודרים בעת צרה, שאם יוושעו יגלחו את השער לאליל, [ועבודת הפעור משמע בגמ' (סנהדרין ס"ד) וברמב"ם (פ"ב מהלי ע"ז ה"ה) ומפורש להדיא בריב"ש (סי' ק"י), וב"כסף משנה" שם, דדרך עבודתה בביזוי האליל, שכתב שם מי שעובד ומכוין לבזות, כיון שדרך עבודתה באותו ביזוי וכו', שעובדיה חושבין שהע"ז ההיא חושקת באותו בזוי, כדאמרין בפסחים (קיא ב)... עכ"ל.

מז. כל הדיון כאן אינו אלא על תקרובת ע"ז אם אפשר לעובדו בדרך שאין הדרך לעובדו, אבל פשיטא אם אחד עשה איזה עבודה לאיזה דבר, אפילו אין דרכו בכך, מצד איסור עבודה זרה הוא חייב מיתה, כי האיסור הוא באמונה בע"ז, ופשוט. ואם כן, זה שכתב השו"ע שאם שבר מקל לפני ע"ז שאין עבודתה במקל "פטור ואינו נאסר" ע"כ זה מיירי ששבר מקל סתם בלי שום מחשבה, דאי באמת הציור הוא שזה הלך לע"ז שאין עבודתה במקל וחידש בדעתו שיש פולחן לשבור מקל, אי"כ למה הוא פטור ממיתה. וזה עוד ראיה למשי"כ שכל העובד דבר שהדרך לעבוד אותו אפילו אם לא קיבל עליו לאלוה, חייב, ודו"ק. וזה גם מוכח מזה שזרק מקל הוי פטור, כלומר שמלבד שאינו תקרובת ע"ז, גם אינו חייב משום ע"ז, ועל כרחך מיירי שעשה זה בסתמא, ודו"ק.

אמנם כשבדקתי הדבר בפנים, עוד יותר נפלאתי, שזה סילוף של ממש בכוונה לדברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א, כי המעיין בתשובה זו בפנים יראה שהשואל כתב להגר"מ (אחרי שכבר אסר הגר"מ את השיער עוד לפני תש"ן, ובתש"ן השואל כתב לו) שבדק הענין ונראה לו שאין פולחן בגזיזת השער, והשיב לו הגר"מ בזה"ל:

"הנה כת"ר בדק שורש דתם, ומביא שע"פ דברי הכמרים אין בתגלחת עצמה שום פולחן רק המטרה להסיר השערות הטמאות לפי אמונתם, שלא יכנסו עמהם לבית תיפלתם, אכן יש לבדוק מהו רצון המתגלחת, ולפי ששמעתי אף שלפי דתם עיקר הגילוח הוא שלא להיכנס בשערותיהן הטמאות לדבריהם לבית אליהם, מ"מ הרי המתגלחות רואות בעצם גילוח השערות מסירות נפש ועבודה בעצם ההתנוולות, ולכן עושות כן סמוך לבית אליהם, שיראה מסירות נפשם עבורו, כדי שאליהם יעזרו להם, ולא מתנדבות כאן השערות לצורך האלילים, שלא יודעות כלל שמוכרים ומרויחים, רק כל כוונתן לעשות בזה נחת רוח לאלילים, אף אם לא חייבים בכך לפי דתם, מ"מ כיון שמגלחות סמוך לאליל בחצר דוקא, מוכיחות בזה שכוונתם בגילוח עבורו דוקא, ותקותם שיושיע אותם בזכות זאת ויש בזה מעשה כעין שחיטה לכבודו. ואף שלדברי הכומר במעשה הגילוח גופא שם אין מעשה עבודה לפי דתם, מ"מ כיון שעושות דוקא שם ומתכוונות בגילוח זה כמסירות נפש עבור אלילים, נחשב לה כמו עבודה בשבילו, וע"כ צריך לבדוק הדבר גם אצל המתגלחות ולא רק אצל הכומרים... ולמעשה אין בידי להתיר בתגלחת זו שהיא בחשש איסור דאורייתא החמורות שבחמורות" עכ"ל.

הרי שהגר"מ שטרנבוך מדחה הצד שהביא הרה"כ בשמו, והרה"כ הוציא הדברים מקשרם, במילתא דעבידי לאגלויי.

ומש"כ בענין גדידה שחזינן שלא כל מה שנעשה לשם הע"ז הוי עבודה, לכאורה יש לחלק ולומר שעל אף שמצינו איסורי ניחוש ודרכי האמורי, וכן איסורי תורה שהם כחוקות הגוים כמו גילוח הראש או גדידה על המת וכדומה, ולא מצינו שמעשים אלו הם ע"ז, כי כל אלו דברים לא נעשו כציווי של איזה ע"ז שלהם, אלא הם נעשו כאמונה טפלה בעלמא כאילו דבר זה מועיל לרפואה, אבל אינם עושים כן לשם איזה רשות ולכן אינו אסור משום ע"ז עצמה.

אמנם באמת המעיין בסוגיא זו יראה עוד מקור נגד הרה"כ.

איתא בגמ' מכות כא. **"תני תנא קמיה דרבי יוחנן, על מת בין ביד בין בכלי חייב, על עבודת כוכבים ביד חייב בכלי פטור והא איפכא כתיב (מלכים א יח) ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים, אלא אימא ביד פטור בכלי חייב".** הרי שיש שני אופנים של גידוד, יש על המת ויש של ע"ז.

ובגדר גידוד זו של ע"ז מצינו כמה דעות בראשונים. הריב"ן במקומו כתב "על עבודת כוכבים - **דיש עבודת כוכבים שעובדין אותה בכך, שעושין בשרם חבורות ופצעות.** ביד חייב - **דדרך עבודתה בכך, ואפילו עבודת כוכבים שאין עבודתה בכך חייב, דעבודה גמורה היא ביד**", ולמסקנת הסוגיא שבכלי חייב, כיון שלמדנו זה מהפסוקים, פי' הריב"ן שלומדים מזה שהדרך שהוא עבודה גמורה היא הוא בכלי, וביד פטור. תוס' שם פירשו שהחיוב המוזכר הוי חיוב מיתה, ככל עובד עבודה זרה.

יש כאן שאלה מאוד פשוטה שעליה עמדו רוב הראשונים. למה יש כאן חילוק בין כלי ליד, הלא בעבודה זרה קי"ל שכל דבר תלוי אם עבודתו בכך או לא, וממה נפשך, אי עבודתו בכלי למה חייב ביד, ואי עבודתו ביד למה חייב בכלי.

לא נאריך בכל פרטי הסוגיא, אבל האחרונים (עי' מנחת חינוך תסז ז, וכ"כ עוד אחרונים) למדו מדברי הריב"ן שצריכים לומר שגדידה הוא עבודה גמורה עד כדי כך שחייבין אפילו אין דרך עבודתו בכך בכלי, ואילו ביד אכן בכל ע"ז תלוי אם דרכה בכך אם לא.

הריטב"א, וכ"כ התוס' שאנץ בשם הרשב"ם ועוד הרבה ראשונים למדו שבאמת גדידה שווה לכל שאר עבודות של ע"ז, ותלוי אם דרך עבודתו אם לא, וכאן הגמ' מיירי ע"פ סתם האם בכלי או האם ביד נהגו סתם גוים

לעבוד ע"ז, וזה לשונו של הריטב"א, "מן הסתם, דעל הרוב אין דרך עבודתה אלא בכלי כדכתיב ויתגודדו כמשפטים, אבל כל דידעינן ודאי שדרכה ביד, אף ביד חייב, כדנפקא לן בפרק ד' מיתות מאיכה יעבדו, ואפילו פוער עצמו לפעור וזורק אבן למרקוליס מיחייב מהתם... "עכ"ל, זאת אומרת שלומדים מהגמ' שסתם ע"ז דרכה להתגודד בכלי, ואכן בעצם אין שום חילוק.

אמנם התוס' שאנץ לא היה ניחא ליה בתירוץ זה וכתב שבאמת מיירי בענין חיוב מלקות ולא חיוב מיתה, ומש"כ הגמ' על עכו"ם היינו חוקת הגוים. זה לשונו: "לכן נראה לפרש ביד חייב משום חוקת הגוים" עכ"ל. וכעין זה הוא כוונת הנמוקי יוסף שכתב "ופירשו התוס' לאו בעובד עבודת כוכבים מיירי דאם דרכה בכך אידי ואידי חייב אלא שורט לעבודת כוכבים כחך העובדי כוכבים ואותו דרכו בכלי ולא ביד" עכ"ל, וכנ"ל שכוונתו לחוקת הגוים, והחיוב ע"כ אינו חיוב מיתה אלא חיוב מלקות.

הרי שלכל הראשונים חזינן שאין מה ללמוד מגדידה שלא כל דבר הוי עבודה, אלא אדרבה, חזינן שגם הגידוד שלא מצינו בשום מקום שהיא עיקר ע"ז של שום ע"ז, מכל מקום אם דרכו בכך לריטב"א, ולריב"ן אפילו אין דרכו בכל עדיין חייבין. אם כן בוודאי אין ללמוד מכאן שום מקור שלא כל דבר הוי עבודה.

והרה"כ כתב: "וכדמצינו בגדידה שחובלים בעצמם בכלי לפני עבודה זרה ודרכה בכך, דלא נחשב עבודה, וכמו שכתב הרמב"ם (פרק י"ב מהלכות ע"ז הלכה י"ג ובכסף משנה שם, ובנימוקי יוסף הובא בבית יוסף סימן ק"פ)" עכ"ל. אמנם הנמוקי יוסף אינו מקור לזה כלל, אלא הוא אומר משהו אחרת לגמרי, והיינו שלומד שאין כאן עבודה לשום ע"ז בעולם, אלא הגמ' אוסר את הדבר משום חוקי הגוים בלבד, ואין מכאן שום מקור שלא כל מעשה במצוות הע"ז הוי עבודה.

ובדעת הרמב"ם, הנה לשונו הוא "גדידה ושריטה אחת היא, וכשם שהיו העכו"ם שורטים בבשרם על מתיהם מפני הצער כך היו חובלין בעצמם לעבודת כוכבים שנאמר ויתגודדו כמשפטים... אלא שעל מת בין שרט בידו בין שרט בכלי לוקה, לעבודת כוכבים בכלי **חייב מלקות** בידו פטור" עכ"ל. הרי שלמד שהוא מיירי בחיוב מלקות, וע"כ פירש כדעת התוס' שאנץ והנמוקי"י שהסוגיא הוא בחוקי הגוים, ואין מכאן ראייה.

אמנם הכסף משנה כתב בזה"ל: "וכתב רבינו שהמשרט עצמו לעכו"ם חייב מלקות ותמיהה לי מילתא הא עבודתה בכך וסקילה נמי ליחייב, וי"ל שלא היו עובדים אותה בכך אלא שהיו עושים כך כדי שתתעורר לענות אותם כפי מחשבתם המשובשת" עכ"ל. והרה"כ כנראה למד מכאן שהוא מעשה שעבדו את הע"ז בו, ואפילו הכי לא נחשב למעשה עבודה, ואמנם יש לחלק כמו שכתבנו לעיל. אבל עכ"פ יהיה איך שיהיה, אם כי אולי יש מקום לדון ולומר שיש סרך ראייה ליסודו של הרה"כ מדברי הכסף משנה, אבל שוברו בצידו, שבאותו סוגיא נגד הכסף משנה עומדת רוב הראשונים שלמדו שהגדידה הנזכרת ראוי להיות עבודה גמורה, על אף שרק עשו כן כדי שהבעל יענה אותם.

הרי שממקום שבא הרה"כ שם תשובתו, ומכאן מוכח שאף מה שהגוים עושים רק בכדי שהע"ז יענה להם לדעת רוב הראשונים שייך להיחשב למעשה עבודה.

ואגב דאייתי לידן, ארחיב שמדברי הרמ"ע מפאנו המובאים לעיל חזינן שגם כל מעשה קטן שנוהגים הגוים נחשב למעשה עבודה, אפי' הסרת המצנפת שנוהגים להכנעה. וכמו כן מצינו שרוב הראשונים ראו במעשה הדלקת הנר, שהוא רק להאיר, שהוא ג"כ נחשב עבודה.

וכעין זה איתא ביראים (סימן ע"ר) וזה לשונו:

"לכן צריך אדם להזהר מע"ז כדרכה שלא ישל אף על פי שאינו מתכוין כגון שנושאים אליל על כתפיהן ומהלכין אחריהם גוים לקלון ע"ז, **הליכתה זו היא עבודתה** הלכך צריך להזהר שלא ילך אחריהם אפילו הוא צריך לילך למקום אחד שהרי מכ"מ הולך הוא והליכה עבודה היא... " עכ"ל.

ומבואר שגם מעשה פשוט כהליכה שנוהגים הגוים הוי מעשה עבודה.

והארכתי בעוד כמה הוכחות בקוני פאת קדמה שכל מעשה כל שהוא שנעשה במצוות האליל נחשב עבודה לע"ז.

סימן ט' - בזה שהניח שיש היתר למה שעושים רק לנקות חצר בית ע"ז מעשבים, אם יש מעשה עבודה בקצירה

עוד כתב הרה"כ, וזה לשונו :

"וכבר מבואר דאף אם היו הספרים מתכוונים לעבודה במעשה הגזיזה, השערות לא נחשבו לתקרובת, ולמה הדבר דומה, לקצירת עשבים בחצר לפני עבודה זרה, דאף אם היו עושים זה בדרך עבודה גמורה בהזכרת שם עבודה זרה וע"י כמרים מיוחדים, מכל מקום העשבים שנקצרו לאו תקרובת ניהו, והיינו משום שאין כוונת העובדה בעצם שבירת העשבים לשם הקרבה, אלא ליפות החצר ע"י מעשה לכבודה, וכמו בנרות, והוא הדין בשערות, אלא דבנדון דידן מסתבר דאין מעשה הגזיזה של הספרים עבודה כלל, וכנזכר לעיל (שם), ולו יצוייר שהיה אופן להסיר השערות ע"י עמידה בשמש לאיזה זמן וכיוצא בזה, וכי יש הוה אמינא שהיו שוכרים פועלים לגוזזן, ולמה הדבר דומה, לעכו"ם הבא להשתחוות לעבודה זרה וקשה עליו הכריעה, וחבירו מסייעו ומכופף קומתו, דפשוט דאינו חייב משום המעשה שעשה בגופו של חבירו"

נסכם את דבריו.

א- כתב שמעשה עבודה גמורה, לו יצויר קצירת עשבים, אם הוא לתוצאה אחרת מללקט העשבים לצורך האליל, כגון שהוא רק ליפות החצר, על אף שיש כאן מעשה עבודה מכל מקום אין העשבים שנקצרו תקרובת.

ב- ודימה את זה לנרות.

ג- והוסיף שלו היה להם דרך למסור השערות בלי הגזיזה היו עושים את זה, אם כן זה הוכחה שאינו באמת עבודה.

ואשיב על זה בקיצור. לא מצינו בשום מקום שתקרובת ע"ז הוא מה שמגיע לע"ז, אלא תקרובת ע"ז הוא מה שיוצא ממעשה כעין פנים. משום כן גם שחיטה שלא ע"מ לזרוק הדם עושה את הבהמה לתקרובת ע"ז בלי שיקריב שום דבר, כיון שעשה מעשה עבודה. וכמו כן הדלקת הנרות לדעת רוב רובן של הראשונים, ובאמת לכשתמצא כן הוא כל שבירת מקל. וכן הצואה של בעל פעור, שמשמעות הגמי' והתוסי' נא; , וכן מפורש בראב"ן סי' ד"ש, והפשטות שאין עבודת בעל פעור ליתן הצואה לו. אם כן צ"ע ומהיכי תיתי להניח שמעשה שנעשה לשם תוצאה אינו עושה תקרובת כל עוד שהוא מעשה עבודה.

ועוד, כבר כתבנו ששחיטה שהוא רק היכי תמצא ע"מ לזרוק הדם, על אף שהשחיטה הוא לצורך עצמו, נחשב כמחשבין מעבודה לעבודה, וע"כ ששחיטה שאינו לצורך עצמו, אלא הוא רק היכי תמצא, ובאמת אפשר לזרוק דם משור ששחט לעצמו, עדיין שחיטה זו הוי בגדר עבודה. כמו כן יש לומר שהוא הדין בשערות בניד"ד, שאפילו אם נקבל שאפשר להסיר השערות בדרך אחרת, כל עוד שנעשה הגזיזה במעשה הכנה לע"ז, עדיין הגזיזה הוי עבודה, ודו"ק. ומה שהביא מנרות כבר כתבנו שהוא ראייה להיפוך ממש.

סימן י' – בצירופים שהביא הרה"כ

כתב הרה"כ :

"והנה אף להסוברים שיש ספק בדבר, והוא ספק חסרון ידיעה לכל העולם, יש לצרף שיטת הראשונים (הרמב"ן והריטב"א ועוד) דבחפץ שאין מקריבים לפנים (כגון שערות) לא שייך תקרובת כלל אפילו כשדרך עבודתה בכך, והוי ספק ספיקא בעבודה זרה דשרי, כמו שכתב במשנה למלך (פרק ח' מהלכות ע"ז הלכה י"א) ובשו"ת בית שלמה (ח"א סימן ל'), וכן מפורש בטור (סי' ק"מ) לגבי עבודה זרה ומשמשיה

ותקרובותיה, דספק ספיקא מותר כמו בשאר איסורין ע"כ, והגם דדיעה זו לא הובאה בשו"ע (דבעינן כעבודת פנים ממש), מצטרף לספק ספיקא, (עיין שדי חמד מערכת הסי' כלל י"ח), ועוד יש לסמוך אחזקה דמעיקרא דלפני הגילוח מותרות היו.

ועוד יש לצרף שיטת התוס' (בבא קמא עב: ד"ה דאי) והרשב"א (קידושין דף נח:). דאיסור הנאה מתקרובת הוא מדרבנן, והגם דלהרבה ראשונים האיסור מן התורה, מכל מקום יש לצרפו לספק ספיקא, והוי ספק ספיקא דאורייתא וספק ספיקא בדרבנן דקיימא לן לקולא, וכן כתב בתבואות שור (סימן ד' אות י"ז) בדעת הטור דספק תקרובת מותר בהנאה (וצירף זאת עם עוד צדדים בנדון), וכל זה לגבי חשש תקרובת בזביחת בהמה, אבל לענין גזיזת שערות, דלכל היותר אינו אלא כעין זביחה, דלכמה ראשונים נקטינן דלא הוי בגדר תקרובת, יש מקום לסמוך להקל לכתחלה, ועכ"פ בנדון דידן שנתברר לי על ידי שליח מיוחד (איש נאמן ודייקן נפלא שמכיר את אנשי הודו ואת שיחם) מקום ואופן תגלחתם, וכל זה מראה שאין עבודה בעצם הגזיזה וכנ"ל, לא ראיתי מקום להחמיר בזה כלל, (והגאון הגדול מהר"ש וואזנר שליט"א בעל שבט הלוי הסכים עמי דמעיקר הדין יש צדדים להקל שאין השערות בכלל תקרובת, אלא מחמת פגם עבודה זרה לכתחלה אין לקנות. ומה שקנה כבר ישתדל להחליפן).

והיינו שכתב עוד כמה צירופים:

- א- שיטת הרמב"ן ועוד ראשונים שדבר שאינו מובא בפנים אינו שייך להיות תקרובת ע"ז.
- ב- ואף שדיעה זו אינו מובא בשו"ע, יש לצרפו לס"ס ע"פ השד"ח.
- ג- יש לסמוך על חזקה דמעיקרא שהשער הוי מותר לפני הגילוח.
- ד- יש לצרף הראשונים שאין תקרובת אסורה מה"ת.

ונבאר הדברים אחת אחת.

א- בשיטת הראשונים שאין תקרובת אם אינו דבר המובא בפנים שאז אינו כע"פ

באמת ראוי להאריך בזה, אבל ע"פ דברינו באות ב' נברר שזה לא שייך לצרפו לספק ספיקא, אם כן הכל לרווחא דמילתא, ולכן אקצר וכבר הארכתני בפאת קדמה. אבל בקיצור נמרץ, ע"פ כמה סוגיות יש להוכיח ששער נזיר נחשב כחלק מהקרוב, ואם כן כמו שלראשונים אלו פרכילי ענבים הוי תקרובת משום ביכורים שמובא בפנים, הוא הדין שיער משום שער נזיר, ואכמ"ל.

ב- דעה שאינו בשו"ע אם מצרף לספק ספיקא

זה שכתב שדיעה זו "מצטרף לספק ספיקא, (עיין שדי חמד מערכת הסי' כלל י"ח)" אין אנו צריכים אלא לעיין במקורות, ויראה הרואה שרוב הפוסקים נוקטים שדיעה שלא הוזכר כלל בשו"ע אינו מצטרף לספק ספיקא, וכן כתב השד"ח (כללי הפוסקים סימן יג, ה) "וסברא שלא הובא בשו"ע אם אפשר לצרפה לספק ספיקא, הנה רבני האשכנזים מחמירים בכגון זה בסברא שלא הביא הרמ"א...". וכן דעת הפרמ"ג (או"ח מ"ז לב ב), הגרש"ק (שו"ת טוב טעם ודעת מה"ת סי' ר"ט), ושו"ת בית שלמה (יו"ד ק"א), ואכמ"ל.

ג- לסמוך על חזקה דמעיקרא

ומש"כ שיש כאן חזקה דמעיקרא, הנה יש להוכיח נגד זה ממתני' (נא:): שפרכילי ענבים נחשבים לתקרובת ע"ז על אף שרק אסורים אם נבצרו מתחילה לכך, ואין לנו ידיעה בזה, ואעפ"כ חוששין, ולא אמרינן שיש להם חזקה דמעיקרא.

אגב ממשנה זו הוי ראיה נגד אלו שכתבו שיש חזקת היתר לשערות, כיון שבשעה שהיתה בראש האשה היתה מותרת, ואחרי זה יש ספק אם היה כאן מעשה תקרובת, ולכן העמד דבר על חזקתו ונקטינן שלא הוקטר לע"ז, עכ"ת. וליתא, כי המשנה שהוזכר פרכילי ענבים מיירי שמצא אותם ולא יודעים בבירור אם נבצר מתחילה לשם כך, ואעפ"כ הם אסורים על אף שהיה כאן חזקת היתר.

ועי' עוד בדברי התוס' (ע"ז לד: ד"ה דאלי) שמבורר שבספק תקרובת ע"ז לאחר מעשה כעין שחיטה, על אף שאנו מסופקים אם שחיטה זו הוי לע"ז, מכל מקום כיון שודאי אירע כאן מעשה שחיטה, לא אמרינן שיש חזקה, כיון שאיתרע ליה החזקה ע"י מעשה השחיטה, עיי"ש. והוא הדין בנידון דידן, יש מעשה הגילוח שאפילו אם הוא ספק אם הוא לע"ז אם לאו, מ"מ איתרע ליה חזקת היתר שהיה לשיער קודם הגילוח, ודו"ק. ועי' מש"כ האחרונים בביאור דברי התוס', הגרעק"א (בחידושו חולין יג), החכמת אדם (בינת אדם שער רוב וחזקה סי' יח, ועיי"ש שהביא שכן כתב גם הבית מאיר) ישרש יעקב (יבמות ק"ט:).

ועי' עוד מש"כ הג"ר שלמה קלוגר בעבודת עבודה (שם לד:): עוד סיבה למה אי אפשר לומר שיש כאן חזקת היתר, כיון שהוא חזקה שאינו מבוררת לנו כיון שאין לנו ידיעה על הקיבה כלל בעוד שהבהמה חי, והוא הדין כאן שאין השיער ידוע לנו בעוד שהוא מחובר, ועי' שו"ת נודע ביהודה (אה"ע קמ"א לא), שפירש כעין זה בדעת הבית שמואל (אבה"ע"ז יז, פד) וראוי להאריך בזה, ובאמת יש סמוכין לזה מהרמב"ן בריש נידה.

ועוד כתב חכ"א שליט"א שיש להוכיח נגד טענה זו של חזקת היתר מהשו"ע (יורה דעה ד, ב) שכתב שאם שחט בהמה סתם ואח"כ חשב לזרוק דמה לע"ז הוי ספק זבחי מתים. ובב"י איתא שאסור גם בהנאה מספק, ובגמ' (חולין לט:): יש בזה מחלוקת בין רשב"ג ורבנן, ולכן מספק מחמירים, והנה מהב"י נראה שהגם שהוא ספק אם שחיטתו היתה לע"ז מ"מ לא אזלינן בתר חזקת היתר דמעיקרא. ואף שכתבו כמה פוסקים שהוא מותר בהנאה ורק אסור באכילה, אין טעמם משום שיש חזקת היתר, אלא עי' בט"ז שמביא מהים של שלמה שהסיבה לכך הוא רק משום דברי רבינו ירוחם שכתב שנקטינן מעיקר הדין כדעת רבנן שהוא מותר בהנאה, אבל משום כבודו של רשב"ג אסור באכילה כמבואר בגמ' שם, ומדהוצרך לטעם זה, ע"כ לא אמרינן שיש חזקת היתר, ואולי הוא משום חומרא דע"ז, ועי' בחזו"א (אה"ע פ', כ"ה) שמצינו שהחמירו שלא לסמוך אחזקה.

ד- לצרף הראשונים שאין תקרובת אסורה מה"ת

ומש"כ לצרף שיטת הראשונים שאין תקרובת אסורה מדאורייתא, יש להעיר שלא מצינו כזה ראשונים. הרשב"א כתב בתורת הבית שהוא אסור מה"ת, וקיי"ל כדבריו בתורת הבית מעל דבריו בחידושים. והתוס' סתרו עצמם בכמה מקומות למה שצידדו בב"ק, וכבר כתבו האחרונים שכל דבריהם להסביר שיטה שלא קיי"ל כוותיה, ועי' לעיל סימן ב' בהערה.

עוד כתבנו שם בשם הגרעק"א שאפילו לראשונים אלו נקטינן שספק תקרובת ע"ז הוא לחומרא.

סיכום:

כמה נקודות חשובות.

תשובת הרב הכותב הולך בדרך פשוט למאוד, והוא כשדנים בדבר אם הוא תקרובת ע"ז עיקר הנידון הוא האם מעשה הזה נחשב מעשה עבודה לעבודה זרה. אם אינו מעשה עבודה, פשוט שאין איסור תקרובת ע"ז בדברים שנוצר ממעשה עבודה הלזו, ואם אכן כן הוי מעשה עבודה, דברים שנוצרו ממעשה זה דינם כתקרובת עבודה זרה.

ובכדי להבין אם דבר מסוים הוי מעשה עבודה, עלינו לבדוק במעשיהם, אם עושים את זה בדרך שמוכח שהוא מעשה עבודה או לא. למשל, האם אומרים שם אלילים בשעת מעשה, אם אינם אומרים את זה זה סמך (אם כי לא הוכחה) שזה אינו מעשה עבודה חשובה, ואם הם כן אומרים את זה זה סמך שהוא כן הוי מעשה עבודה. ויש להבין, שאין עיקר הבירור אם הם מייחסים למעשיהם כקרבת או לא, כי מה לנו לדון בטעמיהם, אלא כנ"ל, וכן שאם הם מחשיבים את זה כקרבת פשוט שזה נחשב מעשה עבודה, ואם לאו אינו הוכחה.

ובדרך הזה הלך הרב הכותב, ובירר על פי הבנת מעשיהם שמכמה טעמים לא נראה לו שיש כאן מעשה עבודה, ותלה הדבר בכמה דברים כדלעיל. וביררנו שכעת נודע ונתברר שכל הפרטים הללו אין בהם שום הוכחה, ואדרבה, ע"פ מציאות שמובררת היום כל ההוכחות הללו הם באמת הוכחות להיפוך. למשל, הרב הכותב תלה בזה שהם לא אומרים שם אלילם כנ"ל, ונתברר שהם כן אומרים שם אלילם, ועוד הרבה כיוצא זו, **אם כן במשנת הרב הכותב אין מקום להתיר הדבר.**

- על פי מציאות מסוימת כתב הרה"כ שלא נחשב גילוח זה מעשה עבודה. כעת, נתברר בבירור שהמציאות שונה ממה ששיער הרה"כ, והנקודות אשר תלה הרה"כ בהם לברר שאין זה מעשה עבודה, אי אפשר לומר, אלא אדרבה, יש כמה נקודות שמוכיח בבירור שהגילוח כן נחשב מעשה עבודה, וע"פ הבנת הרה"כ בגדרי תקרובת ע"ז נראה שהשיער מהודו אכן נחשב תקרובת ע"ז.
- העדות ששמע הרה"כ בתשס"ד הוא שונה ממה ששמעו שאר הרבנים שהיו נוכחים שם, וגם שונה מהנוסח שעבר השליח עליו ואישרו כמדויק.
- לא כתב הרה"כ מאומה על מה שהעיד השליח אז שהם טועים לחשוב שע"י גילוח השער האליל מקבל השער ויכול לשלם את חובו, דבר שמוכיח שיש לאליל ענין עם השיער ואינו מעשה ניוול בלבד.
- הרה"כ כתב שהספרים הם השפלים שבאומה בעוד שבנוסח שעבר עליו השליח כתוב שהשליח רק משער שהספרים אינם כומרים, ולא כתב שהם שפלים שבאומה. [לבסוף נתברר שהם אכן נחשבים ככת מיוחד שעבודתם לעשות שליחות לאליל ע"י הגילוח].
- הרה"כ כתב שכל הגילוח נעשה אך ורק כדי לנוול את עצמם, אבל השליח לא העיד ככה, וגם כעת נתברר אחרת.
- הרה"כ כתב שבכתבי הגוים האלו מבואר שם שאין פולחן בגילוח, אבל כפי הידוע לנו, אדרבה, כל ספריהם מלאים בזה שהוא מעשה עבודה חשובה.
- הרה"כ הביא ראיה שאין הגילוח נעשה לפני הפסל הגדול וע"כ אינו עבודה, אבל זה אינו ראיה כיון שגם הקרבנות שלהם שמקריבים ע"ג מזבח ממש, נוהגים לעשות בהר הנ"ל, ולא לפני הפסל.
- הרה"כ כתב שאין הם מחשיבים את הגילוח להקרבה ואת השיער לקרבן, ואדרבה כעת נתברר שהגילוח הוי קרבן חשוב, ולפי דברי הכומר שלהם זה קרבן חשוב אצל האליל יותר מקרבן הקוקוס.
- הרה"כ מביא ראיה שלא כל מעשה פולחן נחשב עבודה מדברי הרמב"ן והשלטי הגיבורים לענין נרות של הנוצרים, שכתבו שאין במעשה זו עבודה וע"כ לאו כל מעשה פולחן הוי עבודה, אבל רוב ראשונים (ע"י לעיל רשימה של 16 ראשונים, וכן פסק השו"ע, כמו שמבואר בבית יוסף וביאור הגר"א) כותבים שהדלקת הנר כן נחשב לעבודה, ואדרבה, משם ראיה להיפוך שכל פולחן כן הוי מעשה עבודה. ובאמת גם דברי הרמב"ן והשלטי הגיבורים ניתן לתרצו באופן שאין שום ראיה.

- כמו כן הביא ראיה להנ"ל מגדידה מדברי הכסף משנה, אם כי בכל הראשונים מפורש שהוא כן נחשב למעשה עבודה, ואף דברי הכס"מ ניתן לפרש כן.
- הביא ראיה להיתר מהכרות שדנו בהם הראשונים, שמעשה של הכנה אי אפשר לעשות תקרובת, אמנם מפורש להיפוך בראשונים, שהלישה של הלחם כן אפשר לעשות תקרובת.
- ציטט דברי הגר"מ שטרנבוך כאילו הגילוח נעשה שלא לשם פולחן, בעוד שהמעין במקור יראה שהגר"מ כותב שם להיפוך, והרה"כ הוציא משם המילים שמתאים לו, בעוד שהגר"מ שולל צד זה.

עוד דבר שיש מקום לעורר רק משום שיש תועלת, ובאמת אוי לי אם אומר, ואוי לי אם אינני אומר. בתורתנו הקדושה כתוב "כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים". ויש להתבונן בזה, שזה שלוקח שוחד אינו רק מי שהמון העם חושבים שהוא צדיק, או העיתונים קבעו שהוא צדיק, ובאמת הוא רשע לפני המקום, אלא התורה הקדושה, כלומר קודשא בריך הוא בכבודו ובעצמו, קורא אותו צדיק. זאת אומרת, שמי שבאמת צדיק גמור קמיה הקב"ה, אם יש שוחד - יכשל. ומבואר בחז"ל שמי שלוקח שוחד, אפילו בלי ידיעתו, ואפילו אם רק מקבל איזה טובת הנאה קטנה, עדיין נחשב לקיחת שוחד ופסול למידן. ועוד מבואר בגמ', שבלקיחת שוחד אין הסילוף דבר שהדיין עושה בזדון ומידיעתו, אלא בטבע הדברים הוא נוטה לצד מסוים^מ, מבלי שיבחין, וללא שום כוונה לסלף (מה שנקרא היום סא"ב קאנשע"ס).

כלומר, ייתכן שצדיק גמור, אם לוקח שוחד גם בלי ידיעתו, יכשל וישמע יותר צד מסוים, בלי שום כוונה לסלף. אי לכך ראוי לעורר שלהרב הכותב יש קרובי משפחה שעוסקים במכירת פאות^מ (משפחת רייסנר, סלון הפאה, בני ברק, אחד מגדולי המייבאים שיער לא"י), והם עוסקים בשיער הודו שלוקחים ישר ממר גופטא (אחד מהסוחרים שקונה מהטעמפעל), ואולי יש לדון בכל זה^א, כי הרה"כ לא נכנס לדון בסוגיא זו כשאר גדולי ישראל שנכנסו לעיין בסוגיא זו לברר מהו רצון השי"ת, אלא נכנס למצוא היתר לעסק של קרובי משפחה ששווה מליוני דולר, ולכן יש לו נטיה רק למצוא היתר, ובאתי רק לעורר^ב.

מח. ע"י כתובות קה: "רבי ישמעאל בר אלישע אייתי ליה ההוא גברא ראשית הגז אמר ליה מהיכא את א"ל מדוך פלן ומהתם להכא לא הוה כהן למיתבא ליה א"ל דינא אית לי ואמינא אגב אורחאי אייתי ליה למר א"ל פסילנא לך לדינא לא קביל מינייה אותיב ליה זוגא דרבנן וקדייני ליה בהדי דקאזיל ואתי אמר אי בעי טעין הכי ואי בעי טעין הכי אמר תיפח נפשם של מקבלי שוחד ומה אני שלא נטלתי ואם נטלתי שלי נטלתי כך מקבלי שוחד על אחת כמה וכמה" עכ"ל. הרי שהשוחד מטעה גם לא כוונה. וכן מבואר בעוד כמה מקומות בחז"ל.

מט. זה עובדא ידועה לכל. וכן גם כתב הרה"כ אחד מתשובותיו (ראש דוד סי ז') "לכבוד בן גיסי היקר והנעלה מה"ר שמואל דוד רייסנר נ"י", וגם מביא (ראש דוד עמ' כ) העובדה הידועה שמשפחת רייסנר היו מביאים שער מסוחר בהודו (ששמו גופטא כמבואר בנוסח הבי"ד), ויש עוד מה להאריך בזה, אבל לא כל דבר ניתן להכתב.

נ. ובאמת נתברר שעד היום הם קונים מהסוחר גופטא, רק שקוראים את זה בשם שיער ממדינת נאפעל...

נא. באמת מפורש בגמ' שמצוות שוחד הוא מטעם "כיון דקביל ליה שוחדא מינייה איקרבא ליה דעתיה לגביה והוי כגופיה ואין אדם רואה חובה לעצמו", אם כן בקרוב משפחה כבר משוחד וקיים. ואף שכתב הרה"כ (ראש דוד עמ' כה) וטען שהוא לא מקבל שום טובת הנאה מהם, הוא לא הכחיש שיש לקרובי משפחה שלו עסק עם זה. ראוי לציין, ש"סלון הפאה" הוא עסק ענק, והם מגדולי המייבאים שער לארץ ישראל, שווים מליוני דולר, והרה"כ נכנס לסוגיא זו לפסוק בשבילים.

נב. עוד דבר, שמעתי מאמיר דרומי (מוקלט) שאחרי שחזר מהודו בתשס"ד, הרבנים בארה"ב רצו שיבוא ויעיד לפניהם, אמנם הרב הכותב אמר לו שלא כדאי לו לנסוע, ואכן לא נסע, והמבין יבין.

ובאמת יש כאן דבר מוזר מאוד. גדולי ישראל קבעו שיש כאן חשש תקרובת ע"ז, שהוא איסור חמור שבחמורות. ואילו הרה"כ, שהוא צדיק ות"ח, לא מצא אפילו מקום להחמיר לבעל נפש! התייחס אם מצא מקום לדון בכוחא דהיתרא למצב של דיעבד, אבל אם גדולי ישראל קבעו שיש איסור דאורייתא חמור מאוד, למה יצא הרה"כ מקצה אל קצה, עד אשר לא נמצא מקום אפילו לבעל נפש להחמיר^{נג}? האין זה אומר דרשוני. אמנם בלאו הכי ביררנו שגם לפי הרה"כ אין מקום להתיר השער כלל בזה"ז.

נג. אף שיש אחרים שפסקו להיתר, אבל לא מצינו להרה"כ חבר שלא מצא שום מקום להחמיר גם לבעל נפש.

הרב בן ציון וואזנר שליט"א, אחרי שהאריך בכוחא דהיתרא (כמובן יש מה להשיב על דבריו, והארכנו במקו"א) כתב "פאה שמקורה ודאי מטירופאטי ושאר מקומות ע"ז, אין להשתמש בה, ולכן יש להשתדל בכל עוז להחליפה. אולם בשעת הדחק, או מי שאין היכולת בידה, מותרת ללובשה זמנית... מהיום והלאה אסור לסחור עם פאות משער ע"ז".

הרב ישראל בעלסקי זצ"ל (כנ"ל שיש מה להאריך, ובעיקר על זה שדבריו מסובב על מציאות שאינו נכונה), שגם כתב תשובה לדון שאין כאן תקרובת ע"ז, אמר שלהלכה למעשה שיער שמגיע מבית הע"ז בהודו (מוקלט), זו סוגיא שפסק עליו הגרי"ש אלישיב, ובודאי אין להקל בו לכתחילה, ויש פגם ע"ז.

בעל המשנה הלכות זצ"ל (וכנ"ל יש מה להשיב), בסוף תשובתו שבו הראה צדדים להקל, כתב: "ובכל זאת להלכה אני מסכים לדעת הגדולים והפוסקים להפסיק לקנות השערות מהודו משום סחור סחור אמרינן וכו' ולכרמא לא תקרב... והמשיך שכל דבריו בתשובתו אינו אלא בשביל ש"הנשים שלבשו מכל השערות לא עשו עול ואין צריכין לעשות תשובה על זה."

עוד שמעתי ממקור נאמן, שבתשס"ד נכנס הרה"כ לפני רבו מובהק, האדמו"ר מוויזניץ מונסי זצוק"ל, ונתן לו את תשובתו להוכיח את ההיתר, והאדמו"ר אמר לו שהוא לא רוצה לעיין בדבריו, והחזיר לו את כל תשובתו, ולא הסכים אפילו לעיין בהם, ואמר שדבר זה לא שייך עליך (דאס געהער נישט פאר דיר), כי אין מקום לכל ת"ח לדון בסוגיא זו להקל נגד גדולי הדור, אלא הדבר מסור לגדולי ישראל שכבר הורו לאיסור, עכת"ד. והזמן הוכיח כמה צדקו דברי האדמו"ר מוויזניץ זצוק"ל, ויש לגדולי הדור סייעתא דשמיא מיוחדת לכוון אל האמת, ולא כל הרוצה ליטול את השם יטול, כי נתברר כהיום שהמציאות שעליה פסקו גדולי הדור לאיסור הוא אמת לאמיתו, על אף שבשעתו היה מקום להסתפק בזה, היום ברור כשמש שדבריהם נכונים.

למען ירוץ בו הקורא, הבאתי את כל תשובת הרה"כ במילואו

קדוש. ומטעם זה הולכים יחף שם, ויש שהולכים כך בכל הסביבה מחמת "קדושת" הסביבה.

יש כלי קיבול לעבודה זרה הנקרא "הונדי", וכל הדורות שמביאים שם (זהב וכסף ומרגליות ואבנים יקרות וכו') מניחים בתוך כלי זה דייקא, כלים כאלו נמצאים בבית העבודה זרה, וגם בבית התגלחת, ושם יש בכל קומה שני כלים האלו עבור השערות שמקפידים מתחילה ליטלם מן הרצפה וליתנם לתוך כלי זה דייקא (כי המטורפים האלה מאמינים שבתחתית כלי זה יש כח השפעת ישועה של הפסל), ומשם לוקחים השיער לייבוש ולעיבוד באותו בנין.

העשירים בדרך כלל אין מתגלחים בבית התגלחת הגדול, רק בבתי מלון שנבנו סביבות מקום העבודה זרה, ומתגלחים על ידי הספרים שבאים אליהם ונוטלים שכר פעולתם. בחדר התגלחת (במלון) יש תמונה של הע"ז על הקיר, (תמונות ע"ז נחשבות להם כעין פסלים, ויש להם תמונות כאלו בכל מקומות מושבותיהם, ובמקומות מלאכה, ובכיסם, ולפעמים אף מקטירים לפניהם, אך אין שום קשר בין ההקטרה לשעת הגילוח) וגם שם יש כלי קטן "הונדי" שמניחים שם השערות אחר הגילוח, ואחר כך מובאים לבית התגלחת הגדול לייבוש ולעיבוד.

אחר התגלחת והרחיצה, הולכין לבית הע"ז הגדול המלא גילולים, ועושים מה שעושים מדרכי עבודתם, חלק גדול מהמתגלחים (5 או 10 אחוז בערך) לוקחים איתם כמה שערות משיער ראשם שנתגלח, ונותנין בכלי "הונדי" המונח שם, וגם אלו השערות מובאים בחזרה לבית התגלחת עבור הבריור והיבוש, אבל אין מקטירים מהשערות כלל וכלל.

תקרובת עבודה זרה

איסור זה נלמד מקרא "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכס", "ויאכלו זבחי מתים" (ע"ז כח:), והגם דע"ז עצמה ונוייה ומשמשיה יש להם ביטול (ע"י שבירה וכדו'), תקרובת אין לה ביטול עולמית (דף נ.), אמנם לא הוי בכלל תקרובת אלא כשנעשה כעין פנים (גמי' שם). ולפי מה דנקטינן (יו"ד סי' קל"ט סעיף ג') יש

באם יש איסור תקרובת עבודה זרה בפאה נכרית, עשויה משערות הבאים מארץ הודו, הנה כבר ביארתי ההיתר בשערות אלו בדרך ארוכה בכמה מתשובותי, ועתה אבוא בקצרה. (וכל הנדון לענין חשש תקרובת ע"ז שאסור במשהו, ולא לעצם לבישת פאה נכרית, וק"ו העשויה משערות אמיתיים, ומכל שכן אותן פאות הארוכות ובמיוחד אלו הנקראים קאסטעם מייד ונראות כמו שער ממש, שעל זה כבר הורו גדולי ישראל דהוי כפרוע ראש ממש ואסור מדת יהודית).

מקור שערות אלו, (לפי דברי עד נאמן שנשלח במיוחד כדי לברר פרטי הדברים בדיוק, ושהה שם שבוע אחד).

העכו"ם בהודו שרוצים לקבל איזה טובת הנאה מהאליל, מגדלים שערותיהם, והולכים למקום הטינופת ומתגלחים שם, רובם מתגלחים בבית גדול מיוחד לגילוח סמוך ונראה לבית הע"ז הגדול, שנכנסים לשם כמיליון עכו"ם בכל שבוע, ורובא דרובא מהבאים אין מתגלחים כלל, בבית זה גם מתרחצים וגם מכינים השערות למכירה. המתגלחים אינם כמרים^א, רק ספרים אומנים, ואדרבה הם מהשפלים באומה זו^ב. בתוך בית התגלחת לא נמצא שום אליל או תמונה^ג, חוץ מחדר אחד קטן המיוחד לפולחן, ורוב האנשים אינם נכנסים שם, גם בקיר החיצון (מחוץ לבנין, לצד היציאה, כי הכניסה מצד אחר והיציאה מצד השני) יש פסל ענקי, באופן שאין שום פסל לפני המתגלחים שם. אמנם בשעת התגלחת בערך ארבעים אחוז מהמתגלחים מזכירים שם העבודה זרה, ועוד בערך ארבעים אחוז מהמתגלחים חושבים שם האליל בלבם^ד.

אחר שהשליח שאל אנשים אין מספר, כולם פה אחד אמרו שבית זה אינו בית ע"ז, כי בבית עבודה זרה יש פסל או פסילים, ועובדים או מתפללים שם, ומביאים לו דברי מאכל, ומקטירים שם קטורת וכו', משא"כ בבנין התגלחת אין עובדים שם עבודות לאליל (חוץ מחדר קטן כנ"ל), ומכל מקום נחשב להם כמקום

^א נתברר שזה לא נכון, והספרים רואים את עצמם ככומרים ע"י סימן ג' בהערה.

^ב נתברר שזה לא נכון, כנ"ל, וע"י בסימן ג' בהערה.

^ג נתברר שזה לא נכון, ויש כמה תמונות, ע"י בסימן ג' בהערה.

^ד נתברר מהכומר הראשי שמה שבאמת כולם מזכירים שם האליל בשעת הגילוח, חוץ מאלו שאין להם מסורת..., ע"י סימן ג' בהערה.

מקפידים להתגלח שם דוקא, והעשירים מתגלחים בבתי מלון שבסביבה על ידי ספרים שבאים שם ונוטלים שכר עבודתם, וכל מעשה הגזיזה עושים בדרך אומנות, ואין מזכירים שם עבודה זרה^ט, ואין עושים שום תנועה לעבודה זרה, וכן לא הוזכר לא בפי הכמרים ולא בספריהם^ז (אשר שם מבואר כל סוגי עבודתם) שיש ענין של פולחן במלאכת החיתוך, והמאמינים בה וכמריה לעולם אין מהדרים לעשות מעשה גזיזה שערות לעבודה זרה, נמצא דאין כאן עבודה בעצם מעשה הגילוח. ואף דודאי הגילוח הוא לכבוד העבודה זרה, היינו שמתגלחים לכבודה, וזה מצד המתגלח שמסיר שער, אבל מעשה הגזיזה מצד המגלח ודאי דאינו עבודה וכנ"ל^ח. וכן כתב דודי הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סימן רס"ה) וזה לשונו, הן אמת דאף שהמתגלחות כוונתן לעבודה זרה, אבל המגלח אותם שהוא עושה למעשה את הגילוח אינו מתכוון בזה לעבודה זרה (אלא להרוויח כסף) עכ"ל^ב.

ואפילו אם תרצה לומר דיש במעשה הספרים ענין עבודה, דהלא יודעים לפי דעתם המשובשת שיש נחת רוח להאליל בגזיזת השערות, מכל מקום השערות לא נחשבים לתקרובת, דעיקר כוונת מעשה הגילוח הוא להסיר השערות לנוול בזה את המתגלחים לכבוד העבודה זרה^ה, וודאי אין כוונתם לעובדה בהקרבת השערות על ידי שבירתן, דעיקר העבודה הוא בהמתגלח שבא למלאות רצון העבודה זרה, לנוול עצמו לכבודה בסילוק השערות, בלי לעשות מעשה שבירה כלל, ודמי למה שכתבו הרמב"ן והרא"ה והשלטי גיבורים שם לענין שיירי שעוה של נרות שהודלקו לפני עבודה זרה, דלא נאסרו מדין תקרובת, (וכמו שנפסק בשו"ע שם סעיף מ'), הגם שעשה מעשה שבירה והקטרה על ידי הדלקת הנרות, מכיון שאין בכוונת העבודה בעצם חיתוך ושריפת השעווה לשם הקרבה והקטרה, אלא מדליקים הנרות להאיר לכבודה, ולא דמי לשבירת מקל שכוונת העובדה שישבר המקל

בזה שני אופנים: א. דברים שמקריבים למזבח (בשר וככרות יינות ושמנים וסלתות וכו'), נאסרים בהנאה לפני עבודה זרה לשם תקרובת אף בלי שום מעשה כעין עבודת פנים. ב. שאר דברים, אינם נאסרים אלא ע"י מעשה כעין פנים (זביחה ניסוך זריקה הקטרה), ולדעת המחבר סגי בכעין זביחה וכו', (ודוקא באופן שדרך עבודתה במקל באיזה אופן שהוא, כגון שדרכה לקשקש לפנייה במקל).

והני מילי כשעובדה בכך^ה, ר"ל שעובד אותה בעצם השבירה, וזה עצם העבודה (למעוטי אם עושה מעשה שבירה כדי להביא השברים אח"כ לעבודה זרה), וכמו שכתב ברש"י רמב"ן ורא"ה ועוד ראשונים בסוגיית הגמרא (דף נ"א), וכן מוכח מדברי הראשונים לענין ככרות, דאינן נאסרין מצד הלישה ושבירת החתיכות על דעת להביאן אחר כך לפנייה לתקרובת^ו.

אך לדעת הרשב"א שם, פרכילי ענבים שנמצאו לפני עבודה זרה, נאסרו מחמת שבצרו מתחילה על דעת להביאן אח"כ לפנייה, אבל זה דוקא בפירות דדמי לביכורים שמביאין לפני ה', וכמש"כ הרשב"א, משא"כ שאר דברים, כל שאינו עובדה במעשה השבירה לא נאסרו כלל, וכמו שכתבו הראשונים בפירוש הגמרא (חולין דף ל"ט) דשוחט על מנת להוליד או לקבל דמה לעבודה זרה לא נאסר, ואף בפרכילי ענבים כשאין עובדים אותה בשעת בצירה, לא מקרי תקרובת אף לדעת הרשב"א אלא כשדעתו להביאם לפני עבודה זרה ממש ולהניחם שם לשם תקרובת, וגם לא נאסר עד שיקריבם לפנייה, וכמו שכתב שם הרשב"א^ז.

מעשה גילוח השערות

היות שהנכרים הבאים להתגלח לשם עבודה זרה, אין עושים מעשה הגילוח בעצמם, אלא מתגלחים על ידי ספרים בעלמא (השפלים שבאומה), לא ע"י כמרים, ושלא בפני ע"ז, ובבית התגלחת אין שום אליל, והבנין לא נחשב להם לבית עבודה זרה, ונבנה בשביל מלאכה בזויה דגילוח והכנת השערות למכירה^ח, וגם אין

^ז נתברר שאדרבה ספריהם מלא בזה שהוא עבודה חשובה, ע"י סימן ג' בהערה.

^ח נתברר שמעשה שנעשה לכבוד הע"ז עושה תקרובת ע"ז, ע"י סימן ב'.

^ט נתברר שהספרים נחשבים כומרים ואדוקים בעבודתם בסימן ג'.

^י נתברר שאין שום מקום לומר שכל הגילוח הוא ניול, ע"י בסימן ד'.

^ה נתברר שזה נחשב עבודתו בכך בסימן ה' אות א'.

^ו נתברר שמדברי הראשונים על הככרות יש להביא ראייה לאיסור בסימן ה' אות ג'.

^ז נתברר שגם לדעת הרשב"א הו"י תקרובת בסימן ה' סוף אות ג'.

^ח נתברר שאין המלאכה נחשב בזויה בכלל בעיניהם בסימן ג' בהערה.

^ט נתברר שכן אומרים שם אלילם בסימן ג' בהערה.

ולפני עבודה זרה, מקום שעושים כל עבודותיהם המתועבות^ט, וגם אין עושים מעשה כלל, ולא נמנה בספריהם בכלל העבודות שעושים לכבודה^ז, נראים הדברים שעצם התגלחת לא נחשב להם עבודה, ולא כל דבר שעושים מחמת אמונתם ודעתם המשובשת הוי בכלל עבודה^כ, וכדמצינו בגדידה שחובלים בעצמם בכלי לפני עבודה זרה ודרכה בכך, דלא נחשב עבודה^כ, וכמו שכתב הרמב"ם (פרק י"ב מהלכות ע"ז הלכה י"ג ובכסף משנה שם, ובנימוקי יוסף הובא בבית יוסף סימן ק"פ"ג), ונדון דידן שאינו בפניה ובשב ואל תעשה גרע מיניה, וכן כתב דודי הגר"מ שטרנבוך שליט"א בתשובה שם וז"ל, אין בתגלחת עצמה שום פולחן רק המטרה להסיר השערות עכ"ל^{יד}.

ואפילו אם תמצא לומר שדעת המתגלחים לעובדה בעצם הגילוח, הרי אין עושים בעצמם מעשה שבירה, ונקטינן (יו"ד סימן ד' סעיף ג') דזה מחשב וזה עובד לא אמרינן, אף בזביחת בהמה דמעשה שחיטה הוא אצלם עבודה גמורה, וכל שכן בנדון דידן דמעשה חתיכת השערות אינו עבודה כלל וכנ"ל, וזה ברור דכפית ראשם של המתגלחים אינו מעשה גזיזה לעבודה זרה, דמסייע אין בו ממש (נקודות הכסף יו"ד סימן קצ"ח), ועכ"פ פשוט דאינו משתתף כלל בפעולת הגילוח, ולא מהני לאסור אלא במעשה ממש של זביחה פורתא (נקודות הכסף יו"ד סימן ב'), או בסיוע בעצם פעולת הזביחה, כגון שנים אוחזין בסכין ביו"ד סימן ה' סעיף ג', ובהא מיירי התבואות שור שם סימן ד'. ובלאו הכי פשוט מאד שאין כוונת המתגלח לעבוד עבודה בעצם הסיוע שמסייע במעשה הגזיזה של הספרים.

וכבר מבואר דאף אם היו הספרים מתכוונים לעבודה במעשה הגזיזה, השערות לא נחשבו לתקרובת, ולמה הדבר דומה, לקצירת עשבים בחצר לפני עבודה זרה,

לכבודה^י. וכן כתב הרשב"א שם וז"ל, כללא דמלתא, דלא נקרא תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי העבודה זרה שלהן שהיא חפצה בגופו של דבר^י. ונדון דידן גרע מנרות, שהרי לא הובאו לתוך בית עבודה זרה ולא לפני האלילים, ומבואר בגמ' (דף נא: ובשו"ע שם סעיף ה') דשלא בפני עבודה זרה לא מנחי תקרובת, ומה שנמצא שם מסתמא דאין לתלות דתקרובות ניהו, וכן מציאות הדברים בעבודה זרה זו, דכל מה שמקריבים לה ממיני מאכל וקטורת עושים לפני דוקא. ועוד, דבהדלקת נרות יש מעשה עבודה, (כמו דמצינו במקדש וכמו שכתב שם הרמב"ן) לכבוד עבודה זרה (ובעשיית הכמרים), משא"כ בנדון דידן וכנ"ל, ואפילו אי איתרמי שאחד מהספרים כיוון לשם עבודה ותקרובת, לכאורה לא נאסרו השערות בזה, כיון שאין דרך עבודתה בעצם גופן של השערות כלל, ונקטינן (שו"ע שם סעיף ג') כדעת רש"י דמקל לא נאסר בשבירתו, אע"ג דמתכוון להקריבו במעשה שבירה, אלא אם כן עצם המקל הוא דבר שרגילה בו, וכגון שעבודתה בקשקוש מקל, אמנם יש לדון בזה מאחר דיש מהם שמביאים מקצת השערות לפני עבודה זרה ממש, ונמצא דדרך עבודתה בהקרבת עצם השערות לפני^י, אך עיין להלן לענין ככרות, דמה שנותנין לבסוף לגלחים אינו בדרך תקרובת, ובאמת מסתמא אין לחשוש שאחד מתכוון כוונה אחרת ממה שהוא לפי דתם, וכל שכן מאחר שאינו לפני עבודה זרה, כאורחא דמילתא בכל תקרובת, כמו שכתבו התוס' בחולין (דף מ.).

כוונת המתגלחים לעבודה זרה

והנה כוונת המתגלחים לנוול עצמם בהסרת תפארתם^י, במסירות נפש לעבודה זרה, ולזה מורידים שערותיהם^י, והיות שאין מהגלחים בבית עבודה זרה

^י נתברר שמנרות יש להביא ראיה לאיסור ולא להיתר, ע"י סי' ז'.

^י נתברר שאין כזה רשב"א, וגם לפי הרשב"א מעשה עבודה עושה תקרובת, ע"י סימן ז' אות ב'.

^י ביררנו שגם אם אין דרך עבודתו באופן מסוים, כל עוד שהעובד מכוון לע"ז, נחשב לתקרובת, ע"י סימן ז' אות ה'.

^י נתברר בסימן ג' שזה לא נכון, ואין שום מקור לומר שעושים רק כדי לנוול את עצמם, אלא להיפוך, יש הרבה מקורות שמאמינים שהאליל מקבל השיער.

^י ע"י סימן ו' שגם אם עושים הגילוח להכנעה עדיין נאסר השיער מדין תקרובת ע"ז.

^ט ע"י סימן ג' בהערה שהרבה מעבודות המבקרים נעשה שלא בפני הפסל, וא"כ אין מזה שום הוכחה.

^ז נתברר שכן רואים אותו כעבודה, ע"י סימן ג'.

^כ נתברר שאדרבה, כל מעשה שעושים לכבוד אלילים נחשב לעבודה, ע"י סימן ז' וסימן ח'.

^כ נתברר בסימן ח', שאדרבה, מדברי הראשונים בענין גדידה יש להביא ראיה להיפוך, שכל דבר נחשב עבודה.

^כ נתברר בסימן ח' שאין זה כוונת הנמוקי יוסף כלל.

^כ נתברר בסימן ח' שזה סילוף גמור של דברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א, שהמעיין בדבריו יראה שהוא בא להרחיק צד זה, ולא לומר צד זה.

מקריבים רק לפני העבודה זרה ממש, וכן לא מצינו ענין הקרבה ע"י הנחה לשם עבודה זרה אלא לפנייה, כמבואר בטור (שם) דתקרובת לא נאסר עד שיניחם לפנייה דוקא, ולכן בשר הנכנס מותר (דף לב:), ובב"ח (שם) דשלא בפניה לא מיקריא תקרובת, אלא מניחים שם כדי שהעבודה זרה ירגיש ע"י כחות המדומים שב"הונדי" את מסירת נפשם בסילוק השערות לכבודה, וכמו שנותנין ב"הונדי" כל המתנות והנדבות, וזה פשוט וברור בגמרא ובפוסקים (שם) דאין הקדש לעבודה זרה, ודורון ומתנה להחזקת עבודה זרה לא נחשב תקרובת.

בספק ספיקא וחזקה

והנה אף להסוברים שיש ספק בדבר, והוא ספק חסרון ידיעה לכל העולם, יש לצרף שיטת הראשונים (הרמב"ן והריטב"א ועוד) דבחפץ שאין מקריבים לפנים (כגון שערות) לא שייך תקרובת כלל אפילו כשדרך עבודתה בכך, והוי ספק ספיקא בעבודה זרה דשרי"ז, כמו שכתב במשנה למלך (פרק ח' מהלכות ע"ז הלכה י"א) ובשו"ת בית שלמה (ח"א סימן ל'), וכן מפורש בטור (סי' ק"מ) לגבי עבודה זרה ומשמשיה ותקרובותיה, דספק ספיקא מותר כמו בשאר איסורין ע"כ, והגם דדיעה זו לא הובאה בשו"ע (דבעינן כעבודת פנים ממש), מצטרף לספק ספיקא^כ, (עיין שדי חמד מערכת הסי' כלל י"ח), ועוד יש לסמוך אחזקה דמעיקרא דלפני הגילוח מותרות היו^כ.

ועוד יש לצרף שיטת התוס' (בבא קמא עב: ד"ה דאי) והרשב"א (קידושין דף נח.). דאיסור הנאה מתקרובת הוא מדרבנן^ל, והגם דלהרבה ראשונים האיסור מן התורה, מכל מקום יש לצרפו לספק ספיקא, והוי ספק ספיקא דאורייתא וספק ספיקא בדרבנן דקיימא לן לקולא, וכן כתב בתבואות שור (סימן ד' אות י"ז) בדעת הטור דספק תקרובת מותר בהנאה (וצירף זאת עם עוד צדדים בנדון), וכל זה לגבי חשש תקרובת בזביחת בהמה, אבל לענין גזיזת שערות, דלכל היותר אינו אלא כעין זביחה, דלכמה ראשונים נקטינן דלא הוי בגדר תקרובת, יש מקום לסמוך להקל לכתחלה, ועכ"פ בנדון דידן שנתברר לי על ידי שליח מיוחד (איש נאמן ודייקן נפלא שמכיר את אנשי הודו ואת שיחם) מקום

דאף אם היו עושים זה בדרך עבודה גמורה בהזכרת שם עבודה זרה וע"י כמרים מיוחדים, מכל מקום העשבים שנקצרו לאו תקרובת ניהו, והיינו משום שאין כוונת העובדה בעצם שבירת העשבים לשם הקרבה, אלא ליפות החצר ע"י מעשה לכבודה, וכמו בנרות, והוא הדין בשערות, אלא דבנדון דידן מסתבר דאין מעשה הגזיזה של הספרים עבודה כלל^כ, וכנזכר לעיל (שם), ולו יצויר שהיה אופן להסיר השערות ע"י עמידה בשמש לאיזה זמן וכיוצא בזה, וכי יש הוה אמינא שהיו שוכרים פועלים לגוזזן, ולמה הדבר דומה, לעכו"ם הבא להשתחוות לעבודה זרה וקשה עליו הכריעה, וחבירו מסייעו ומכופף קומתו, דפשוט דאינו חייב משום המעשה שעשה בגופו של חברו^י.

הבאת שערות לעבודה זרה

מאחר שאין עבודה בגזיזת השערות כמו שנתבאר, לכן אפילו אותן השערות שהובאו אחר כך לפני עבודה זרה לא נאסרו מדין תקרובת שאין לו ביטול, שהרי השערות אינם קרבים למזבח, ואפילו לדעת הרמב"ם דכל מה שנמצא לפני עבודה זרה אסור (ובש"ך שם ס"ק ג' כתב דעל בעל נפש להחמיר כדבריו), הסכמת הפוסקים דכל שלא הקטיר או שיבר מקצתן מהני להם ביטול, (עיין שו"ת חזון נחום ח"א סימן מ"ג), וכן כתב הריטב"א (שם דף נא:) בדעת הרמב"ם דאסור משום נוי, ומכירתו היינו ביטולו, כדאיתא בשו"ע (שם סעיף י"ב וסימן קמ"ו סעיף ח'). ואפילו אי נימא שהספרים גזזו מתחלה על דעת שחלק מהמתגלחים יקריבו מקצת שערותיהם לעבודה זרה, לכולי עלמא לא נאסרו מאחר דליכא הבאת שערות במקדש, ועוד דלא גרע מככרות שכתבו הראשונים (ריטב"א ועוד שם ובשו"ע שם סעיף ח'), דמותר מעיקר הדין וכן נהגו, אע"ג דנילושו על דעת להביאם לפני עבודה זרה ומניחם לפנייה, כיון שעושים על מנת לתתו לגלחים משלפניה, אינו כדרך תקרובת כלל, אלא כמי שנותן פרס לכמרים.

ולמעשה השערות שעושין מהן תסרוקת שאנו דנים עליהן, אין מביאים לפני עבודה זרה כלל, ומה שמניחים השערות ב"הונדי" בבית התגלחת, אינו בדרך תקרובת כלל, (ולא כמו המאכלים שלעולם אין

^כ נתברר שהרבה מהאחרונים ס"ל שלא אמרינן ס"ס נגד דעת השו"ע כשלא מובא כלל להלכה, ע"י סימן י'.

^כ נתברר דלא כזה בסימן ד'.

^כ נתברר בסימן ט' שאין בזה ממש.

^כ נתברר בסימן י' שאין לומר כאן חזקה דמעיקרא.

^כ נתברר בסימן י' שאין לומר ס"ס כזה, כי אפשר לומר שהראשונים אלו מסכימים בשיעור שהוא תקרובת.

^ל נתברר בסימן ב' בהערה שאין כזה שיטת ראשונים, וכל דבריהם רק למ"ד שלא קי"ל כוותיה.

בדרכי תשובה (סיי קל"ט ס"ק ל"ג), ומצינו בפוסקים (שו"ת בית שלמה שם ושו"ת חזון נחום שם) שצידדו להתיר לעסוק לכתחילה בחפצי עבודה זרה (ואף לדבר מצוה) בצדדים וצידי צדדים להתיר, וכל שכן להדיוט, ואין צריך לומר במקום דיעבד והפסד מרובה.

הנאה ממעשה עבירה

מבואר בגמרא ובפוסקים שם, דכל תקרובת שאינו כעין פנים מותר להשתמש בה לכתחלה, ולא מצינו איזה נדונד איסור בזה מטעם דנהנה בעבירה. ובמגן אברהם (או"ח סימן קנ"ד ס"ק י"ז) דמותר לעשות בית הכנסת מבית ע"ז, ולא נאסר משום חילול השם, ואיסור מעשה שבת היינו כשנהנה מחמת דאיסור, כגון בישול בשבת במזיד דאיסור מדרבנן לאחריים עד מוצאי שבת, דעצם הבישול בשבת הוא מעשה עבירה, משא"כ בנדון דידן דע"ז שנהנה מהגזירה, הלא אין האיסור עצם הגזירה אלא מה שנתכוון לע"ז, ומזה לא נהנה כלל, (שאפשר לגזור שערות אלו בלי לעבוד ע"ז בשעת מעשה), ומה דמצינו שהחזון איש החמיר ליהנות מחשמל בשבת קודש, מחמת שהייצור ע"י מחללי שבת, היינו כשנהנה בשעה שמחללים, דבזה מראה דלא איכפת ליה, ויש מחמירים שלא להדפיס על נייר שנעשה על ידי מחללי שבת, והיינו לדבר מצוה.

ואופן תגלחתם, וכל זה מראה שאין עבודה בעצם הגזירה וכנ"ל, לא ראיתי מקום להחמיר בזה כלל, (והגאון הגדול מהר"ש וואזנר שליט"א בעל שבט הלוי הסכים עמי דמעיקר הדין יש צדדים להקל שאין השערות בכלל תקרובת, אלא מחמת פגם עבודה זרה לכתחלה אין לקנות. ומה שקנה כבר ישתדל להחליפו).

מהנה לעבודה זרה

נקטינן (רמ"א סימן קמ"ג סעיף ג') כדעת ר"ת, דמותר לקנות וליהנות מעכו"ם בטובה, אע"פ שהטובה היוצאת ממנו היא לכמרים, (כל זמן שאין המרחץ וכו' לפני עבודה זרה), אך אפי' אם השכר הולך לצרכי ע"ז ממש, דזה אסור לכ"ע (שם) ובבית הלל שם, דכל שאין ידוע שהמעות ילכו לעבודה זרה עצמה ויש לומר שילכו לעניים שרי, והוא הדין בנדון דידן שמחלקים לצרכי העניים שלהם ובתי חולים), ואפי' כשלא היה מגיע ריווח זה להם אם לא ע"י ישראל, דבזה אסור כמו שכתב הש"ך (שם ס"ק ז'), מכל מקום כל שלא קנה מהכמרים בעצמם אין בו כלל איסור של מהנה לעבודה זרה, כמבואר בטור וברמ"א (שם סעיף ה'). לא מצינו לאסור מחמת מאיסותא דעבודה זרה להדיוט, אלא לגבוה (דף נ"ב) או לדבר מצוה (דף מ"ז), ואדרבה מצינו בגמרא (דף מ"ג ומ"ד) שהתנאים היו נהנים מעבודה זרה עצמה שנתבטלה, ובכהאי גוונא שלא הובא בבית עבודה זרה היה מותר אף לדבר מצוה, כמו שכתב

מכתבי גדולי הדור:

שכ   כתבוני   אגרות ריש"א דנלותא   לדרורות

- תל -

אין להשתמש בפאות הנעשות משיער אדם בהודו

בס"ד, אור לכ"ב באייר התשס"ד

לבקשת מרן שליט"א נסע הגאון רא"ד דינר שליט"א דיין בלונדון למדינת הודו לברר את ההיבטים המעשיים של פאות נוכריות הנעשות משיער אדם בהודו. לפי הבירורים שערך עולה, כי השיער הנגזז במתחם העבודה זרה בטירופאטי, דינו כדין תקרובת ע"ז.

לפיכך הורה מרן עט"ר הגרי"ש אלישיב שליט"א, שאין להשתמש בפאות העשויות משיער אדם שמקורו בהודו.

יוסף י. אפרתי

- תלא -

עוד בענין הנ"ל

בס"ד, ה' סיוון תשס"ד

לבקשתם של כמה מחשובי הרבנים בגולת אמריקא הנני שב לגלות דעתי כי לאור העובדות המעשיות שהביא הגרא"ד דינר שליט"א דיין בלונדון, אין להשתמש בפאות נכריות העשויות משיער אדם שהובא מהודו, כפי שפורסם דעתי על ידי ידידי הגר"י אפרתי שליט"א ביום כ"א אייר תשס"ד.

יוסף שלו' אלישיב

פסק הלכה

בענין פאות נכריות משער מבית ע"ז ממדינת הודו

ב"ה, ל"ג בעומר תשס"ד לפ"ק

אשר נשאלנו מרבים אודות השייטלין [פאות נכריות] העשויות משער ממדינת הודו ויש עליהם חשש מפגם עבודה זרה ממש.

א. היות שע"פ הידיעות שהגיעו אלינו, גזיזת השערות שם נעשה לשם עבודה זרה, ויש בזה ספק תקרובת עבודה זרה האסורה בהנאה, אף שיש צדדים בהלכה בזה, דעתינו דעת תורה כיון שהדבר נוגע לפגם עבודה זרה החמור על כן אין להשתמש בכאלה מכאן ואילך.

ב. אלו שיש להם פאות שבאים ממקומות הנ"ל, ישתדלו מאד להחליפם בפאות בלי חשש הנ"ל.

ג. מובן שזה הנוגע לחשש ע"ז הנ"ל, אבל עצם לבישת פאות כל אחד יעשה כהוראת רבותיו ומנהג אבותיו.

ע"ז בעה"ח

ש. י. נסים קרליץ

שמואל הלוי ואזנר

וביום כ"ב באייר תשס"ד נתפרסם מבית דינו של רבינו שליט"א הוראות בענין הנ"ל, ובתוך הדברים נכתב "ובל שאר הפאות [חויז מסנטמין] כל זמן שלא נתברר הם עדיין בחשש תקרובת עבודה זרה שאסורים בלבישה".

ובן נתפרסם משמיה דהגרי"ש אלישיב שליט"א בענין זה ביום ה' כ"ב באייר תשס"ד שדין השער הנ"ל כדן תקרובת עבודה זרה ואין להשתמש בהם.

מטעם רבותינו הגאון"צ שרי התורה מרן הגאב"ד והביד"צ שליט"א

כנסת הלכה

כ"ב אייר תשס"ד

כ"ד

הגנו בשורותינו אלו בדבר הלכה פסוקה. ידוע שמקובל מדור אחר דור על אנשי הישוב הישן פה ירושלם עיה"ק תובב"א שנהגו כסברת הפוסקים האוסרים לבישת פיאה נכרית לנשים. מבלי להיכנס למחלוקת הפוסקים זו.

ומבלי להכנס על מה שנפרץ מאד בעוה"ר בדורנו שנשים נשואות לובשות פיאה נכרית שנראות כבתולות שעל לבישת פיאה נכרית כזו אין לזה שום היתר בדברי הפוסקים.

ועתה באנו לגלות בזה דעתינו דע"ת כי השערות מארץ הודו שסתמם הם מהנגזזים לשם ע"ז בבית תיפלתם הן ותערובתם יש עליהם דין תקרובת ע"ז ואסורים בהנאה מן הדין.

ולהשומעים יזנעם ותבוא עליהם ברכת טוב.

וע"ז באע"ה"ח הביד"צ פעיה"ק ירושלם תובב"א

נאם משה שמרנבוך ראב"ד

נאם משה אברהם יצחק אולמאן

נאם יצחק טובי" ווייס רב ואב"ד פעיה"ק ת"ו

התאחדות הרבנים דארצות הברית וקנדה

(המכתב פורסם בעיתון "דער אייד" באידיש, ותורגם ללש"ק)

דיעות חשובות על הפאות שיש בהן שער שמגיע מהודו

לאור ההחלטה שלנו (מיום ד' במדבר כ"ח אייר תשס"ד) בנוגע לפאות שעשויות עם שער מהודו, רצינו להבהיר כמה נקודות:

א. היות ויש הרבה חששות על השער מהודו, לגבי תקרובת ע"ז שאסורה בהנאה, לכן אין לחבוש שום סוג של פאה ששייך שיש בזה שיער מהודו.

ב. פאה משער ארופאי או משער סיני, יכולה להכיל גם שער מהודו.

ג. אם יש בפאה אפי' שיער אחת מהודו, זה לא בטל.

ד. לא ניתן לסמוך על הסוחרים או הפאניות, שהם ביררו אם השער מגיע מהודו או לא. וכן לא ניתן לסמוך על התוית.

ה. התברר שהרשימה של הפאות, שכתוב בה באיזה פאה יש חשש ובאיזה אין, גם היא אינה אמינה.

ו. כבר מזמן הוצאנו פסק הלכה, שאשה אסור לה לחבוש שום סוג של פאה העשויה בצורה שא"א לזהות אם היא נשואה או לא, שכבר נאסר זאת ע"י גדולי רבותינו.

ויה"ר שנזכה להשמר מכל מכשול, ונזכה לקבל התוה"ק באנפין נהירין, ולראות בישועת ה' הקרובה לבא בב"א.

ד' לחודש סיון תשס"ד לפ"ק

התאחדות הרבנים דארה"ב וקאנאדא

הלכה למעשה

תשובה להלכה לדעת המעשה אשר יעשון
מאת עמוד ההודאה בעל "קנה בושם"
מזן הגר"מ בראנדסדארפער שליט"א

כיד. פניה"ק ירושלים ת"ז. עיי' ס"ג א"ת ל"ח לפר"ם מנ"ס תשס"ד לפ"ק

שוכמ"ס למע"כ הרה"ח המפ"י מרת ... .. ה"ו

אדרש"ט הגני עתה באיזי על דבר שאלהך בנוגע למה שיצא השמועה כי הפאות הנפוצים בעולם עשויות משערות המכאס מארץ הודו. שיש גישש גדול עליהם שהם אמרות משום תקרובת ע"ז, ואסור ללבושם. ע"כ ת"ד.

הנה נכון הדבר כי כל הפאות, נכרות העשויות מהשערות הנגזרים במקום מומצאם הן תקרובת ע"ז ממש. והם אמורים בהנאה ופשוט שאסור ללבושם וצריך לבערם מן העולם כמבואר בשר"ע יורה ד"א קמ"ז, ובשאר פוסקים.

ולפי מה שנתבאר אחריו החקירה והדרישה לעת
עתה בי החשש הוא על כל הפאות נכרות
הנפוצים בעולם, בין בארה"ב ובין בשאר המדינות,
כולל כל מדינות אירופא, שהם עשויות כולן
משערות הנ"ל, או שיש בהם תקרובת מהנ"ל, ובכל
אופן הם אמורים בהנאה ואסור ללבושם.

וכמובן קודם מ"ע זו לבער ע"ז מן העולם, וקיום הלאו הוא ידבק בידך מאומה מן החרם. נזכה לנאוילתן וישועתן של ישראל. כב"א.

פגא' דר"ש כלונ"ח

מאיר בראנדסדארפער

לכל בני ובנות ישראל בארץ ובגולה

דעת תורה ופסק הלכה

מרבנותינו שדי התורה פוסקי דורינו ומנהיגי ישראל

מזן הגאון רבי יוסף שלו אלישיב שליט"א
 מזן הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר שליט"א
 מזן הגאון רבי משה שמרנבוך שליט"א
 מזן הגאון רבי מאיר בראנדסדארפער שליט"א
 מזן הגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א

הפיאות הנפוצים בעולם בפרט ממדינת הודו
הן תקרובת ע"ז רח"ל

ידן תקוצו: ע"ז פשוט כפחות חיד סלסה נכרות, תוסף כדלק, עסק אידא, תכריז פסיד, ולמדי פיסחי יליעקין וסי וסי.
וכביעורו נקדים נשם שמ"ס בכל הפולם ברוך המקדש שמו ברבים

מוטל הרב על כל אחד
 ואחד לחודש למכירת
 ששייך לא שמוך דעת
 רבותינו שליט"א